

106

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

Płk dr hab. inż. Jan POSOBIEC
Płk dypl. Konrad MALASIEWICZ

STRUKTURA SIECI STANOWISK DOWODZENIA W PRZYSZŁYCH DZIAŁANIACH OPERACYJNO-TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH SZ RP

pk.: „STANOWISKO-2”

WARSZAWA

75015

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

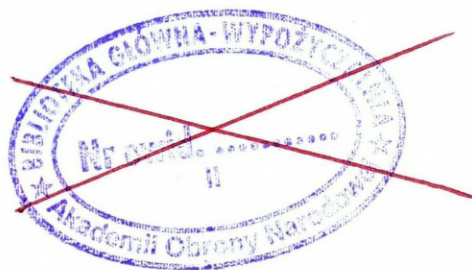
WYDZIAŁ ZARZĄDZANIA I DOWODZENIA

płk dr hab. Jan POSOBIEC

ppłk dypl. Konrad MALASIEWICZ

STRUKTURA SIECI STANOWISK DOWODZENIA W PRZYSZŁYCH DZIAŁANIACH OPERACYJNO- TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH SZ RP

pk. „STANOWISKO - 2”

Recenzent: płk dr hab. inż. Marek WRZOSEK

	1	2	3	A
--	---	---	---	---

4
Tytuł. Struktura sieci stanowisk dowodzenia w przyszłych działaniach operacyjno-taktycznych wojsk lądowych SZ RP.
pk. STANOWISKO - 2”.

5 Rozpoczęto: 23.06.2009 Zakończono: 29.12.2009	6 kart: ...154....	7
8	9	

Zespół autorski:

płk dr hab. inż. Jan POSOBIEC (kierownik zespołu, red. naukowa)

wstęp, rozdz. 1, 2, podrozdz. 3.5,
zakończenie

ppłk dypl. Konrad MALASIEWICZ

rozdz. 3

SPIS TREŚCI

WSTĘP	4
1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE.....	8
1.1. Przedmiot badań.....	8
1.2. Problemy badawcze	11
1.3. Cele badań i hipotezy badawcze	13
1.4. Koncepcja i przebieg badań	16
1.5. Metody, techniki i narzędzia badawcze	20
2. ZARYS PRZYSZŁYCH DZIAŁAŃ OPERACYJNO-TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH	23
2.1. Kategorie i typologia operacji.....	23
2.2. Środowisko i charakter przyszłych działań.....	37
2.3. Scenariusze działania i zadania wojsk lądowych w przyszłych operacjach... 49	
2.3.1. <i>Scenariusz i zadania wynikające z udziału w sojuszniczych operacjach militarnych poza terytorium kraju .....</i>	58
2.3.2. <i>Scenariusz i zadania związane z udziałem wydzielonych sił w misjach pokojowych i stabilizacyjnych.....</i>	63
3. ORGANIZACYJNO-FUNKCJONALNA STRUKTURA SYSTEMU STANOWISK DOWODZENIA.....	72
3.1. Uwarunkowania i determinanty organizacji stanowisk dowodzenia.....	72
3.2. Typy i rodzaje stanowisk dowodzenia	83
3.3. Struktura systemu stanowisk dowodzenia	99
3.4. Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia w przestrzeni operacyjnej	106
3.5. Kierunki i perspektywy zmian w systemie stanowisk dowodzenia przyszłości	114
ZAKOŃCZENIE	124
BIBLIOGRAFIA	126
WYKAZ TABEL I RYSUNKÓW	128
ZAŁĄCZNIKI	130

WSTĘP

Dynamiczne zmiany wynikające z zapoczątkowanych na przełomie XX i XXI wieku wydarzeń oraz przekształceń w szeroko rozumianym środowisku bezpieczeństwa, przyczyniły się do potrzeby dokonania wnikliwych analiz i ocen przydatności dotychczas funkcjonujących rozwiązań w dowodzeniu. Liczne przewartościowania, nowe wyzwania, inne zagrożenia, zróżnicowana skala i zakres oddziaływania w zespole z znaczącym rozwojem technicznym i technologicznym zapoczątkowały proces dostosowywania istniejących rozwiązań do nowych czasów. W dobie globalizacji wzrost zależności i świadomości wielu społeczeństw nie przyczynił się w pełni do wyeliminowania niekorzystnych zjawisk, jakie niosą ze sobą różnorodne napięcia, kryzysy czy konflikty. Historia pokazała, iż te zjawiska, konflikty i wojny w różnych zakątkach świata, niezależnie od miejsca, skali i czasu trwania mogą wpływać negatywnie na poziom bezpieczeństwa obszaru euroatlantyckiego, a co z tym jest związane również bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polski.

Aktywne uczestnictwo Polski w wielu przedsięwzięciach kolektywnych systemów bezpieczeństwa oraz dotychczasowe doświadczenia wskazują, że Siły Zbrojne RP muszą pozostawać w stałej gotowości do działania zgodnie z zawartymi umowami sojuszniczymi i porozumieniami międzynarodowymi oraz przede wszystkim konstytucyjnym obowiązkiem, który jest zawarty w **art. 26. Konstytucji RP** i precyzuje, że *...Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej służą ochronie niepodległości państwa i niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa i nienaruszalności jego granic.*

Udział sił zbrojnych w działaniach militarnych przejawiać będzie się w różnych rodzajach i formach przede wszystkim w postaci operacji prowadzonych na obszarze kraju lub, w ściśle określonych sytuacjach, poza jego obszarem. W zgodnej opinii wielu ekspertów w operacjach tych występować będą również niezwykle zróżnicowane warunki, wynikające z wielu czynników. Charakterystyczną i nieodłączną cechą współczesnych operacji jest ich połączoneść, oznaczająca udział, współdziałanie różnych rodzajów sił zbrojnych w prowadzonych działaniach.

Zasadniczym komponentem Sił Zbrojnych RP są wojska lądowe, które stanowią ich największy i zarazem najbardziej uniwersalny element, angażowany do praktycznie każdej z możliwych do zidentyfikowania sytuacji. Współczesne operacje z udziałem wojsk lądowych oznaczają, że właściwe funkcjonowanie i działanie wojsk uzależnione jest w dużej mierze od organizacji, sprawności i jakości dowodzenia.

W dowodzeniu, rozumianym jako złożoną i wieloaspektową działalność dowództw wszystkich szczebli organizacyjnych istotne staje się stworzenie odpowiednich warunków do sprawowania funkcji dowódczych, kierowania podległymi związkami taktycznymi, oddziałami, pododdziałami oraz doraźnie tworzonymi zgrupowaniami i elementami ugrupowania bojowego wojsk.

Na przestrzeni ostatnich kilku lat, w systemie dowodzenia w wojskach lądowych zaszły znaczące zmiany, które przyczyniają się do dostosowywania go do dowodzenia w uwarunkowaniach, sojuszniczych, narodowych i koalicyjnych. W zmianach tych istotne miejsce zajmuje problematyka stanowisk dowodzenia, z których dowódcy wspierani przez sztabowe zespoły planistyczno-doradcze sprawują swoje funkcje. W działaniach zbrojnych, złożonych i niezwykle skomplikowanych, gdzie podejmowane decyzje mają swoje konsekwencje o wymiarze i znaczeniu niespotykanym w środowisku cywilnym, zapewnienie właściwych i stabilnych warunków do pracy zespołów sztabowych i dowódczych w ramach jasno określonego systemu przyczynia się w znamienym stopniu do osiągnięcia założonych celów operacji.

W teorii i praktyce dowodzenia, stanowiska dowodzenia są ośrodkami decyzyjnymi, kluczowymi elementami systemu. Rola i znaczenie, jakie odgrywają w operacji, walce, czy w ostatnich latach w działaniach o charakterze pokojowym, przyczynia się do postrzegania ich przez stronę przeciwną jako obiektów i celów wysokoopłacalnych, rażonych w pierwszej kolejności. Zarówno w przeszłości, teraźniejszości, jak i w przyszłych operacjach zniszczenie, obezwładnienie lub przynajmniej zdeorganizowanie systemu dowodzenia, w tym w szczególności stanowisk dowodzenia jest jednym z priorytetów, który pozwala osiągać szybciej i łatwiej zakładane cele. Wynika to z faktu, iż to na stanowiskach dowodzenia różnego rodzaju, poziomu czy szczebla pracują zespoły ludzkie, które inspirują, ale przede

wszystkim decydują o faktycznym działaniu sił i środków w operacji. Od ich organizacyjno-funkcjonalnej sprawności uzależniony jest przebieg i efekty wszystkich działań w szeroko rozumianych operacjach.

Powyższe uwarunkowania, a przede wszystkim ranga i znaczenie stanowisk dowodzenia w kompleksowo postrzeganym systemie dowodzenia, ponadto charakter i ujawniające się kierunki przekształceń zmierzających do wyniesienia rozwiązań teoretycznych na wyższy poziom, pozwalający później przekształcić teorię w praktykę przyczyniły się do podjęcia badań związanych z ściśle określonym fragmentem dowodzenia. Powyższe kwestie w zasadniczy sposób determinowały podjęte wysiłki badawcze w rozwiązywaniu problematyki mieszczącej się w ramach tematu badawczego.

Praca jest wynikiem kilkuletnich badań prowadzonych przez autorów i innych oficerów Instytutu Zarządzania i Dowodzenia oraz Instytutu Wojsk Lądowych. Zainteresowanie tą wielce interesującą problematyką oraz dążenie do rozwiązania pojawiających się nowych problemów w obszarze dowodzenia odzwierciedlone zostało w postaci niniejszego opracowania.

Autorzy sądzą, że rezultaty badań uzyskane w wyniku dociekań naukowych rozszerzą i wzbogacą dotychczasowy zasób wiedzy o organizacji i funkcjonowaniu stanowisk dowodzenia na poziomie operacyjnym i taktycznym w operacjach prowadzonych z uwzględnieniem narodowych i sojuszniczych zobowiązań, zadań oraz potrzeb, w kontekście których rozpatrywane były badane problemy.

Zaprezentowany układ i struktura pracy jest efektem przyjętych założeń procedury badawczej, zaprojektowanej z przesłaniem zachowania logicznej wynikowości rezultatów badań. Stosownie do tego praca składa się z trzech rozdziałów, wstępu, zakończenia oraz załączników, które dokumentują i wzbogacają treści merytoryczne rozdziałów oraz proces realizacji procedury badawczej.

W rozdziale **pierwszym** odzwierciedlone zostały podstawy metodologiczne i uwarunkowania badań, zidentyfikowano problem badawczy i problemy szczegółowe, określono cel badań oraz zaprezentowano koncepcję rozwiązania problemu badawczego w postaci hipotez roboczych. Zaprezentowana również przebieg procedury badawczej, który przedstawiono na rys. 1.

W rozdziale **drugim** w syntetyczny sposób zarysowane zostały teoretyczne aspekty i zidentyfikowano podstawowe założenia operacji w świetle narodowych i sojuszniczych koncepcji oraz założeń operacyjnych. Rozdział ten stanowi merytoryczne wprowadzenie w przedmiot badań i jest kanwą dalszych rozważań, zorientowanych na system stanowisk dowodzenia we współczesnych operacjach prowadzonych przez wojska lądowe lub wydzielone z ich składu komponenty.

W rozdziale **trzecim**, zawarto najważniejsze wyniki dokonanych ustaleń badawczych i jest on najważniejszym fragmentem rozwiązania głównego problemu badawczego. W rozdziale tym wskazano i zaprezentowano organizacyjną stronę systemu stanowisk dowodzenia, uwarunkowania oraz determinanty kształtujące podstawowe założenia rozwijania oraz funkcjonowania stanowisk dowodzenia, zapewniające warunki do efektywnego dowodzenia z zachowaniem ciągłości i żywotności systemu dowodzenia w operacjach prowadzonych w każdych z możliwych do zidentyfikowania scenariuszach rozwoju sytuacji. Dodatkowo scharakteryzowano funkcjonowanie wybranych elementów stanowiska dowodzenia w uwarunkowaniach współczesnych operacji.

Autorzy, na podstawie uzyskanych wyników badań, wyrażają również przekonanie, że mogą one być źródłem inspiracji do dalszych, pogłębionych i szczegółowych badań oraz empirycznej weryfikacji przedstawionych w pracy propozycji rozwiązań.

1. ZAŁOŻENIA METODOLOGICZNE

1.1. Przedmiot badań

Współcześnie dowodzenie realizowane jest w procesie informacyjno-decyzyjnym, w którym dowódcy wszystkich szczebli i poziomów dowodzenia kierują podległymi wojskami podczas pokoju, kryzysu lub wojny. Obejmuje ono również przygotowanie dowództw i wojsk do każdego rodzaju działań, w tym również utrzymanie ich w stałej gotowości i wysokiej zdolności do działań.¹

Dowodzenie określa się jako złożoną i wielofunkcyjną działalność dowództw różnych szczebli organizacyjnych sił zbrojnych w całości, a także poszczególnych rodzajów sił zbrojnych oraz rodzajów wojsk. Należy również uwzględnić, że dowodzenie traktowane jest jako ciąg operacji na zbiorach informacji, które dotyczą wojsk własnych, wojsk przeciwnika (obecnie coraz trudniej identyfikować wojska przeciwnika raczej należy stosować termin **przeciwnika**), środowiska i warunków działania. Istotą dowodzenia jest podejmowanie decyzji o sposobie realizacji zadania, a więc są to działania oparte na rezultatach twórczego myślenia, stanowiące ciąg rozwiązań określonych sytuacji decyzyjnych.² Dominującą rolę w dowodzeniu odgrywa człowiek, który musi mieć zapewnione odpowiednie warunki pracy.

J. Michniak, identyfikuje **dowodzenie** jako *...podstawową formę kierowania wojskami, opartą na uprawnieniu do kompleksowego kształtowania wszystkich elementów gotowości i zdolności bojowej w odniesieniu do bezpośrednio i pośrednio podległych żołnierzy, a więc wszechstronnego przygotowania ich w czasie pokoju do wszelkiego rodzaju działań i do kierowania nimi podczas ich realizacji w okresie pokoju, kryzysu i wojny*³.

W praktyce dowodzenie i związane z nim procesy realizowane są przez określone dowództwa, które są hierarchicznie usytuowane w systemie dowodzenia.

---

¹ J. Michniak, *Dowodzenie i łączność*, AON, Warszawa 2005.

² J. Kręcikij *Współczesny proces dowodzenia w wojskach lądowych*, AON, Warszawa 2003.

³ J. Michniak, *Dowodzenie w teorii i praktyce wojsk*, AON Warszawa 2003, s. 1.

Dowództwa te, wykorzystując techniczne środki dowodzenia, powinny być zdolne do rozwijania stanowisk dowodzenia (SD), powiązanych ze sobą odpowiednimi relacjami informacyjnymi i sprzężone więziami zewnętrznymi z innymi stanowiskami oraz więziami wewnętrznymi, spajającymi zróżnicowane komórki strukturalno-funkcjonalne danego stanowiska. Ze względu na duże potrzeby, dynamikę i elastyczność działania wojsk mogą one mieć charakter stacjonarnych, mobilnych lub każdych innych konfiguracji. W praktyce są to miejsca, w których rozmieszczone są jednostki lub pododdziały zapewniające dowódcom i sztabom warunki do kierowania podległymi siłami. To na SD trwa nieustanna praca zespołów sztabowych, które wspierają dowódcę w sprawowaniu dowodzenia, pozyskują informacje, przetwarzają ją, przechowują lub w postaci odpowiednich dokumentów dystrybuują do podległych dowództw. Jednocześnie stale uaktualniają wiedzę o sytuacji w rejonach (obszarach) zainteresowania i odpowiedzialności przydzielonych im przez organa nadrzędne.

W dokumentach amerykańskich miejsca pracy (Facilities)⁴ są *elementem systemu dowodzenia i oznaczają stanowiska dowodzenia zapewniające bezpieczną pracę dowódcy i sztabu oraz działalność administracyjną i militarną prowadzoną w celu ochrony, zapewnienia funkcjonowania, przemieszczenia i rozmieszczenia dowódców i sztabów.*

W czasie prowadzenia działań zazwyczaj istnieje potrzeba organizowania i przygotowania kilku takich miejsc. Biorąc pod uwagę hierarchiczną strukturę organizacyjną wojsk lądowych na szczeblu od batalionu do komponentu lądowego należy zorganizować wiele takich miejsc pracy (SD), które w efekcie końcowym tworzą zorganizowany z zachowaniem określonych zasad, reguł i wymogów system stanowisk dowodzenia.

Przeprowadzone wstępne badania wskazują, że postęp naukowo techniczny, nowe technologie, zmiany polityczne i społeczne w Europie i świecie początku XXI wieku przewartościowują funkcjonujące założenia i zasady prowadzenia operacji oraz organizacji systemu stanowisk dowodzenia. Wymusza to potrzebę weryfikacji wcześniejszych poglądów, doktryn i koncepcji dotyczących dowodzenia ze

---

⁴ FM 101-5 Staff Organization and Operations, Washington 1997, s. 1-2.

szczególnym uwzględnieniem stanowisk dowodzenia, które muszą zapewnić dowódcom i sztabom właściwe warunki pracy oraz sprawowanie funkcji i obowiązków wynikających z władzy nadanej dowódcy.

Nowe zagrożenia wynikające ze światowego terroryzmu, konfliktów asymetrycznych czy nowych koncepcji działań generują nowe wymagania wobec sztuki wojennej, sił zbrojnych i oczywiście także wobec dowodzenia. W tym kontekście stan wiedzy w zakresie tematyki badań jest stosunkowo skromny, szczególnie w zakresie organizacji i funkcjonowania stanowisk dowodzenia wojsk lądowych postrzeganych kompleksowo, przez pryzmat systemu.

Zbadania i naukowego opracowania wymagać, więc będzie problematyka dowodzenia w nowych, informatyczno-technologicznych uwarunkowaniach oraz odmiennych zagrożeniach i wyzwaniach, które ujawniły się na początku XXI wieku. Znaczące obszary stosunkowo mało znanych zagadnień i jednocześnie ich rozwojowy charakter sprawiają, że koniecznym będzie stosowanie rozwiązań umożliwiających realizację zadań w operacjach prowadzonych przez wojska lądowe. Adekwatnie do tak skonfigurowanych właściwości i uwarunkowań rozwiązania stają się nieodzowne, aby można było zapewnić skuteczne i efektywne dowodzenia w operacjach wojsk lądowych.

Powyższe argumenty przyczyniły się do podjęcia badań nad złożonymi problemami dowodzenia wojskami. Praca jest częścią szerokiego zadania badawczego pt. **POWIĄZANIA INFORMACYJNE SIECI STANOWISK DOWODZENIA SZCZEBLA OPERACYJNO-TAKTYCZNEGO WOJSK LĄDOWYCH SZ RP**, zaprojektowanego na kilka lat i składającego się z kilku etapów oraz kilkunastu tematów cząstkowych. Niniejsza praca wpisuje się w ten cykl i jest jedną z wielu, opisujących ściśle określone elementy powiązań informacyjnych stanowisk dowodzenia. Przesłaniem jej jest zidentyfikowanie, na bazie już zrealizowanych cząstkowych zadań poprzedzających niniejszą pracę, istotnych założeń związanych ze strukturą oraz organizacyjno-funkcjonalnymi zagadnieniami sieci stanowisk dowodzenia. Tym samym stworzenie kanwy do dalszych, wieloaspektowych analiz i ocen zmierzających do doskonalenia dowodzenia w przyszłych działaniach wojsk

lądowych w coraz wyraźniej uwidaczniających się nowych uwarunkowaniach ery informacyjnej.

Sformułowany temat pracy „*Struktura sieci stanowisk dowodzenia w przyszłych działaniach operacyjno-taktycznych wojsk*” wyznacza przedmiot badań, który wyraźnie wskazuje dwa, wzajemnie spójne i przenikające się obszary badawcze. Pierwszym są wszelkie zjawiska, związki, zależności oraz uwarunkowania wynikające z rodzaju i charakteru przyszłych (możliwych do identyfikacji) działań w operacjach. Drugim stanowiska dowodzenia, które w kontekście wpływu uwarunkowań wynikających z działań operacyjno-taktycznych, ich oddziaływania na relacje, więzi oraz usytuowania stanowisk dowodzenia w przestrzeni (obszarze) działań oraz wymiarze organizacyjno-funkcjonalnym i strukturalnym nabierają nowego kształtu oraz charakteru.

Mając na uwadze powyższe uwarunkowania oraz poczynione w tym rozdziale ustalenia badawcze przyjęto, że niezbędnym będzie konfrontacja i naukowe zbadanie przez pryzmat przyszłych operacji systemu (sieci) stanowisk dowodzenia wojsk lądowych.

Zarysowany w ten sposób przedmiot badań usytuowany jest w całokształcie wiedzy z obszaru dowodzenia, jak również właściwości prognostycznych operacji. Dodatkowym utrudnieniem w realizacji procesu badawczego jest również fakt, iż dynamika zmian związanych z użyciem wojsk lądowych ich wyposażeniem, środkami dowodzenia i organizacją organów dowodzenia jest niezwykle intensywna, a ich kierunki nie są jeszcze do końca sprecyzowane. Wskazuje to na znaczną złożoność przedmiotu badań. Identyfikacja charakteru działań w operacji i znaczenia systemu stanowisk dowodzenia stanowić będzie kanwę dalszych rozważań oraz zasadniczy obszar naukowych dociekań w przyjętym procesie badawczym.

1.2. Problemy badawcze

Naukowe poznanie stanowi podstawę wszelkich dociekań badawczych, warunkowane jest właściwym zorganizowaniem i ścisłym przestrzeganiem procedur badawczych. W każdej procedurze badawczej istotnym elementem jest

zidentyfikowanie problemu badawczego. Według większości naukowców inicjuje on rozpoczęcie i przebieg procesu badań naukowych. Sformułowanie problemu badawczego to uświadomienie obszaru niewiedzy i w konsekwencji wyartykułowanie go w postaci ... *pewnego pytania lub zespołu pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie...*⁵. Twórcze przekształcanie poznanych faktów następuje w wyniku wykorzystania zdolności badacza, który poprzez kreatywne myślenie zmierza do wzbogacenia wiedzy⁶.

Sytuacja problemowa stanowi zatem punkt wyjścia do logicznego, uporządkowanego procesu badawczego i spełnia inicjującą oraz ukierunkowującą rolę w dalszej procedurze badawczej.

Mając na uwadze zdefiniowany wcześniej przedmiot badań, a także dotychczasowy poziom wiedzy, doświadczenie oraz dorobek autorów, **główny problem** badawczy został wyrażony postaci następującego pytania: *W jakim zakresie zmieni się struktura sieci stanowisk dowodzenia w przyszłych działaniach operacyjno-taktycznych wojsk lądowych SZ RP?*

Zarysowana sytuacja określa tok przyjętej procedury uwzględniającej zasady metodologii badań naukowych. Główny problem badawczy jest jednak bardzo ogólny, w związku z tym przyjęto, że niezbędne jest bardziej precyzyjne wskazanie wynikających z niego problemów szczegółowych, które wyznaczą kierunek badań i zachowując swoją odrębność stworzą łącznie logicznie uporządkowaną całość. Problemy te ujęte zostały w postaci następujących pytań:

- 1. Jaki charakter będą miały działania prowadzone przez wojska lądowe w przyszłych operacjach?*
- 2. Jakie uwarunkowania determinować będą organizację i funkcjonowanie stanowisk dowodzenia w wojskach lądowych (komponencie wojsk lądowych)?*
- 3. Jaki kształt przyjąć powinna sieć stanowisk dowodzenia oraz jakie relacje pomiędzy nimi wynikać będą z przeobrażeń w działaniach operacyjno-taktycznych wojsk lądowych w najbliższej perspektywie?*

---

⁵ S. Nowak, *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970, s. 214.

⁶ J. Koziński, *Rozwiązywanie problemów*, Warszawa 1969, s.16.

Potrzeba rozwiązania wyrażonych w postaci problemów szczegółowych pytań wynika z szerokiego spektrum zagadnień składających się na złożony i trudny obszar badawczy. W ocenie autorów, obejmuje on zasadnicze kwestie dotyczące przedmiotu badań. Dalszy tok postępowania badawczego, ukierunkowany na rozwiązanie głównego problemu badawczego pozwoli uzyskać wiarygodne rezultaty badań w formie opracowania teoretycznego.

1.3. Cele badań i hipotezy badawcze

Uświadomienie i wyartykułowanie wątpliwości w postaci problemów badawczych przyczyniło się do powstania potrzeby przekształcenia wyników badań w nową rzeczywistość, zmierzającą do ulepszenia obecnego stanu rzeczy, którym przyświeca cel będący podstawą wszystkich racjonalnych działań.

Współczesne działania w operacjach charakteryzują się dużą dynamiką, wymagającą od wojsk działań szybkich, zdecydowanych i konsekwentnych. Nowe wyzwania są coraz bardziej różnorodne i złożone, a warunki ich prowadzenia nieustannie ewoluują.

W naukach wojskowych, wyraźnie eksponowane są cele poznawcze precyzujące oczekiwania w rezultatach badań oraz cele pragmatyczne, które mają charakter użyteczny, wskazujący możliwości wykorzystania uzyskanych wyników badań w praktyce. W dowodzeniu szczególnie pożądane są rozwiązania teoretyczne pozwalające modyfikować funkcjonujące w praktyce rozwiązania, aby sprostać perspektywicznym wymaganiom i potrzebom działań w przyszłości. Dlatego też cele prowadzonych badań zostały określone w sposób poznawczy, jak i utylitarny.

Potrzeba poszukiwania rozwiązań umożliwiających skuteczne funkcjonowanie stanowisk dowodzenia, które zapewnią będą odpowiednie warunki do dowodzenia w uwarunkowaniach prowadzenia przez wojska lądowe działań prowadzonych w zróżnicowanych środowiskach (fizyczno-geograficznych) oraz w tzw. „burzliwym otoczeniu” w świetle dotychczasowych refleksji dotyczących obszaru badawczego przyczyniła się do określenia celu badań, którym jest: *Identyfikacja i określenie*

struktury sieci stanowisk dowodzenia oraz kierunków zmian w organizacji stanowisk dowodzenia w przyszłych działaniach operacyjno-taktycznych wojsk lądowych.

Z kolei w znaczeniu praktycznym, wyniki poszukiwań badawczych powinny w formie stosownych wskazówek i zaleceń odnosić się do racjonalnego przygotowania wojsk lądowych do efektywniejszej realizacji zadań w czasie prowadzenia działań oraz wprowadzenia stosownych zmian w ogólnej teorii tego problemu. Dlatego też, jako cel pragmatyczny przyjęto: *wykorzystać uzyskane rezultaty badawcze w procesie doskonalenia organizacji i funkcjonowania sieci stanowisk dowodzenia wojsk lądowych oraz w kształceniu, szkoleniu dowództw i wojsk, a także w procesie dydaktycznym uczelni wojskowych.*

Projektując postępowanie badawcze przyjęto, że będzie ono przebiegało w dwóch płaszczyznach: empirycznej i teoretycznej. Takie podejście pozwoliło uzyskać materiał faktograficzny w zakresie interesującej problematyki oraz przetworzyć go z wykorzystaniem odpowiednich metod badawczych. W konsekwencji wykreować nowe fakty naukowe wyrażone w postaci pojęć, twierdzeń i hipotez. Podstawę do tego stworzył materiał faktograficzny uzyskany w badaniach empirycznych, gdzie ze względu na specyfikę tematu główną rolę odgrywali eksperci oraz obserwacja uczestnicząca.

Wstępne czynności procedury badawczej, w etapie konceptualizacji, pozwoliły sformułować ogólny zarys oczekiwanych rezultatów badań, które stanowią przypuszczenia wysunięte w celu objaśnienia badanych zjawisk oraz założeń opartych na prawdopodobieństwie, które wymaga weryfikacji.

Wysunięta w procesie badawczym hipoteza stała się więc swoistym faktem, którego istnienie należy udokumentować, w zgodzie z zasadami obowiązującymi w badaniach naukowych.

Przedstawione powyżej założenia stanowiły zasadniczy czynnik sprawczy przy generowaniu rozwiązania w postaci następujących **hipotez roboczych**:

- *Duże zróżnicowanie działań taktyczno-operacyjnych możliwych do prowadzenia przez wojska lądowe w prognozowanych operacjach generuje nowe warunki i wymogi wobec organizacji i funkcjonowania stanowiska dowodzenia i sieci stanowisk dowodzenia wszystkich szczebli dowodzenia wojsk lądowych. Warunki te związane są z*

przekształceniami w charakterze, przebiegu i rodzaju samych operacji, a uzależnione są od stanu funkcjonowania państwa (pokój, kryzys, wojna), udziału sojuszniczych lub koalicyjnych sił, potencjalnego przeciwnika (często trudnego do określenia), obszaru działań operacyjnych, klimatu, wielkością komponentu wojsk lądowych uczestniczących w operacji oraz charakteru prowadzonych działań.

- *Organizując system stanowisk dowodzenia należy uwzględnić prognozowane warunki, w których będzie on funkcjonować. Przy tym, przyjęte rozwiązania powinny zapewnić możliwość jego funkcjonowania w każdych z możliwych do zidentyfikowania sytuacjach zarówno w czasie pokoju, kryzysu i wojny, a transformacja systemu w przypadku narastania zagrożenia nie powinna wymagać istotnych zmian w jego strukturze organizacyjno-funkcjonalnej. Najtrudniejsze warunki do funkcjonowania systemu stanowisk dowodzenia zaistnieją w okresie wojny.*

- *W systemie stanowisk dowodzenia uwzględnione muszą zostać nowe zagrożenia i wyzwania oraz zdolności do aktywnego udziału wydzielonych komponentów wojsk lądowych do operacji wielonarodowych poza obszarem kraju z uwzględnieniem ich okresu trwania (udział krótkoterminowy, długoterminowy).*

- *Sprawnie funkcjonujący system stanowisk dowodzenia w kontekście prognozowanych zadań przewidywanych do wykonania w wypadku jakichkolwiek zagrożeń o charakterze militarnym czy też niemilitarnym determinowany jest i będzie wieloma czynnikami. W zależności od kryterium można podzielić je na zewnętrzne, niezależne od systemu i wewnętrzne wyływające z jego wnętrza. Należą do nich w zdecydowanej większości determinanty więzi, relacji, zależności i sprzężeń wewnątrz stanowisk dowodzenia.*

- *Czynniki zewnętrzne można rozpatrywać przez pryzmat całego spektrum uwarunkowań, które w znaczącej części są pochodną: rodzaju, typu i charakteru operacji, miejsca i czasu ich prowadzenia, potencjału użytych sił, stopnia i rodzaju zagrożeń, charakteru i intensywności działań, przeciwnika, czasu zaangażowania wojsk lądowych do prowadzenia działań, środowiska działań (klimatu, rzeźby terenu, pogody, ludności oraz jej cech kulturowych i demograficznych).*

Nowe zadania generują szereg potrzeb operacyjnych, które oddziałują bezpośrednio lub pośrednio na system dowodzenia, w tym również w zróżnicowanym stopniu na jego poszczególne organa i środki dowodzenia.

1.4. Koncepcja i przebieg badań

W badaniach przyjęto, że wojskowe badania naukowe, jak każde inne charakteryzowane są jako „...proces, tzn. celowo, logicznie uporządkowany ciąg czynności badawczych prowadzących do uzyskania zamierzonego wyniku naukowego”⁷. W bogatej literaturze dotyczącej zagadnień problematyki metodologii badań można znaleźć różne warianty podziału procesu badań na etapy. Często są one bardzo rozdrobnione.⁸ Mając na uwadze potrzebę jasnego, a przede wszystkim precyzyjnego ukazania procedury badawczej, jej realizację przeprowadzono w trzech zasadniczych etapach:⁹

- etap pierwszy – konceptualizacji,
- etap drugi – realizacji badań,
- etap trzeci – finalizacji.

W etapie **konceptualizacji**, który zainicjował proces badawczy dokonano wstępnego rozpoznania i sformułowania problemu poznawczego, zbierano i sprawdzano niezbędne informacje wyjściowe, określono przedmiot badań, a następnie doprecyzowano główny problem badawczy i problemy szczegółowe, zdefiniowano cel badań oraz wygenerowano i weryfikowano założenia wstępnej hipotezy roboczej. Jednocześnie dokonano wyboru metod i technik badawczych oraz opracowano niezbędne narzędzia badawcze (kwestionariusz wywiadu). Znaczącą częścią prac tego etapu było badanie rozwoju teorii i praktyki organizacji i funkcjonowania stanowisk dowodzenia oraz charakteru operacji prowadzonych we

---

⁷ E. Wiśniewski, *Metodyka ...*, wyd. cyt., s. 27.

⁸ T. Majewski, *Miejsce celów, problemów i hipotez w procesie badań naukowych*, AON, Warszawa 2003, s. 38-39.

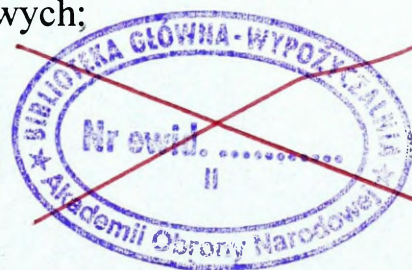
⁹ Por. M. Cieślarczyk (red. nauk.) *Metody, techniki oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*, AON, Warszawa 2006, s. 22 i 44.

współczesnych uwarunkowaniach. Następną czynnością tego etapu było określenie terenu badań, którym była: Akademia Obrony Narodowej, Sztab Generalny WP, Wojska Lądowe, w tym 12 DZ i 16DZ wraz z oddziałami i pododdziałami podległymi, 1WDZ, a także Dowództwo Wojsk Lądowych.

W etapie drugim – **realizacji badań**, będącym w istocie zasadniczą częścią realizowanej procedury badawczej, przygotowano i przeprowadzono badania, w których dążono do potwierdzenia bądź odrzucenia poszczególnych elementów hipotezy roboczej. Fundamentalnego znaczenia w tym etapie nabrała spójność rozwiązań dotyczących roli, znaczenia i wpływu operacji na system stanowisk dowodzenia, jak i całości kształt zagadnień związanych z dowodzeniem. Wyodrębniono również szereg wyróżników, determinantów, czynników, związków, zależności oraz powiązań występujących w systemie dowodzenia, a wynikających z założeń współczesnych operacji. Warunkowało to kontynuację i przebieg dalszych badań.

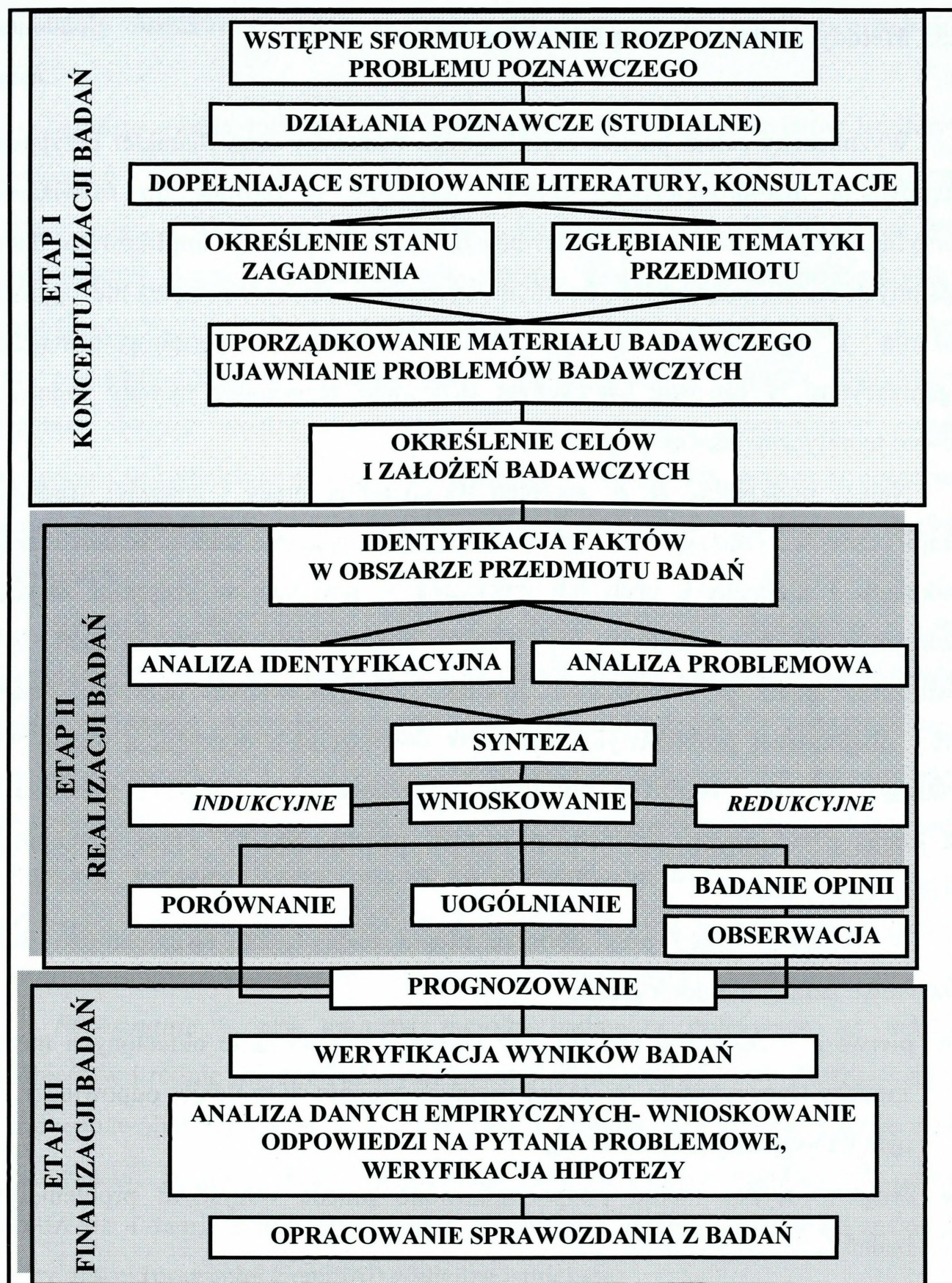
Po stosownej weryfikacji teoretycznej, część hipotezy poddano badaniom empiryczno-teoretycznym. Źródłem do uzyskania niezbędnych materiałów empiryczno-teoretycznych było przede wszystkim:

- uczestnictwo i badanie ćwiczeń prowadzonych w Akademii Obrony Narodowej (PIERŚCIEŃ 2006, 2007) oraz przez Dowództwo Wojsk Lądowych (GRANICA 06, DRAGON 07), przy czym najwięcej materiału badawczego dostarczyło ćwiczenie DRAGON 07;
- uczestnictwo i badanie ćwiczeń prowadzonych w 16DZ (TUMAK 07) oraz w 15BZ (DZIK 06, DZIK 07);
- uczestnictwo i analiza treści seminarium, konferencji naukowych: *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki*- AON, 23.05.2006; *System dowodzenia w środowisku sieciocentrycznym*”- AON, 15.03.2007; *Zgrupowania taktyczne w działaniach innych niż wojna*- AON, 28.11.2007;
- opinie respondentów wywiadów eksperckich;
- uczestnictwo i analiza prac naukowo-badawczych prowadzonych w Instytucie Zarządzania i Dowodzenia oraz Instytucie Wojsk Lądowych;

- dokumenty normatywne, regulaminy i instrukcje wydawane przez dowództwa sojuszu północnoatlantyckiego, kraje członkowskie NATO i innych państw;
- opublikowane wyniki badań i dociekań oraz prac koncepcyjnych prowadzonych w MON, Sztabie Generalnym WP, Dowództwie Wojsk Lądowych i Akademii Obrony Narodowej, poświęcone różnym aspektom prowadzenia przyszłych operacji i systemu dowodzenia;
- materiały informacyjne i publikacje naukowe zawierające doświadczenia z przeprowadzonych ćwiczeń i szkoleń;
- literatura przedmiotu oraz periodyki i opracowania specjalistyczne dotyczące przedmiotu badań;
- opracowania własne, poprzedzające niniejsze, traktujące w sposób ogólny problemy działań wojsk lądowych i systemu dowodzenia w wojskach lądowych w operacjach.

W trzecim etapie – **finalizacji badań**, po zgromadzeniu całości materiału faktograficznego dokonano jego analizy, oceny, systematyzacji i co najważniejsze weryfikacji. Zdobyte w ten sposób nowe fakty umożliwiły opracowanie wyników badań, których opis został zamieszczony w niniejszej pracy.

Rys. 1. Etapy i elementy procesu badawczego.

Źródło: Opracowanie na podstawie M. Cieślarczyk (red. nauk.), *Metody, techniki oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*, AON, Warszawa 2006.

1.5. Metody, techniki i narzędzia badawcze

Wyznaczony celem poznawczym wysiłek badawczy oraz charakter przyjętego postępowania metodologicznego (rys.1.) wyrażone w dążeniu do rozwiązania zidentyfikowanych problemów badawczych, determinowało i implikowało dobór określonych metod badawczych. Istotnym wyznacznikiem były również niewątpliwie założenia i ograniczenia pracy, jak też warunki materiałowo-techniczne i organizacyjne. W procesie badawczym stosowano różnorodne metody badawcze zarówno teoretyczne jak i empiryczne.

Należy podkreślić, że ze względu na charakter pracy i znaczące trudności w empirycznej weryfikacji rozwiązań stosowanych w systemie stanowisk dowodzenia wynikający z nielicznych prób ich wyrażania w praktyce, w szerokim zakresie wykorzystywane były metody teoretyczne. Niezbędnym w tej sytuacji było prowadzenie analiz porównawczych między zidentyfikowanym obecnym stanem wiedzy obejmującej problematykę stanowisk dowodzenia i operacji, a możliwymi kierunkami rozwoju. Istotnych porównań wymagały też ustalenia i rozwiązania funkcjonujące w innych armiach, zwłaszcza państw NATO, które funkcjonują w przedmiocie badań.

W niniejszej pracy przy doborze metod badawczych uwzględniono dwie podstawowe zasady metodologiczne:

- pierwsza – dokonano analizy, czy wybór i zastosowanie określonych metod zapewni rzeczywiście w maksymalnym stopniu udzielenie odpowiedzi na pytania ustalonej problematyki;
- druga – wybór metod podporządkowano przede wszystkim problematyce badań¹⁰.

Uwzględniając powyższe założenia i kryteria stosownie do sprecyzowanych problemów badawczych zastosowano wyszczególnione poniżej metody, techniki i narzędzia badawcze. Metody te, w trakcie badań systematycznie wzajemnie się

---

¹⁰ S. Nowak, *Metodologia ...*, wyd. cyt., s. 46-47.

uzupełniały, dostarczając wielu interesujących danych i informacji w przedmiocie badań.

Analiza – zastosowana metoda badań, jaką była analiza materiałów źródłowych i opracowań dotyczących przedmiotu pracy, umożliwiła uporządkowanie, przetworzenie, a także wyeksponowanie i wyjaśnienie prawidłowości oraz istoty współczesnych operacji i stanowisk dowodzenia. Analiza jako zdolność umysłu do operacyjnego rozdzielania na części interesującego nas zjawiska legła u podstaw sprecyzowania problemów naukowych i sprecyzowania hipotez badawczych. Pogłębiła również wiedzę autorów w obszarze złożonej problematyki systemu dowodzenia w kontekście działań prowadzonych przez wojska lądowe w operacjach, ale co najważniejsze pozwoliła na wykreowanie teoretycznej podbudowy dociekań badawczych.

Synteza – jako metoda badawcza z wielości faktów, stwierdzeń z pozoru odosobnionych pozwoliła utworzyć spójną całość, dającą odpowiedź na postawione zasadnicze pytania dotyczące systemu stanowisk dowodzenia, a zwłaszcza istoty, charakteru, związków i zależności z charakterem operacji. Powiązanie faktów szczegółowych z eliminacją części z nich i uogólnieniem innych, pozwoliło uzyskać pogłębioną, bardziej istotną wiedzę o przedmiocie badań, czyli zjawiskach, powiązaniach, sprzężeniach i zależnościach zachodzących w systemie dowodzenia w uwarunkowaniach współczesnych operacji i rozwoju technologicznego.

Porównanie – jest logiczną metodą badawczą polegającą na ustaleniu podobieństw i różnic między badanymi przedmiotami i zjawiskami. Zastosowanie tej metody pozwoliło na wykrycie podobieństw i odmienności w przedmiocie badań. Wykorzystano ją również do interpretacji nowych faktów dotyczących systemu dowodzenia i teorii sztuki operacyjnej w obszarze operacji poprzez konfrontację wiedzy nowej (powstałej z empirii) z wiedzą istniejącą.

Uogólnienie – ta metoda posłużyła do łączenia (syntezy) faktów empirycznych na zasadzie stwierdzenia ich podobieństwa pod jakimś względem. Umożliwiła wykrywanie przyczyn stwierdzonych cech i zjawisk powtarzalnych, a także pozwoliła na tworzenie praw empirycznych i dokonania klasyfikacji zjawisk występujących w założonym obszarze badawczym.

Indukcja i redukcja – metoda indukcyjna pozwoliła na wyprowadzenie uogólnień z faktów jednostkowych (od szczegółu do ogółu). Stanowiła podstawę przy formułowaniu i weryfikacji hipotez roboczych, a w rezultacie umożliwiła tworzenie nowych twierdzeń i wniosków, zwłaszcza zaproponowania obszarów zmian i modernizacji w całokształcie zjawisk, znaczenia stanowisk dowodzenia wojsk lądowych w systemie dowodzenia w operacjach.

Badanie opinii – metoda ta została sprowadzona do formy wywiadu eksperckiego. Uzyskany materiał faktograficzny dotyczący szerokiego spektrum uwarunkowań i wpływu na system dowodzenia, zjawisk, stanów i procesów związanych z operacjami stanowił jedno z podstawowych źródeł informacji, których przetworzenie i weryfikacja pozwoliło określić najistotniejsze właściwości przedmiotu badań. Dostarczyło również szeregu cennych informacji wykorzystanych w realizacji dalszego postępowania badawczego. W metodzie wywiadu eksperckiego wykorzystano opracowany przez autora kwestionariusz wywiadu (załącznik 14). Uzyskane wyniki badań zostały po uogólnieniu zamieszczone w załączniku 15.

Obserwacja – metoda ta pozwoliła uzyskać interesujący materiał w wyniku bezpośredniego udziału w ćwiczeniach, w których praktycznie rozwijany był system stanowisk dowodzenia od komponentu lądowego do batalionu (batalionowej grupy bojowej) i prowadzone były działania wojsk. Należały do nich między innymi: dwuszczeblowe ćwiczenie szkieletowe „PIERŚCIEN 06” oraz „PIERŚCIEN 07” nt. *Działanie wojsk w stanie kryzysu i wojny*, wieloszczeblowe ćwiczenie wojsk lądowych „DRAGON-07”, w którym autor główny uczestniczył we wrześniu 2007 r. na stanowisku zastępcy szefa Zespołu Analizy Oceny i Omówienia Ćwiczenia.

2. ZARYS PRZYSZŁYCH DZIAŁAŃ OPERACYJNO-TAKTYCZNYCH WOJSK LĄDOWYCH

2.1. Kategorie i typologia operacji

Przeprowadzone analizy szeregu opracowań wskazują, że współczesne uwarunkowania społeczne, kulturowe, religijne, gospodarcze czy militarne w dalszym ciągu mogą prowadzić do ujawnienia się konfliktów i sprzeczności, w których rozwiązanie angażowane mogą być wojska lądowe. Radykalne zmiany polityczno-militarne, sojusze, nowe koncepcje, doktryny i rozwój cywilizacyjny społeczeństw, które ewoluują w kierunku „społeczeństwa informacyjnego” kształtują nowe warunki prowadzenia operacji. Niezależnie od kierunku i tempa przekształceń oraz rozwoju sytuacji polityczno-militarnej potencjalne źródła kryzysów, pomimo znacznego postępu w dziedzinie umacniania bezpieczeństwa w wymiarze ogólnoświatowym, regionalnym i narodowym zmuszają do dogłębnych, wieloaspektowych analiz i ocen zmierzających do sprostania wyzwaniom i zagrożeniom teraźniejszości oraz przyszłości. Pogląd ten sprawia, że szczególnym obszarem zainteresowania naukowców wojskowych stają się nowe wyzwania i zagrożenia implikujące potrzebę prognostycznego określania przyszłości w dziedzinie bezpieczeństwa wewnętrznego Polski, jak i jej zewnętrznego otoczenia. W dobie integracji europejskiej i pozytywnych tego procesu następstw wyrażających się we wzajemnej współpracy, zanikaniu barier i granic, umacnianiu sojuszy oraz pozytywnych relacji z najbliższymi sąsiadami osiągnięty został wysoki poziom bezpieczeństwa państwa polskiego.

Niemniej jednak nie należy lekceważyć jakichkolwiek przesłanek potencjalnego zagrożenia. Coraz wyraźniej i silniej następuje, bowiem wzajemne przenikanie się szerokiego spektrum zachodzących zdarzeń nie tylko w wymiarze lokalnym, ale również globalnym. Wydarzenia pozornie odległe od granic Polski i Europy, mogą stać się przyczyną i areną napięć, sporów prowadzących do

poważnych kryzysów, walk i wojen lokalnych, których eskalacja doprowadzić może do wojny na szerszą skalę.

Wojska Lądowe są podstawowym komponentem Sił Zbrojnych RP, które w systemie obronnym odgrywają wiodącą rolę, jednocześnie ponoszą wynikający z najważniejszego aktu prawnego – Konstytucji RP obowiązek oraz odpowiedzialność za bezpieczeństwo kraju, uczestnictwo w budowaniu i utrzymaniu bezpieczeństwa sojuszniczego i globalnego.

Przynależność do NATO i Unii Europejskiej umacnia więzi pomiędzy narodami, ale jednocześnie nakłada znaczne obowiązki na system obronny i polityczno-militarny każdego państwa członkowskiego, czy sygnatariusza stosownych zobowiązań, porozumień i umów.

Wyniki badań wskazują, że w interesującym nas obszarze *operacji*, istnieją znaczne rozbieżności, zarówno w jej rozumieniu, klasyfikacji czy typologii, co jest efektem przekształceń i przeobrażeń jakie dokonują się w teorii i praktyce szeroko rozumianej sztuki wojennej, zwłaszcza w ostatnich latach.

Na podstawie przeprowadzonej analizy literatury z obszaru sztuki operacyjnej w tabeli 1. przedstawione zostały wybrane opisy, (interpretacje) terminu *operacja*.

Powstały w wyniku dociekań badawczych zbiór nie jest zamknięty, gdyż w literaturze przedmiotu funkcjonuje jeszcze wiele innych, zróżnicowanych określeń opisujących tak złożone zjawisko jakim jest operacja. Jednak ze względu na potrzeby i przyjęte ograniczenia pracy zaprezentowane zostały te, które poszerzają obszar badawczy wnoszą nowe, istotne treści do badań.

Warto jeszcze w tym miejscu zaznaczyć, że dokonując wyboru uznano za zasadne przedstawienie ich w ujęciu ewolucyjnym z wyeksponowaniem źródła pochodzenia oraz okresu powstania

Tabela 1.

Wybrane interpretacje terminu „operacja”

Treść	Źródło
(niem. Operation, ros. Opieracja) - w znaczeniu działania wojennego (ob.) weszło do literatury wojskowej we Francji i Niemczech w końcu XVIII i początkiem XIX w. Pochodzi od łac. operatio – praca. Operacja rozumiana jest	Encyklopedia wojskowa, Warszawa 1937r. s. 129

jako działanie wojsk z określonym celem szczegółowym w ramach danej kampanii. W tym rozumieniu operacja realizuje kolejny w całości walk etap, przewidziany, lub doraźnie z potrzeby wojskowej wyłaniający się, który ma na celu doprowadzenie wojsk własnych w położeniu dla nich najbardziej korzystnym do bitwy.	
(łac. Operatio – działanie) to całokształt działań wojsk (walk, bitew, przegrupowań i manewrów) oraz przedsięwzięć organizacyjnych i zabezpieczających, realizowanych w różnym czasie i na znacznej przestrzeni, połączonych wspólnym celem i planem.	Mała encyklopedia wojskowa, Warszawa 1967, t. 2 s. 523
To zespół walk, bitew, uderzeń ogniowych i manewrów toczonych lub wykonywanych na lądzie, w powietrzu i na morzu przez związki operacyjne (zgrupowania operacyjne) różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych, połączonych wspólną myślą przewodnią (zamiar walki, operacji), prowadzonych pod jednym kierownictwem, dla doprowadzenia do osiągnięcia celu operacji (bitwy) lub celu strategicznego, co wymaga uzgodnionego wysiłku i ścisłego współdziałania rodzajów sił zbrojnych i wojsk.	Leksykon wiedzy wojskowej, Warszawa 1979, s. 278
ogół działań bojowych połączonych wspólną myślą przewodnią, prowadzonych dla osiągnięcia określonego celu, polegającego zwykle na zniszczeniu dużego zgrupowania nieprzyjaciela i opanowaniu pewnego terenu	Słownik wyrazów obcych, PWN, Warszawa 1993, s. 615
to czasowo skoordynowane działania wojenne dużych związków, prowadzone z zamiarem osiągnięcia wspólnego celu. W ramach operacji toczy się bitwy i walki, prowadzi działania specjalne i realizuje zadania o charakterze ogólnym	J. Knetki, Operacje połączone, AON, Warszawa 1997, s. 8
to starcie zbrojne z przeciwnikiem w skali operacyjnej. Stanowi zespół walk i bitew oraz działań operacyjnych niższego szczebla, powiązanych ze sobą przez wspólny cel, miejsce i czas	J. Zieliński, Zarys sztuki operacyjnej wojsk lądowych RP, Toruń 1998, s. 32
zespół różnorodnych działań związków operacyjnych rodzajów sił zbrojnych lub specjalnie wydzielonych zgrupowań w celu osiągnięcia celu strategicznego (operacyjnego). Obejmuje skoordynowane czasowo i przestrzennie działania realizowane przed starciem zbrojnym, bitwy (walki) oraz działania po bitwie (walce) w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Bitwy (walki) oraz działania wchodzące w skład operacji, mogą być skoordynowane czasowo i przestrzennie lub też prowadzone niezależnie od siebie. Podstawowe operacje to: operacja obronna, operacja zaczepna, operacje połączone, operacje sojusznicze	Regulamin działań wojsk lądowych, DWLąd, Warszawa 1999, s. 272
to proces działań zorganizowanych, przygotowanych i prowadzonych w konfrontacji z przewagą i inicjatywą przeciwnika. Stanowi skoordynowany układ celowych przedsięwzięć zmierzających do efektywnego i racjonalnego przeciwstawienia się w czasie i przestrzeni działaniom zaczepnym przeciwnika w aspekcie osiągnięcia określonych lub narzuconych celów działań.	R. Bojarski, Działania pośrednie w operacji obronnej – operacja, AON, Warszawa 1999, s. 31
ogół działań bojowych prowadzonych dla osiągnięcia celu operacyjnego lub strategicznego (zazwyczaj zniszczenie dużego zgrupowania wroga i opanowanie terenu); operacja jako specjalne działanie ze względu na jego cel oraz udział ilościowy sił zbrojnych została wyodrębniona w sztuce wojennej dopiero w czasach najnowszych (II wojna świat.); operacje dzielą się na: zaczepne, obronne, odwrotowe, także na: armijne, frontowe, strategiczne (kilka frontów lub grup armii); kilka operacji na określonym terenie, połączonych wspólną myślą przewodnią składa się na bitwę (w znaczeniu strategicznym); ze względu na charakter działań operacje dzielą się na: desantowe, lotnicze, powietrznodesantowe, przeciwdesantowe, przeciwdywersyjne	Nowa encyklopedia powszechna PWN ©, Wydawnictwo Naukowe PWN SA – Internet.
uzgodnione, co do celu, miejsca i czasu bitwy, walki, uderzenia ogniowe i manewry poszczególnych rodzajów sił zbrojnych i wojsk, prowadzone pod jednym dowództwem dla osiągnięcia celu strategicznego przy minimalnych stratach własnych	Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, AON, Warszawa 2002

to działania bojowe prowadzone dla osiągnięcia celu strategicznego – zbrojna akcja o charakterze specjalnym	Leksykon PWN, Warszawa 2004, s. 777
to zespół różnorodnych działań (obronnych, zaczepnych, opóźniających) związków operacyjnych rodzajów sił zbrojnych lub specjalnie wydzielonych zgrupowań dla osiągnięcia celu strategicznego (operacyjnego). Obejmuje skoordynowane czasowo i przestrzennie działania realizowane przed starciem zbrojnym, bitwy (walki) oraz działania wchodzące w skład operacji, mogą być skoordynowane czasowo i przestrzennie lub też prowadzone niezależnie od siebie	W. Kaczmarek, Działania operacyjne wojsk lądowych, AON, Warszawa 2004, s. 46
skoordynowane użycie różnych rodzajów sił zbrojnych do osiągnięcia określonego celu. Operacja jest częścią składową kampanii, a jednocześnie coraz częściej samodzielną formą użycia sił zbrojnych. Operacja obejmuje: stworzenie zgrupowania operacyjnego; przegrupowanie sił na teatr działań operacyjnych; działania, w których wyniku osiągany jest jej cel militarny; wyjście sił z konfliktu i przegrupowanie do miejsc stałej dyslokacji; rozformowanie zgrupowania operacyjnego i odtworzenie zdolności bojowej	Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych (tymczasowy), SzG WP, Warszawa 2006, s. 296
skoordynowane użycie różnych rodzajów sił zbrojnych do osiągnięcia określonego celu. Ze względu na rodzaj wspieranego celu polityki państwa wyróżnia się operacje: wojenną, reagowania kryzysowego, pokojową.	Regulamin działań taktycznych wojsk lądowych, DWLąd, Warszawa 2008, s.424

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie powyższych zakresów pojęciowych terminu *operacja* można stwierdzić, że definiowanie i postrzeganie operacji na początku XXI wieku uległo znaczącym przemianom. Należy sądzić, iż podstawową przyczyną takich interpretacyjnych zmian były dynamiczne przekształcenia społeczno-polityczne i militarne przełomu wieków oraz pojawienie się nowych zagrożeń i wyzwań w obszarze bezpieczeństwa, jak również ewolucja światowego i euroatlantyckiego systemu bezpieczeństwa. W XXI wieku pojawiły się nowe konflikty o charakterze odmiennym od znanych w okresie istnienia czytelnego, dwubiegunowego podziału świata. W ówczesnych warunkach przeciwnik był jasno określony, obecnie często nie można go zidentyfikować, a konflikty nabrały asymetrycznego charakteru w każdym tego słowa znaczeniu, w tym również w odniesieniu do potencjalnego przeciwnika.

Współcześnie zjawiska tożsame z operacją dostrzega się zarówno w czasie pokoju i kryzysu, a nie tylko w czasie wojny. A. Czupryński w obecnych uwarunkowaniach proponuje definiować operację jako ... *skoordynowane czasowo*

*i przestrzennie działania wydzielonych zgrupowań sił zbrojnych, prowadzone z zamiarem osiągnięcia celu strategicznego.*¹¹

Uważa on, że cel jest najważniejszym wyróżnikiem współczesnych operacji, jednocześnie wskazuje, że kryterium wspieranego celu polityki państwa pozwala wyróżnić operacje: **wojenne, reagowania kryzysowego i pokojowe.**

W dokumentach o charakterze normatywnym¹² operację definiuje się jako *...skoordynowane użycie różnych rodzajów sił zbrojnych do osiągnięcia określonego celu. Ze względu na rodzaj wspieranego celu polityki państwa wyróżnia się operacje: wojenną, reagowania kryzysowego, pokojową.*

Stosownie do powyższych ustaleń wskazane jest zidentyfikowanie zakresu pojęciowego operacji: wojennej, reagowania kryzysowego i pokojowej.

Operację wojenną interpretuje się jako *...działania zapobiegające zagrożeniom bezpośrednim lub pośrednim utraty suwerenności i nienaruszalności terytorialnej lub działania skierowane na pozbawienie suwerenności i nienaruszalności terytorialnej innych państw. Celem jest obrona suwerenności i nienaruszalności terytorialnej kraju własnego lub sojuszniczego*¹³.

W innym, szerszym ujęciu operacja wojenna *to działanie zapobiegające zagrożeniom bezpośrednim lub pośrednim utraty suwerenności i nienaruszalności terytorialnej własnego kraju oraz sojuszniczego lub działania skierowane na pozbawienie suwerenności i nienaruszalności terytorialnej innych państw. Istotą operacji wojennej jest pobicie przeciwnika oraz ochrona własnej suwerenności lub zabranie jej innym państwom.*¹⁴

W operacjach wojennych, zagrożona zostaje suwerenność i podmiotowość kraju, dlatego też siły zbrojne osiągają cel militarny w operacji metodami walki zbrojnej. Jest to zasadnicza cecha wyróżniająca istotę operacji wojennych od reagowania kryzysowego i pokojowych.

---

¹¹ A. Czupryński, *Współczesna sztuka operacyjna i jej system pojęć* [w:], J. Posobiec (red.), *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki*, AON, Warszawa 2007, s. 50.

¹² *Regulamin działań wojsk lądowych*, DWLąd, Warszawa 2008, s. 424.

¹³ A. Czupryński, *Współczesna sztuka ...* wyd. cyt., s. 50.

¹⁴ *Regulamin działań ...* wyd. cyt., s. 425.

Z kolei wszelkie sytuacje, w których dochodzi do napięcia i sporu powinny być rozwiązywane, w formie operacji reagowania kryzysowego. W takich sytuacjach kryzysowych nie zawsze musi dochodzić do używania sił zbrojnych. Często wystarczającym środkiem nacisku na sporne strony mogą być działania polityczne i ekonomiczne lub groźba eskalacji kryzysu do poziomu wojny. Mając to na uwadze **operacja reagowania kryzysowego** rozumiana jest jako *...działania przy użyciu sił zbrojnych skierowane na usuwanie przyczyn sytuacji kryzysowych lub kryzysów zagrażających regionalnemu lub światowemu bezpieczeństwu oraz naruszeniu praw człowieka*¹⁵.

Głównym zadaniem operacji kryzysowych jest *niedopuszczenie do rozprzestrzeniania się sytuacji konfliktowej* oraz usunięcie przyczyn narastającego sporu. Istotą ich jest bezpośrednie działanie na przyczynę sytuacji kryzysowej, po której neutralizacji lub usunięciu ustaje zasadność działania militarnego. Odnosi się to do zarówno do sytuacji na terenie kraju, jak również poza nim. W sytuacji kryzysowej często niezbędne jest zaangażowanie się społeczności międzynarodowej, której mediacje i wysiłki mogą doprowadzić do zażegnania lub zniwelowania sytuacji kryzysowych i eskalacji zagrożenia do poziomu wojny lub konfliktu.

Działania w operacjach reagowania kryzysowego posiadają szeroki zakres od działań narzędziami i metodami walki zbrojnej do niesienia pomocy i usuwania skutków katastrof, kataklizmów, udzielania pomocy humanitarnych, wspierania organów władzy w utrzymaniu porządku społecznego i zapewnienia bezpieczeństwa. W takich sytuacjach siły zbrojne, które dysponują narzędziami walki zbrojnej mogą prowadzić działania inne niż walka zbrojna, często jeszcze w trudnych warunkach zarówno środowiska naturalnego, jak i uwarunkowań społeczno-ekonomicznych i socjalnych ludności w strefie działań.

Inną znaczącą operacją są **operacje pokojowe**, które w ujęciu narodowym definiowane są jako *...użycie wielonarodowych sił wojskowych i cywilnych pod nadzorem ONZ do rozwiązywania konfliktów wewnętrznych lub międzynarodowych. Decyzje o uruchomieniu operacji pokojowych mogą podejmować: Zgromadzenie*

---

¹⁵ A. Czupryński, *Współczesna sztuka ...* wyd. cyt., s. 51.

Ogólne, Rada Bezpieczeństwa lub Sekretarz Generalny. Rozróżnia się dwa rodzaje operacji pokojowych: misje obserwacyjne oraz operacje z użyciem kontyngentu wojskowego - sił zbrojnych NZ (UNEF)¹⁶.

Według dokumentów doktrynalnych obowiązujących na poziomie wojsk lądowych operacja pokojowa to *forma organizacyjna aktywności państwa na forum międzynarodowym. Są to wielofunkcyjne działania zmierzające do deeskalacji lub usuwania napięć militarnych i społecznych w rejonie konfliktu pod auspicjami światowej lub regionalnej organizacji pokojowej, akceptowane przez strony sporu. Celem jest utrzymanie pokoju oraz nakłonienie stron konfliktu do przestrzegania pokojowych zachowań w rozwiązywaniu sporu.*¹⁷

Z kolei F. Gągor za operacje pokojowe uważa *...działania z ograniczonym użyciem sił zbrojnych podejmowane przez społeczność międzynarodową, w celu utrzymania lub przywrócenia pokoju w rejonie konfliktu*¹⁸.

Powyższe definicje operacji pokojowych nie oddają w pełni istoty i potrzeb, które ukształtowały się po wydarzeniach z 11 września 2001 r. Diametralnie zmieniły one postrzeganie szeregu problemów związanych z bezpieczeństwem i wywarły znaczący wpływ na przeobrażenia w operacjach militarnych w tym szczególnie na poglądy dotyczące przeznaczenia i wykorzystania wojsk w nowych uwarunkowaniach. Pojawiły się nowe zjawiska, które stały się przedmiotem badań prowadzonych przez wojskowych teoretyków. Oprócz rutynowych ocen konfliktów o charakterze militarnym, zaczęto również analizować przemiany społeczne. Stąd zaistniała potrzeba poszerzenia obszaru wiedzy o nową kategorię, **operacje stabilizacyjne**. Niewątpliwie w obecnych i prognozowanych działaniach wojennych oraz pozawojennych spełniają one wyjątkową rolę¹⁹, bowiem ich działania są na ogół bardzo zróżnicowane, trudne

---

¹⁶ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, Warszawa, AON 2002.

¹⁷ Regulamin działań ... wyd. cyt., s.424.

¹⁸ F. Gągor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Warszawa 1998, s. 52.

¹⁹ J. Kręcikij, J. Wołęjszo (red.) *Podstawy dowodzenia*, Warszawa 2007, s. 420-421.

do jednoznacznego sprecyzowania, bardzo wszechstronne, ciągłe oraz co pokazuje praktyka długotrwałe²⁰.

Operacje stabilizacyjne nie mają jeszcze bogatej literatury i umocowania w narodowych dokumentach normatywnych. Niemniej jednak przyjmuje się, że można je zdefiniować jako *...całokształt wspólnie uzgodnionych między państwami uczestniczącymi w koalicji i wzajemnie powiązanych, co do celu, misji, zasadniczych zadań, sposobu ich wykonania i stanu końcowego działań wojsk, a także organizacji pozamilitarnych i innych służb w wyznaczonym obszarze (strefie), prowadzonych według jednolitego planu przez dowództwo wielonarodowych sił koalicji we współdziałaniu z tymczasowymi władzami administracyjnymi, organizacjami międzynarodowymi i pozarządowymi oraz organami samorządowymi miejscowej ludności*²¹.

Powyższe wyjaśnienie terminu **operacja stabilizacyjna** oraz zdobyte doświadczenia w Iraku pozwalają stwierdzić, że obejmują one trudne i specyficzne sytuacje, balansujące pomiędzy pokojem i wojną, takie jak: utrzymanie pokoju, wymuszanie pokoju, operacje wsparcia pokoju oraz działania niebojowe niosące pomoc humanitarną lub wsparcie dla władz lokalnych.

W wielu opracowaniach operacje stabilizacyjne, są traktowane jako jedne z czterech typów operacji militarnych prowadzonych przez wojska lądowe, do których zalicza się:²²

- operacje zaczepne;
- operacje obronne;
- operacje wsparcia;
- operacje stabilizacyjne.

Według ocen teoretyków i praktyków operacje stabilizacyjne będą dominować w ramach działań innych niż wojna, ale mogą być również częścią składową działań wojennych, jako konsekwencja deeskalacji i usuwania przyczyn sporu.

---

²⁰ Operacja stabilizacyjna w Iraku trwała nieprzerwanie od 2003r. do października 2008r., co dla Wojsk Lądowych SZ RP oznaczało pięcioletni okres prowadzenia działań. Uczestniczyło w nich 10 zmian kontyngentów wojskowych w ramach wielonarodowej dywizji centrum-południe (WND C-P).

²¹ A. Tyszkiewicz, *Operacje stabilizacyjne*, Warszawa 2005, s. 19.

²² Tamże, s.1-15.

Przewiduje się, że w zależności od charakteru i rodzaju misji, w operacji stabilizacyjnej, mogą pojawić się działania obronne, zaczepne i wspierające. Operacja stabilizacyjna może też być częścią składową operacji zaczepnej, obronnej lub wsparcia.²³

Wymienione kategorie operacji oznaczają, że nie jest łatwo dokonać ich klasyfikacji. Z poznawczego punktu widzenia klasyfikując operacje powinniśmy określić czynniki i zjawiska, które pozwolą dokonać podziału na określone rodzaje (podzbiory). Spełnione przy tym powinny być wymagania rozłączności i zupełności²⁴, aby dokonana klasyfikacja odpowiadała warunkom naukowego poznania. Do kryterium podziału zaliczyć można np.: cel, sposób osiągnięcia celu, środowisko, stan funkcjonowania państwa, skład sił itp.

W. Kaczmarek przyjmując za kryterium cel operacji dzieli je na obronne, zaczepne i opóźniające, z kolei wychodząc ze względu na stan funkcjonowania państwa dzieli je na: wojenne, kryzysowe i pokojowe²⁵.

Innym kryterium klasyfikacji może być zaangażowanie partnerów sojuszniczych z NATO czy też Unii Europejskiej, która tworzy własne siły (Grupy Bojowe). Przejawiać się ono może w ramach operacji:

- samodzielnych – narodowych,
- wielonarodowych jako wiodący kraj,
- wielonarodowych jako uczestnik wydzielający kontyngent narodowy²⁶.

Członkostwo w NATO i Unii Europejskiej oznacza, że oprócz swoistego parasola ochronnego i wsparcia członków Sojuszu w wypadku powstania zagrożenia musimy również być gotowi, a przede wszystkim zdolni, do udziału w działaniach wojennych poza swoim terytorium, w obronie napadniętego sojusznika. Teza ta znajduje swoje odzwierciedlenie w licznych dokumentach normatywnych obowiązujących na szczeblu NATO. Ma również swój wyraz praktyczny w ćwiczeniach prowadzonych w krajach członkowskich Sojuszu.

---

²³ L. Elak, *Operacje stabilizacyjne* [w:] J. Kręcikij, J. Wołęjszo (red.) *Podstawy ...* wyd. cyt., s. 423.

²⁴ T. Pszczołowski, *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji i zarządzania*, Warszawa 1978, s. 96.

²⁵ W. Kaczmarek, *Działania operacyjne wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2004, s. 48.

²⁶ *Teoretyczne podstawy operacji połączonych*, Warszawa 1999, s. 125.

Typologia współczesnych operacji

Kryterium podziału	Typ operacji		
Stan funkcjonowania państwa	wojenna	kryzysowa	pokojowa
Cel	obronna	zaczepna	opóźniająca
Sposób osiągnięcia celu	manewrowa	oskrzydlająca	wymuszenia pokoju
Środowisko	lądowa	Powietrzno-lądowa	powietrzno-lądowo-morska
Skład sił (udział innych państw)	narodowa	sojusznicza	koalicyjna
Skład sił (udział RSZ)	połączona z udziałem dwóch rodzajów SZ	połączona z udziałem trzech RSZ	połączona z udziałem wszystkich RSZ
Obszar (miejsce prowadzenia)	obszar własnego kraju	obszar państw sojuszu	poza obszarem sojuszu

Źródło: Opracowano na podstawie; W. Kaczmarek, *Działania operacyjne wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2004

Analiza tych ćwiczeń pozwala stwierdzić, że związki taktyczne lub operacyjne, w których skład wchodziły wydzielone siły narodowe, udzielały pomocy napadniętemu w ramach zobowiązań sojuszniczych. Były to najczęściej działania, w których wydzielone komponenty narodowe (w tym przede wszystkim wojsk lądowych zgrupowania operacyjne lub taktyczne) uczestniczyły w operacjach połączonych o charakterze obronnym lub zaczepnym na obszarze państw sojuszniczych, zaatakowanych przez przeciwnika. Z kolei nowa „Koncepcja strategiczna” NATO ogłoszona w 1999 roku zaakcentowała dodatkowo możliwość działania poza obszarem traktatowym Sojuszu, który w znaczący sposób poszerzony zostało o nowe państwa, jednak w ściśle określonych sytuacjach²⁷.

Wstąpienie Polski do NATO nakłada określone obowiązki, które związane są z kolektywną obroną, będącą fundamentem Sojuszu. Nie zdejmuje to jednak z państw członkowskich troski o własne bezpieczeństwo. Oznacza to, że musimy być gotowi sprostać potrzebom obronnym własnego państwa.

²⁷ *Wojska lądowe w systemie obronnym kraju „ARMIA” cz. IV, skład bojowy, struktura i operacje wojsk lądowych*, Warszawa 1999, s. 13.

Biorąc zatem pod uwagę kryterium – obszar realizacji zadań operacyjnych należy stwierdzić, że mogą się one odbywać: na obszarze naszego kraju lub poza jego granicami, przy czym należy tu jeszcze wyróżnić: na obszarze sojuszu lub poza nim.

Operacja narodowa najczęściej może mieć miejsce w przypadku lokalnego, o ograniczonym zasięgu konfliktu zbrojnego. Wobec utrzymywania dobrosąsiedzkich stosunków z najbliższymi sąsiadami w przypadku Polski jest to scenariusz raczej dość pesymistyczny, ale nie należy go wykluczać, zwłaszcza między państwami, pozostającymi poza strukturami sojuszu obronnego NATO. Taka lokalna operacja narodowa zwykle będzie mieć ograniczony cel lub cele. Liczne przykłady wskazują, że w przypadku braku reakcji społeczności międzynarodowej na lokalny konflikt może on rozwijać się i doprowadzić do destabilizacji sytuacji w większym obszarze oraz zaangażować inne, sąsiednie państwa. W związku z tym, konflikt lokalny będzie istotną przesłanką do organizowania i prowadzenia wielonarodowych operacji sojuszniczych lub koalicyjnych, ukierunkowanych na przywrócenie pokoju lub stabilizację sytuacji w określonym rejonie.

Przeprowadzone badania wskazują, że wydzielone kontyngenty wojsk lądowych mogą uczestniczyć w różnego rodzaju operacjach pokojowych a ostatnio również operacjach stabilizacyjnych, które z punktu widzenia podziału różnią się zakresem zadań, charakterem operacji i sposobem jej prowadzenia. Analiza poglądów funkcjonujących w różnych państwach i organizacjach bezpieczeństwa wskazuje na znaczne zróżnicowanie w tej dziedzinie. Szczegółowy podział został przedstawiony tabeli 3.

Tabela 3.

Typologia współczesnych operacji pokojowych według poglądów różnych organizacji i państw

ONZ	NATO	WIELKA BRYTANIA	USA	KANADA	ROSJA	POLSKA
Dyplomacja przewencyjna	Zapobieganie konfliktom		Wsparcie dyplomacji	Misje obserwacyjne	Ustanowienie pokoju	
Tworzenie pokoju	Tworzenie pokoju					
Utrzymanie pokoju	Utrzymanie pokoju	Utrzymanie pokoju	Utrzymanie pokoju	Utrzymanie pokoju	Utrzymanie pokoju	Utrzymanie pokoju
	Wymuszanie pokoju	Rozszerzone utrzymanie pokoju	Wymuszanie pokoju	Wymuszanie pokoju	Przymuszenie do pokoju	Wymuszanie pokoju
Budowanie pokoju	Budowanie pokoju					Rozgradzanie stron
Rozmieszczenie przewencyjne	Pomoc humanitarna					Działania demonstracyjne
						Inne

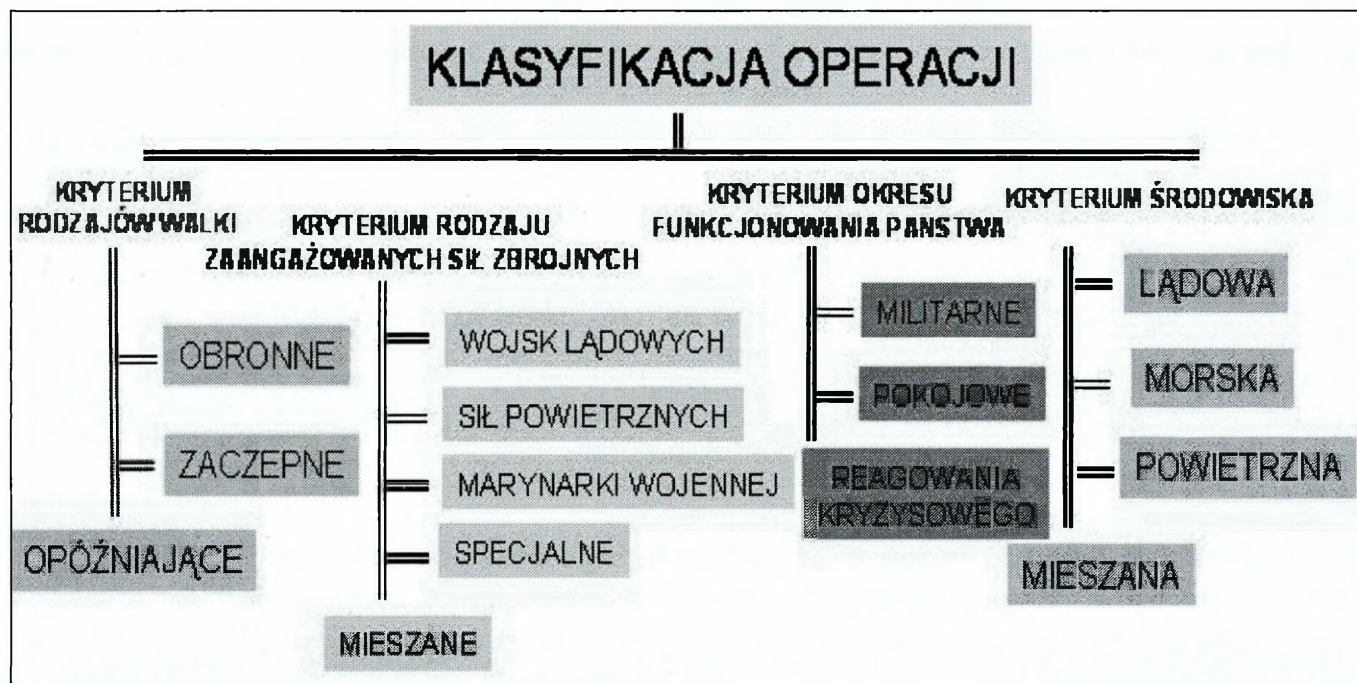
Źródło: opracowano na podstawie: F. Gabor, K. Paszkowski, *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Toruń 1999; Boutros Boutros-Ghali, *An Agenda for Peace*, New York 1995; *Taktyka ogólna wojsk lądowych*, Warszawa 2001.

Wyniki analiz i ocen wskazują, że w czasie pokoju wojska lądowe po krótkim okresie przygotowania mogą wydzielić jednostki wojskowe, zgrupowania, które mogą uczestniczyć w przewyciężaniu sytuacji kryzysowych w ramach operacji lub misji pokojowych. Jednak przygotowanie i wyposażenie wymaga szeregu przedsięwzięć planistyczno-organizacyjnych dostosowujących je do specyfiki i wymogów operacji pokojowej. Dodatkowo wydzielane są ze składu wojsk lądowych jednostki, które pełnią dyżury bojowe w ramach Sił Odpowiedzi NATO (SON). Pozostają one w stałych, określonych reżimach i stopniach gotowości do działania. Ponadto istnieją wspólne, wielonarodowe pododdziały, które mogą lub uczestniczą w różnego rodzaju i typu operacjach, zwykle jednak o charakterze pokojowym²⁸.

²⁸ Do tego typu pododdziałów między innymi należą utworzone we współpracy z innymi państwami bataliony: polsko-litewski i polsko-ukraiński oraz zapowiedź utworzenia Grup Bojowych Unii Europejskiej przy współdziałaniu innych państw.

Pełna gama rodzaju i typów operacji obejmuje również zachowanie możliwości skutecznego odstraszenia, oraz zaangażowanie sił wojskowych na danym obszarze, a także prezentowanie obecności wojskowej. Celem sił zbrojnych jest realizacja otrzymanych zadań. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez integrację i kompatybilność sił zbrojnych do działania w układzie narodowym lub we współdziałaniu z sojusznikami i międzynarodowymi partnerami, do zadania klęski każdemu potencjalnemu przeciwnikowi oraz kontrolowania sytuacji w czasie operacji militarnych w pełnym zakresie.

Wyniki przeprowadzonych badań wskazują, że w kwestii klasyfikacji operacji istnieje wiele propozycji i rozwiązań, co wynika z różnego spojrzenia na charakter, kryteria i znaczenie poszczególnych kategorii operacji. Na rys.2. przedstawiony jest jeden z przykładów klasyfikacji operacji.

Rys. 2. Klasyfikacja operacji (jeden z wariantów)

Źródło: *Charakter przyszłych operacji*. Materiały z konferencji naukowej, Warszawa 2004, s. 110.

A. Polak proponuje klasyfikować operacje przyjmując za kryterium środowisko i zaangażowane rodzaje sił zbrojnych²⁹, co przedstawia rys. 3.

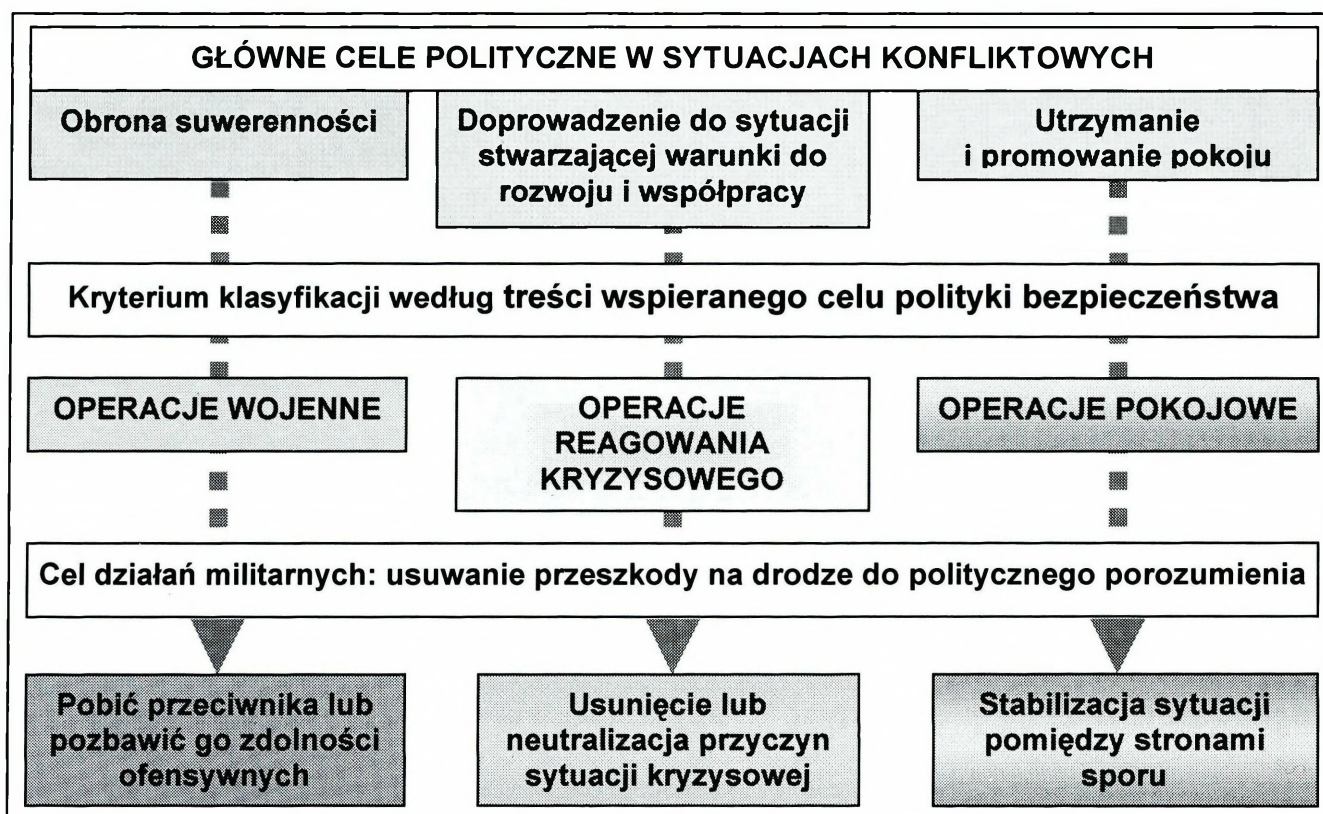
²⁹ A. Polak, *Współczesna operacja i jej przyszły wymiar* [w:] *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki*, AON, Warszawa 2007, s. 12.

Rys. 3. Klasyfikacja operacji (propozycja).

Źródło: A. Polak, *Współczesna operacja i jej przyszły wymiar* [w:] *System poję sztuki operacyjnej i taktyki*, AON, Warszawa 2007

Z kolei A. Czupryński proponuje klasyfikację operacji z uwzględnieniem celu politycznego w sytuacjach konfliktowych rys. 4.

Rys. 4. Klasyfikacja operacji wg kryterium wspieranego celu polityki państwa

Źródło: A. Czupryński, *Operacje ...* wyd. cyt.,

Reasumując wyniki przeprowadzonych badań można skonstatować, że trudno jest jednoznacznie dokonać typologii operacji.

Przedstawione próby dokonania systematyki nie przyniosły rozwiązań, które satysfakcjonowałyby wszystkich. Sadząc z trudności, jakie napotykanne są w tym zakresie nie jest to przedsięwzięcie łatwe. Mając jednak na uwadze potrzeby niniejszej pracy za jak najbardziej aktualne uznać należy kryterium stanu funkcjonowania państwa, gdzie możemy wyróżnić **operacje: wojenne, reagowania kryzysowego i pokojowe**. Dlatego też do dalszych rozważań przyjęto za podstawę taki podział operacji. Oddaje on w pewnym sensie najbardziej obiektywne warunki organizacji i funkcjonowania stanowisk dowodzenia.

2.2. Środowisko i charakter przyszłych działań

Wojska lądowe zachowują gotowość do prowadzenia operacji i realizacji zadań w każdym z możliwych stanów funkcjonowania państwa: *pokoju, kryzysu, czy też wojny*. Dodatkowym czynnikiem wpływającym na treść i charakter operacji jest gotowość do ich realizacji w dwóch obszarach: wewnętrznym – *na terytorium kraju* i zewnętrznym – *poza jego terytorium*. Powyższe uwarunkowania determinują w znaczący sposób charakter operacji, w których uczestniczyć mogą wojska lądowe.

Struktura organizacyjno-funkcjonalna wojsk lądowych wskazuje na wszechstronność rozumianą jako zdolność do podejmowania różnorodnych zadań, w zróżnicowanym środowisku, zarówno w rozumieniu geograficznym, jak i innym. W ich składzie znajdują się różne rodzaje wojsk o właściwym dla siebie, specyficznym uzbrojeniu i wyposażeniu, zdolne do wykonywania różnorodnych zadań. Wszechstronność, to także możliwość prowadzenia działań w każdych warunkach środowiska geograficznego, pieszo, na środkach walki, w głębi ugrupowania bojowego przeciwnika, w lesie, w górach, w zimie, itp. Cechę tę dostrzec można również w możliwościach prowadzenia różnego rodzaju działań bojowych (natarcia, obrony, działań opóźniających, wycofania, działań desantowych, desantowo-

szturmowych), ale również noszących charakter pokojowy, czy też stabilizujących sytuację w rejonie konfliktogennym.

Środowisko operacji tworzone jest przez zbiór elementów materialnych oraz niematerialnych, będzie ono bezwzględnie warunkować sposób działania wojsk lądowych w operacjach każdego typu.

Do najistotniejszych elementów środowiska zaliczyć można:

- położenie geograficzne obszaru operacji (regionu, państwa);
- warunki geograficzno-fizyczne, klimatyczne obszaru operacji;
- sytuację społeczno-polityczną w obszarze operacji;
- czynniki demograficzne, kulturowe, religijne;
- zaangażowanie polityczne i militarne;
- uwarunkowania historyczne;
- warunki ekonomiczne.

Wyniki analiz i ocen wskazują, że operacje prowadzone są w zróżnicowanych środowiskach również z punktu widzenia bezpieczeństwa. Udział wojsk lądowych w operacjach poza granicami kraju jest naturalną konsekwencją integracji i aktywnego uczestnictwa Polski w kolektywnych systemach bezpieczeństwa. Gwarantem bezpieczeństwa w znaczącym wymiarze jest NATO i coraz aktywniejsza, dynamicznie integrująca się Europa w ramach Unii Europejskiej.

Środowisko bezpieczeństwa jest w obecnych uwarunkowaniach niezwykle zróżnicowane i złożone oraz trudne do przewidzenia. Wzrasta poziom współzależności gospodarczej, w tym szczególnie energetycznej, wzrastają również polityczno-ekonomiczne związki i sprzężenia, które przyczyniać mogą się do powstawania napięć i konfliktów. Globalizacja i nowe zagrożenia, zwłaszcza terroryzm międzynarodowy sprawia, że bezpieczeństwo w znacznej części uzależnione jest od stabilizacji regionów często znacznie oddalonych od granic naszego kraju.

Dynamiczny rozwój technologiczny prawdopodobnie zmieni charakter przyszłych konfliktów zbrojnych. Należy sądzić, że operacje wojenne będą niezwykle intensywne, ale krótkotrwałe. Wykorzystywane w nich będą najnowocześniejsze środki i broń precyzyjna, stosowane będą nowe formy działań asymetrycznych.

Natomiast w operacjach reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych zauważalny jest wzrost czasu ich trwania i często rozkładający się nawet na kilka lat w zróżnicowanym stopniu wysiłek.

Ponadto przeprowadzone badania wskazują, że pole walki XXI wieku stawia nowe wymagania, których spełnienie staje się fundamentalnym warunkiem wykonania zadań przez biorące w operacji współdziałające, zsynchronizowane i skoordynowane działania różnych rodzajów sił zbrojnych, czy też wojsk. Przewiduje się, że operacje mogą charakteryzować się wieloma cechami³⁰, których źródeł należy upatrywać w czynnikach określanych przez:

- walkę o przewagę i dominację informacyjną;
- sieciowe powiązania pola walki;
- przejrzystość;
- wysokie tempo działań, dużą precyzję i zasięg systemów uzbrojenia;
- jednoczesne działania na całej szerokości i głębokości obszarów operacji;
- duże rozrzedzenie obszarów operacji i rejonów działań;
- wzrost rejonów, obszarów odpowiedzialności;
- zwiększone wykorzystanie przestrzeni powietrznej przez wojska lądowe;
- dążenie do rozstrzygających rozwiązań w krótkim czasie;
- znaczący udział elektroniki we wszystkich możliwych płaszczyznach;
- sieciocentryczny charakter operacji i działań wojsk lądowych;
- asymetryczność działań i zagrożeń;
- trudny do zidentyfikowania przeciwnik;
- możliwość prowadzenia walki z przeciwnikiem relatywnie słabszym lub silniejszym.

W ocenie wielu teoretyków i praktyków wojskowości cyfrowe pole walki jest poważnym przełomem w prowadzeniu działań i operacji w uwarunkowaniach wieku informacji. Nowe cyfrowe technologie zwiększą możliwości systemu dowodzenia, dowódcy i sztabu oraz podległych jednostek w zakresie prowadzenia działań

---

³⁰ W. Lidwa (red.), oprac. zbior., *Uzbrojenie i wyposażenie wojsk lądowych w kontekście ich współczesnych zadań*, pk. UZBROJENIE, AON, Warszawa 2005, s. 21.

w operacjach przy posiadaniu mniejszych środków, a kompletne wykorzystanie tych technologii rewolucjonizuje procedury dowodzenia i sztabowe. Należy oczekiwać, że w wyniku zastosowania nowoczesnych technologii informatycznych nastąpi odejście od transmitowania danych przez radio i synchronizowania na diagramach i mapach sytuacji i położenia wojsk. Inteligentne systemy dowodzenia i kierowania (C²) spowodują jednakowe postrzeganie pola walki na wszystkich szczeblach i poziomach dowodzenia, co ułatwi szybkie masowanie środków walki, broni precyzyjnej i jednostek manewrowych w celu szybkiego osiągnięcia zakładanych celów.

Tak ewoluujące środowisko przyszłych operacji stawia przed wojskami lądowymi specjalne wymagania. Wymagania te, związane będą z odparciem agresji w ramach operacji połączonych przez współdziałające z innymi rodzajami sił zbrojnych wojska lądowe, prowadzone na obszarze kraju, poszerzone o inne, wynikające z przynależności do struktur NATO oraz integracji Polski w ramach Europejskiej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony. Dotyczy to w szczególności zadań związanych z odpowiednim przygotowaniem i stworzeniem warunków do przyjęcia wojsk sojuszniczych.

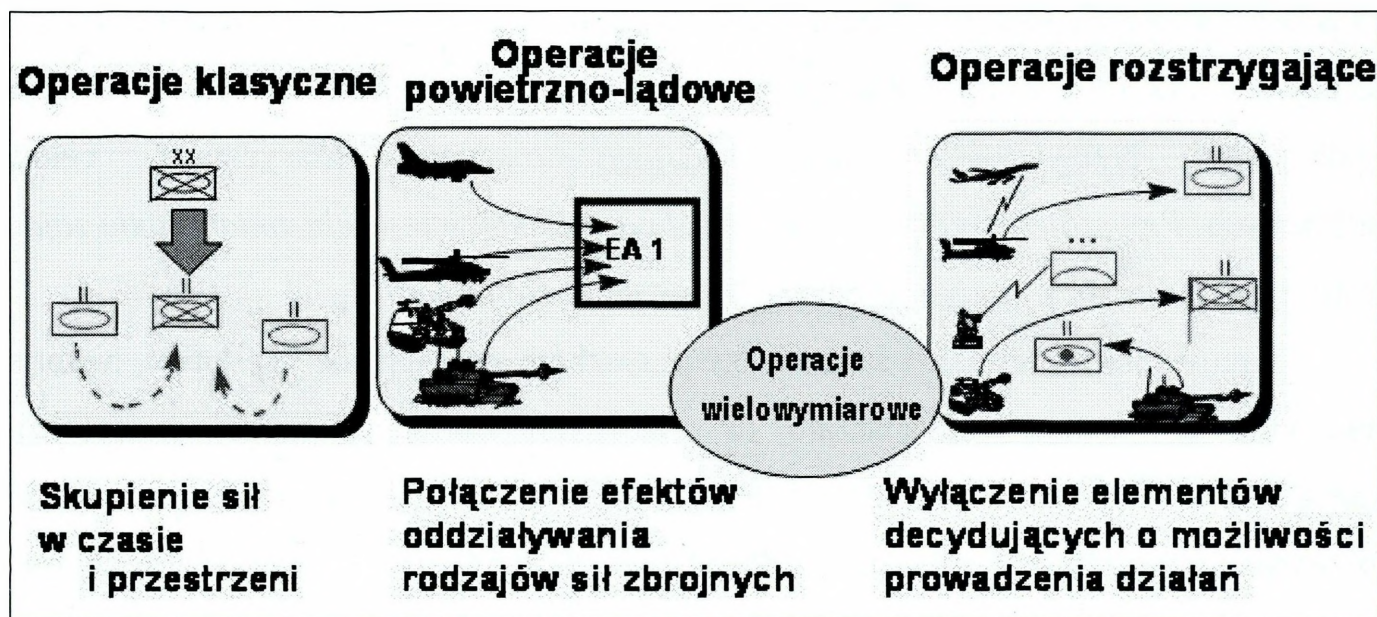
W militarnej obronie kraju tylko wojska lądowe, jako jeden z najważniejszych rodzajów sił zbrojnych, przeznaczone są do prowadzenia działań w operacjach, które mogą zmusić agresora do zaniechania działań wojennych oraz zdolne są do zajęcia, utrzymania lub odzyskania terenu. Ich głównym zadaniem jest zapewnienie obrony RP przed ewentualnym atakiem lądowo-powietrznym lub inną formą zagrożenia.

W uwarunkowaniach środowiska bezpieczeństwa charakteryzującego euroatlantycki obszar bezpieczeństwa, niezbędne będzie szybkie i skuteczne reagowanie, któremu sprostać mogą tylko nowoczesne siły zbrojne, odpowiednio przygotowane i wyposażone. Osiągnięcie wysokiego stopnia zdolności do reagowania wsparte musi być prawnymi uregulowaniami oraz stosowaniem nowego myślenia, planowania i działania. W wielu ocenach cele przyszłych operacji nie będą mieć wyłącznie militarnego charakteru. Takie przewartościowania wymuszają stosowne zmiany, którym wojska lądowe muszą sprostać w każdych z możliwych do przewidzenia sytuacjach.

W ostatnim okresie w operacjach wojennych nastąpiły również zmiany dostosowujące je do uwarunkowań współczesności. Według M. Wiatra zmienił się wymiar i sposób prowadzenia operacji.

Ewolucja działań połączonych zmierza od koordynacji zróżnicowanych możliwości rodzajów sił zbrojnych i rodzajów wojsk poprzez synergię do spójności koherentnej³¹. Koherentność w działaniach połączonych oznacza spójność i pełną integrację wszystkich uczestników operacji ukierunkowaną na jej cel. Takie podejście oznacza również, że spójność celów wszystkich uczestników operacji prowadzi do asymilacji działań w różnych środowiskach i przestrzeni, a nie tylko ich efektów. *Rozwój operacji (...) doprowadził do powstania koncepcji operacji rozstrzygających, w których dąży się nie tyle do fizycznego unicestwienia przeciwnika, co raczej do wyłączenia jego elementów decydujących o możliwości prowadzenia działań*³².

Na rys. 5 przedstawiona została ewolucja operacji, w której wyraźnie dostrzegalne jest odejście od klasyki w kierunku „wyłączania elementów decydujących w prowadzeniu działań”.

Rys. 5. Ewolucja koncepcji prowadzenia operacji

Źródło: M. Wiatr, *Między strategią a taktyką*, Toruń 1999, s. 100.

³¹ Por., M. Wiatr, *Operacje połączone*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2006, s. 20-21.

³² Tamże, s. 18-19.

Stanowisko dowodzenia ze względu na swoje parametry przestrzenne i emisję przez węzły łączności promieniowania elektromagnetycznego jest obiektem łatwym do wykrycia. Taki charakter wskazuje, że stanowiska dowodzenia stają się jeszcze bardziej interesującym obiektem rażenia przez stronę przeciwną. Wiązać się to będzie z dążeniem do wyeliminowania z sieci stanowisk dowodzenia wszystkich tych, które zostaną wykryte i zlokalizowane. Należy oceniać, że może to w poważnym stopniu utrudnić dowodzenie.

W ocenie ekspertów dynamiczne zmiany we wszystkich aspektach wykorzystania siły militarnej we współczesnym świecie przyczyniają się do zmiany sposobów rozwiązywania wszelkiego rodzaju sporów i sytuacji kryzysowych. Generuje to potrzeby stworzenia **modelu operacji**, w której użycie sił zbrojnych nie zawsze oznaczać musi destrukcyjne oddziaływanie na przeciwnika. Zagrożenie, jego charakter i skala powinno być niwelowane do poziomu bezpiecznego adekwatnymi metodami³³.

W ocenie A. Czupryńskiego podstawowym założeniem współczesnych operacji powinno być dążenie do osiągnięcia celu operacji, bez *krwawego wymiaru walki zbrojnej*. Taka konieczność wynika z celu politycznego konfliktu, w którym aneksja terytorium nie jest priorytetem. Takie postrzeganie przyszłych operacji powoduje konieczność przewartościowania ich dotychczasowych klasycznych celów militarnych. *Przyszła wojna będzie prowadzona w kontekście wielu zmian, jakie zajdą w polityce, kulturze, w życiu społeczeństw, jak też w technologii*³⁴.

Kreowanie rozwiązań i scenariuszy przyszłych operacji nie jest łatwe, historia dowiodła, że zawsze przysparzało to znacznych trudności, nawet w sytuacji początkowych sukcesów ostateczny wynik okazywał się odmienny od oczekiwanego lub osiągnany znacznie większym wysiłkiem.

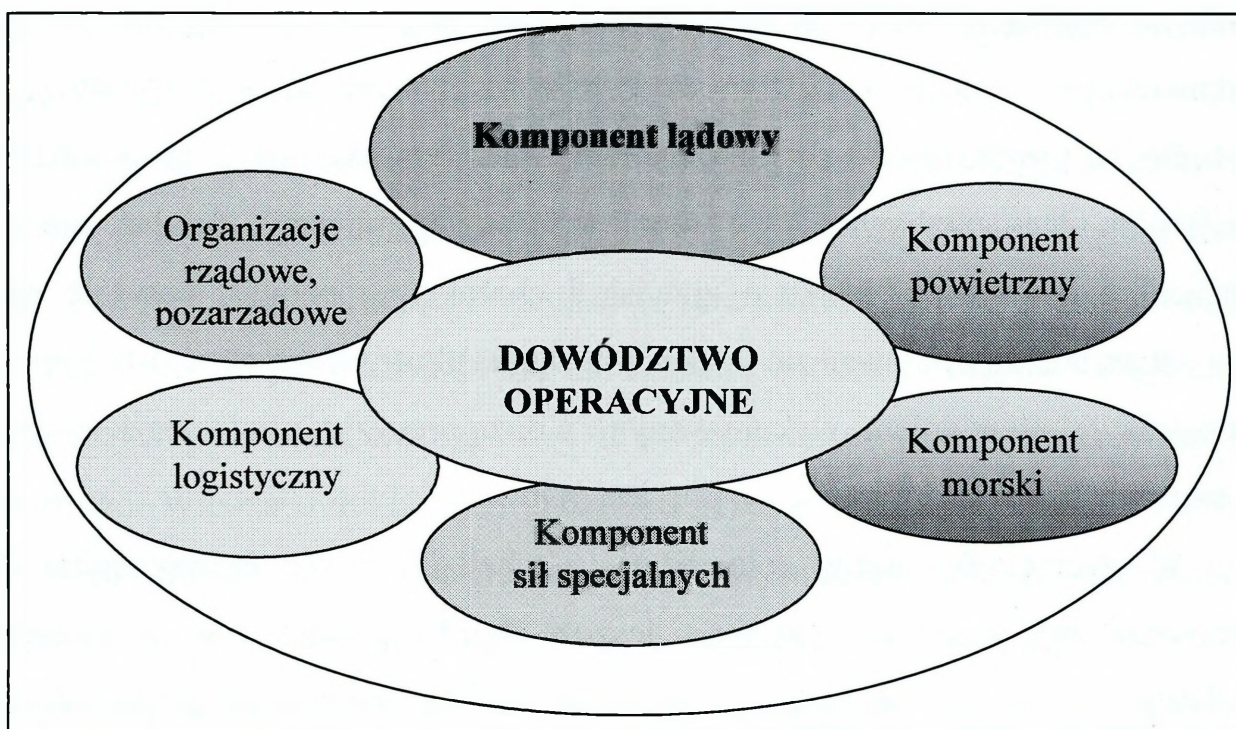
W zgodnej opinii ekspertów, mówiąc dotychczas o działaniach połączonych mieliśmy zwykle na myśli udział sił w operacji, gdzie podstawą organizowania zgrupowania operacyjnego były trzy komponenty rodzajów sił zbrojnych (lądowy,

---

³³ Zob., A., Czupryński (red. nauk.), *Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2006.

³⁴ *Historia wojen*, Bellona, Warszawa 2004, s. 252.

powietrzny, morski). Obecnie takie postrzeganie problemu jest nie wystarczające. Połączone działania należy postrzegać na poziomie dowódcy operacyjnego, który do optymalnego wykonania zadania potrzebuje nie tylko trzy tradycyjne komponenty (rys. 6.), ale również inne siły, które muszą być zespolone w jedność. Połączoność staje się nieodłącznym elementem holistycznego postrzegania rzeczywistości. Osiągnięcie celu przy minimalnych stratach (koniecznych) po obu stronach konfliktu wymaga pełnej integracji, celów cząstkowych, zaangażowanych sił i efektów ich działania.³⁵

Rys. 6. Siły, komponenty współczesnych operacji

Źródło: A. Czupryński, *Operacje ...* wyd. cyt.,

W literaturze przedmiotu znaleźć można wiele prognoz i ocen charakteru operacji. Według Amerykanów przyszłe operacje cechować będzie³⁶: **wielowymiarowość, integracja działań, precyzyjne oddziaływanie, nieliniowość, równoczesność i ogniskowość.** W ostatnich latach na znaczeniu zyskały koncepcje

³⁵ A. Czupryński, *Wstęp i tezy do konferencji*, [w:] *Charakter przyszłych operacji*. Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2004, s.5-6.

³⁶ *Force XXI Meeting the 21st Century Challenge, The Vision*; Joint Vision 2010, „Joint Forces Quarterly”, 1996, s.34-39.

sieciocentryczne, które dodatkowo wskazują na sieciowe powiązania i zależności oraz potrzebę dominacji informacyjnej nad przeciwnikiem.

Wielowymiarowość operacji jest naturalną konsekwencją rozwoju środków walki i technologii wspierających działania wojsk, rozszerza to dotychczasowe, tradycyjne wymiary fizyczne operacji (lądowy, powietrzny, morski oraz elektromagnetyczny) powodując przeniesienie działań do nowych przestrzeni, takich jak: cyberprzestrzeń³⁷ czy infosfera³⁸, która prowadzić ma do uzyskania przewagi informacyjnej nad przeciwnikiem oraz pełnej dominacji w nowym wymiarze informacyjnym. Każdy z przedstawionych wymiarów wywierał będzie określone skutki na realizację zadań w operacjach przez rozproszone siły, ale zdolne do błyskawicznych reakcji i działań w czasie zbliżonym do rzeczywistego. Przy założeniu, że współczesne i przyszłe operacje, nie będą nastawione na zniszczenie sił przeciwnika, lecz pozbawienie go możliwości kontynuowania działań, stanowi to znaczącą różnicę w postrzeganiu zjawisk i charakteru operacji. Przyszłe operacje mogą zatem charakteryzować się większą liczbą krótkotrwałych starć, nagłymi, często zaskakującymi uderzeniami wykonywanymi z dużą precyzją i skutecznością oraz dużą manewrowością wojsk.³⁹

W operacjach istotną rolę odgrywać będzie **walka informacyjna**. Nowe technologie informacyjne spotęgują jeszcze bardziej starcie w niematerialnym wymiarze środowiska operacji, jakim staje się za sprawą informacji **infosfera**. Nie ulega wątpliwości, że sukces w tym wymiarze, będzie warunkiem koniecznym w osiągnięciu zwycięstwa. Przewartościowania w postrzeganiu zagadnień czasu informacji wskazują, że sukces operacji może być wypadkową obu tych wymiarów wojny. Wykorzystanie możliwości technologii informatycznych pozwoli uprzedzić działanie przeciwnika, co może doprowadzić do osiągnięcia przewagi w operacji. Walka o przewagę informacyjną i jej utrzymanie może być decydującym warunkiem uzyskania rozstrzygnięcia w przyszłej operacji.⁴⁰ Parametrami wielowymiarowości

---

³⁷ G. Rattray, *Wojna strategiczna w cyberprzestrzeni*, Warszawa 2004, s.31-32.

³⁸ *Network Enabled Capability, Joint Services Publication 777*, UK Ministry of Defence, 2005, s. 8.

³⁹ W. Kaczmarek, *Działania operacyjne wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2004, s. 51.

⁴⁰ A. Polak, *Współczesna operacja i jej przyszły wymiar* [w:] *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki*, AON, Warszawa 2007.

przyszłych operacji staje się również przestrzeń kosmiczna, w której rezyduje obecnie wiele urządzeń wspierających działania w pozostałych wymiarach operacji⁴¹.

Integracja działań we współczesnych operacjach oznacza nie tylko połączone działania różnych rodzajów sił zbrojnych, ale również działania sojuszników, doraźnych koalicji oraz instytucji (organizacji) niemilitarnych. Wspólne podejmowanie wysiłków i działań wymaga zespolenia wszystkich uczestników działań, aby wysiłki różnych rodzajów sił zbrojnych w wielonarodowym składzie doprowadziły do efektywnej realizacji zadań i osiągnięcia celów operacji. W operacjach uczestniczyć będą ponadnarodowe, czy ponadpaństwowe struktury, dlatego też nieodzownym staje się potrzeba integracji wszystkich elementów składowych własnych sił.

Precyzyjne oddziaływanie - rozwój nowoczesnych technologii, ucyfrowienie wojsk oraz wdrażanie założeń koncepcji sieciocentrycznych przyczynia się do lepszego wykorzystania istniejących środków, platform walki. Nowoczesne sposoby i środki zdobywania, pozyskiwania informacji oraz przetwarzania jej w systemach rozpoznawczych pozwalają stworzyć dokładny obraz sytuacji w czasie zbliżonym do rzeczywistego. Wiedza o dokładnym położeniu przeciwnika wykorzystywana jest do precyzyjnego rażenia go, wybierania celów wysokoopłacalnych decydujących o możliwościach i sile przeciwnika, co prowadzi do wykonywania wręcz *chirurgicznych cięć* we wszystkich wymiarach operacji. Pozwoli to wyeliminować z działań (walki) elementy przeciwnika decydujące o jego możliwościach i potencjale. Dodatkowo czas reakcji od wykrycia do uderzenia zostaje skrócony i zbliża się do czasu rzeczywistego, co uniemożliwia przeciwnikowi uchylenie się lub uniknięcie negatywnego oddziaływania. Odpowiednio zintegrowane z systemami precyzyjnego rażenia systemy decyzyjne podniosą niewątpliwie zdolności do selektywnego rażenia pojedynczych lub wybranych celów.

Rozwój technologiczny zwielokrotnia też możliwości współczesnych środków rażenia, przyczynia się do osiągania więcej mniejszymi siłami i mniejszym wysiłkiem. Ta prawidłowość potęgowana jest również wzrastającymi zasięgami oddziaływania

---

⁴¹ W. Krzeszowski, *Nowy wymiar przyszłych operacji*, [w:] *Charakter przyszłych operacji*. Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2004, s.160-166.

oraz wymiarem informacyjnym operacji, w której dysponując pełnią wiedzy o przeciwniku jednocześnie pozbawiamy go jej, zmuszając go do działania w mroku niewiedzy.

W operacjach precyzyjne oddziaływanie odnosi się również do zidentyfikowania punktów ciężkości przeciwnika i oddziaływania na niego odpowiednio dobranymi metodami i środkami. Oznacza to, że w operacji realne staje powiedzenie *wszystko, co może być widziane, może być trafione i wszystko, co może być trafione, może zostać zniszczone*.⁴² Wymierne efekty można osiągnąć bez potrzeby oddziaływania na wszystkie elementy przeciwnika i w całym obszarze operacji.

Nieliniowość oznacza zacieranie się, w coraz bardziej widocznym stopniu, różnic, pomiędzy ustalonymi dotychczas, tradycyjnymi obszarami operacji (bezpośredni obszar i obszar tyłowy działań). Operacje prowadzone będą na dużych obszarach bez fizycznej obecności wojsk w całym obszarze, lecz z możliwością oddziaływania na przeciwnika w każdym miejscu odpowiedzialności (działań) operacyjnej. Operacje nabiorą ogniskowego charakteru, a wojska działać będą w rozproszeniu na znacznych obszarach.

Równoczesność rozumiana jako jednoczesne oddziaływanie na przeciwnika, w całym obszarze operacji. W tej sytuacji priorytetowym zadaniem dowództw stanie się skoordynowanie działań różnych rodzajów wojsk i sił zbrojnych w oddziaływaniu na przeciwnika. Ocenia się, że operacje będą mogły być prowadzone jednocześnie na wielu kierunkach, na całej szerokości i głębokości obszaru, jednocześnie we wszystkich wymiarach fizycznych (ląd, morze, przestrzeń powietrzna)⁴³, ale również w przestrzeni elektromagnetycznej. Nieliniowość i równoczesność jako cechę przyszłych operacji należy postrzegać przez pryzmat siły, przestrzeni i czasu. gdzie coraz powszechniejszym będzie zastosowanie nowoczesnych środków, a czas potrzebny na orientację, podjęcie decyzji kontrolę efektów w rezultacie prowadzenia działań, w znaczącym stopniu ulegnie skróceniu. Dużą rolę w tym względzie odegrają zautomatyzowane systemy wsparcia dowodzenia. Systemy te operując na informacjach wiarygodnych, nieustannie uzupełnianych, weryfikowanych

---

⁴² B. Balcerowicz, *Pokój...*, wyd. cyt., s. 172.

⁴³ A. Polak, *Współczesna operacja ...* wyd. cyt., s.

i uaktualnianych w czasie rzeczywistym o stanie sytuacji bieżącej stworzy tzw. wspólny obraz sytuacji (ang. *Common Operational Picture - COP*), który w systemie dowodzenia wszystkich szczebli i poziomów dowodzenia będzie dostępny w każdej chwili dla funkcjonujących w systemie decydentów, z wymaganym zakresem informacyjnym dla każdego z nich.

Wyniki analiz i ocen wskazują, że w przyszłych operacjach naturalnym zjawiskiem będzie tworzenie doraźnych zgrupowań, o zadaniowym charakterze, które będą działać tymczasowo, do wykonania konkretnego zadania. Tworzone zgrupowania dowodzone będą przez dowództwa formowane do udziału w operacji.

Ogniskowość jako cecha operacji ujawnia się w konsekwencji rozgrywania działań w licznych, często niezależnych od siebie, ognisk walki lub rejonów działania. Rozproszone na znacznych obszarach siły połączone jednym systemem dowodzenia wykonywać będą zadania cząstkowe składające się w sumie na zadanie ogólne. Rozdzielenie działań w operacji będzie pochodną jej wymienianych cech: wielowymiarowości, nieliniowego charakteru i równoczesności. W systemie dowodzenia planowanie operacji będzie centralnie, a prowadzenie zdecentralizowane. Można, z dużym prawdopodobieństwem założyć, że w *operacjach przyszłości koncentracja wysiłków zastąpi dotychczasową koncentrację sił*, w określonym miejscu i czasie. Operacje, co potwierdziły doświadczenia z konfliktów początku XXI wieku będą bardziej dynamiczne, starcia krótkotrwałe, zmierzające do rozstrzygających rozwiązań poprzez wyłączenie z działań elementów decydujących o możliwości prowadzenia działań przez stronę przeciwną⁴⁴ przy jednoczesnym obniżeniu poziomu strat własnych i przeciwnika⁴⁵.

Nowe wymagania generowane w uwarunkowaniach w operacji przyszłości jednoznacznie wskazują na informację jako kluczowy czynnik sukcesu, nie tylko w wymiarze militarnym, ale wobec operacji innych niż wojna w każdym innym, prowadzącym do osiągnięcia celu. Nowe możliwości w zasadniczy sposób wpłyną na zwiększenie zdolności bojowych, zwiększą elastyczność działania dzięki

---

⁴⁴ W. Kaczmarek, *Działania ...*, wyd. cyt., s. 52.

⁴⁵ M. Wiatr, *Między strategią ...*, wyd. cyt., s.158.

współdzieleniu informacji, ukierunkowanym dostępie do baz danych oraz możliwościom monitorowania sytuacji poprzez sieciowo powiązane i liczne sensory.

Następstwem wspólnego użytkowania i rozdziału informacji będzie możliwość nowego podejścia do zagadnień dowodzenia, opierającego się na inicjatywie i decyzyjności oraz samo synchronizacji na niższych szczeblach dowodzenia.

Przyszłe operacje będą nabierać charakteru walki o informację i cechować je będzie:⁴⁶ coraz bardziej złożony charakter; wielowymiarowość i wielośrodowiskowość; bardziej asymetryczny niż symetryczny charakter; prowadzenie w niepewnym, niejasnym i turbulentnym środowisku; realizacja przy większym udziale i odpowiedzialności społecznej; wielokulturowość; utrzymywane w duchu dotychczasowych wartości i zasad; w większym stopniu angażujące podmioty ponadnarodowe i niepaństwowe; prewencyjny i interwencyjny charakter działań; ucyfrowienie; przewaga oparta na informacji i wiedzy; odmasowione; dynamiczne, z szybkim tempem i precyzją w działaniach; pozbawione stałych i jednolitych struktur organizacyjnych; oparte na sieci, jako podstawowej formie współpracy; większym oddziaływaniu psychologicznym, niż fizycznym; dążące do „zdemontowania” przeciwnika, a nie, jego fizycznego unicestwienia; wyróżniające się siłami zintegrowanymi i połączonymi, ruchliwymi, mobilnymi, elastycznymi, zbudowanymi z modułów, szybko adaptującymi się do zmiennych warunków otoczenia; powszechnie wykorzystujące zaawansowaną technologię: „inteligentne” i „niewidzialne” narzędzia oraz systemy walki, robotykę oraz nanotechnologię; wymagające od liderów prawdziwego przywództwa.

Dowodzenie w operacjach wspierane będzie przez coraz bardziej zintegrowane systemy wsparcia i wspomaganie dowodzenia, niektóre czynności procesów decyzyjnych zostaną zautomatyzowane. Jednak w dalszym ciągu człowiek będzie najistotniejszym elementem i czynnikiem procesu dowodzenia.

---

⁴⁶ M. Fryc, *Prognostyczny charakter świata a charakter przyszłych operacji wojskowych*, [w:] *Charakter przyszłych...*, wyd. cyt., s.138.

2.3. Scenariusze działania i zadania wojsk lądowych w przyszłych operacjach.

Założenia doktryny obronnej RP wyznaczają znaczącą rolę wojskom lądowym w reakcji na możliwości utraty suwerenności i niepodległości państwa. W pierwszym etapie konfliktu należy spodziewać się reakcji na agresję w ramach narodowego systemu obronnego, który zostanie wsparty przez system dowodzenia i siły NATO. Dlatego też w licznych ocenach i prognozach przewiduje się, że w początkowym okresie konfliktu zbrojnego działania opóźniające i obrona będą podstawowymi rodzajami walki prowadzonymi w operacji obronnej lub opóźniającej.

Biorąc pod uwagę obszar realizacji powyższych zadań należy stwierdzić, że mogą się one odbywać zarówno na obszarze naszego kraju, jak i poza jego granicami.

Członkostwo Polski w NATO nakłada określone obowiązki, które związane są z kolektywną obroną, będącą fundamentem Sojuszu. Nie zdejmuje to jednak z państw członkowskich troski o własne bezpieczeństwo. Oznacza to, że musimy być gotowi sprostać potrzebom obronnym własnego państwa.

Powyższe uwarunkowania determinują w znaczący sposób obecne i perspektywiczne zadania wojsk lądowych, które muszą sprostać wymogom bardziej zróżnicowanym w swej treści i charakterze oraz daleko trudniejszym niż w okresie samowystarczalności obronnej Polski końca lat pięćdziesiątych XX wieku.

Analiza warunków wynikających z członkostwa naszego państwa w strukturach NATO, Unii Europejskiej oraz narodowe uwarunkowania obronności Polski wskazują, że wojska lądowe, w tym związki taktyczne, oddziały uczestniczyć mogą w realizacji zadań polegających na:

- obronie integralności i suwerenności państwa;
- stwarzaniu warunków do działania wojsk sojuszników na obszarze naszego kraju;
- udziale wydzielonych sił (kontyngentów) w ramach wojsk sojuszników;
- działaniach na rzecz utrzymania, wymuszania pokoju i stabilizacji.

Operacje lądowe prowadzone są zazwyczaj w zróżnicowanym środowisku. Jednoczesna obecność na obszarze operacji żołnierzy i sprzętu, ludności cywilnej,

obserwatorów (np. media), przedstawicieli agencji i organizacji narodowych oraz międzynarodowych, rządowych i pozarządowych, różnych partii politycznych, frakcji i grup przestępczych potęguje możliwość popełniania błędów, wywołania zamieszania i konfliktów. Operacje sił lądowych są zsynchronizowane z działaniami pozostałych komponentów głównie poprzez wspólny cel strategiczny oraz zintegrowane rozpoznanie, operacje informacyjne, wspólne określanie obiektów do rażenia ogniowego i logistykę.

Przeprowadzone analizy i oceny wskazują, że obecny układ sił w bezpośrednim otoczeniu Polski oraz ograniczona wielkość sił zbrojnych potencjalnych agresorów, obwarowania wynikające z porozumień międzynarodowych⁴⁷, powodują, że uderzenie wzdłuż całej granicy staje się prawie nierealne. Wysoko wyspecjalizowane systemy rozpoznawcze satelitarne, kosmiczne, nieustanny monitoring sytuacji przez wiele organizacji działających w obszarze bezpieczeństwa utrudnia jakiegokolwiek skryte przygotowania do agresji. Nim siły zbrojne ewentualnego agresora osiągną stan gotowości po mobilizacyjnym rozwinięciu staje się to wiadome dla wszystkich.

Niemniej jednak wojska lądowe muszą być w gotowości do realizacji zadań wynikających z prawdopodobnych wariantów zagrożeń działaniami przeciwnika, które mogą przejawiać się w formie bezpośredniej agresji zbrojnej i przybrać następującą postać:⁴⁸

- działań zbrojnych prowadzonych z terytorium państwa ościennego bez jego afirmacji, obejmujących ograniczony obszar przygraniczny, prowadzonych w formie regularnych i nieregularnych akcji oraz działań specjalnych i dywersyjnych, z wykorzystaniem klasycznych środków walki, wymagających zaangażowania taktyczno-operacyjnych zgrupowań połączonych sił wojskowych i porządkowych;
- agresji zbrojnej w formie uderzeń raketowo-lotniczych, radioelektronicznych oraz działań sił specjalnych na wydzielone obiekty na

---

⁴⁷ Między innymi CFE – 1, CFE – 2, zagwarantowany udział obserwatorów w ćwiczeniach z wojskami, obowiązek wcześniejszego zgłaszania ćwiczeń, w których bierze udział określona liczba sprzętu bojowego i żołnierzy.

⁴⁸ C. Rutkowski (red.), *Strategia wojskowa państwa-członka sojuszu, Narodowe oraz sojusznicze aspekty kształtu i użycia sił zbrojnych* – SZ – SOJUSZ, Warszawa 1998, s. 53.

terytorium RP godzącej w suwerenność i sprawność funkcjonowania państwa, prowadzonej bez użycia BMR, wymagającej zaangażowania wydzielonych podsystemów funkcjonalnych SOP (obrony przeciwrakietowej, przeciwlotniczej, przeciwdywersyjnej, osłony radioelektronicznej) nie wymuszającej zmiany generalnego sposobu funkcjonowania państwa;

- agresji zbrojnej na integralne terytorium RP godzącej w interes państwa, (lecz nie w jego byt i fundamentalne interesy: suwerenność i integralność) obejmującej ograniczony obszar, prowadzonej z użyciem konwencjonalnych i niekonwencjonalnych środków walki, wymagającej zaangażowania operacyjnych (operacyjno-strategicznych) zgrupowań połączonych RSZ nie wymuszającej zmiany generalnego sposobu funkcjonowania państwa;
- agresji zbrojnej w formie operacji połączonej SZ i działań specjalnych godzącej w integralność terytorialną RP (próba) aneksji wydzielonego obszaru rejonu, obejmującej (regularnymi działaniami lądowymi) część terytorium państwa, prowadzonej klasycznymi środkami walki, wymagającej zaangażowania całego potencjału SZ RP.

W ocenach ekspertów potencjalny agresor uderzenie może wykonać na 1-2 kierunkach⁴⁹, zatem narodowe wojska lądowe muszą być zdolne do podjęcia z nimi skutecznej walki obronnej przynajmniej do czasu, kiedy do działań włączą się siły Sojuszu.

W warunkach zagrożenia wojną i w czasie wojny na terytorium Polski, zaangażowany musiałby być cały potencjał obronny państwa, natomiast główne zadania wojsk lądowych, realizowane w ramach kolektywnej obrony sojuszniczej terytorium kraju obejmują:⁵⁰

- współdział (w ramach wspólnie przygotowanych planów operacyjnych) w przeprowadzeniu operacji osłonowych i obronnych początkowego okresu wojny, mających na celu rozpoznanie, jak najwcześniejsze zatrzymanie

---

⁴⁹ W. Lidwa, *Implikacje i kierunki zmian w działaniach taktycznych*, Warszawa 2003, s. 13.

⁵⁰ www.mil.wp.pl.

i osłabienie zgrupowania inwazyjnego przeciwnika oraz przejęcie inicjatywy strategicznej;

- doprowadzenie do uzyskania przewagi – poprzez strategiczne rozwinięcie pozostałych sił narodowych oraz wszechstronne zabezpieczenie przyjęcia sojuszniczych sił wzmocnienia na terytorium państwa;
- udział w przygotowaniu i przeprowadzeniu przeciwnatarcia strategicznego, mającego na celu rozbicie zgrupowania inwazyjnego, zniszczenie potencjału ofensywnego przeciwnika i odzyskanie utraconych obszarów terytorium państwa;
- aktywne oddziaływanie na agresora, w celu osłabienia jego potencjału ofensywnego;
- podtrzymywanie i umacnianie własnego potencjału obronnego poprzez ochronę ludności i struktur państwa, oraz zapewnienie funkcjonowania administracji i gospodarki w warunkach wojennych.

Takie sojusznicze podejście do realizacji zadań nie wyklucza (zwłaszcza w początkowym okresie) odparcia agresji zbrojnej w głównej mierze przez wojska lądowe, które w ramach połączonych operacji we współdziałaniu z pozostałymi rodzajami sił zbrojnych realizować mogą następujące zadania:⁵¹

- przygotowanie i prowadzenie operacji obronnych, opóźniających i zaczepnych;
- tworzenie warunków do mobilizacyjnego rozwijania sił zbrojnych;
- operacyjne rozwinięcie wojsk i przegrupowanie ich w obszary odpowiedzialności;
- opóźnianie i osłabianie sił agresora;
- ochrona i obrona ważnych obiektów i rejonów stanowiących o trwałości i żywotności systemu obronnego;
- udział w odpieraniu uderzeń powietrznych przeciwnika na ugrupowania wojsk lądowych;

---

⁵¹ A. Tomaszewski i inni, *Operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju*, Warszawa 2001, s. 118.

- dezorganizacja podejścia i rozwinięcia się zgrupowań przeciwnika oraz zadanie im strat w czasie przekraczania granicy państwa, a także przechodzącym do natarcia zgrupowaniom uderzeniowym;
- walka z desantami i grupami desantowo-szturmowymi przeciwnika;
- załamania lądowej operacji zaczepnej przeciwnika oraz stworzenie warunków do ześrodkowania sił własnych do działań na wybranych kierunkach;
- odzyskanie utraconych obszarów w ramach operacji zaczepnych;
- zabezpieczenie rozwijania sił koalicyjnych, sojuszniczych;
- udział w sojuszniczych operacjach defensywnych i ofensywnych;
- udział w rozbijaniu zgrupowań agresora;
- odtworzenie potencjału militarnego po agresji.

Wyniki badań wskazują, że zadania te, w zależności od skali konfliktu, wymagać będą zaangażowania znaczącej części lub całego potencjału obronnego kraju. Prognozuje się, że w dającej się przewidzieć perspektywie wyróżnić można dwa możliwe sposoby rozpoczęcia konfliktu. Pierwszy, w którym następować będzie powolne „wpełzanie w wojnę,” część zadań wojsk lądowych wykonywana będzie w okresie kryzysu⁵². Powstanie wówczas sytuacja na tyle korzystna, że będzie pozwalała w miarę spokojnie, wykonać szereg przedsięwzięć zmierzających do osiągnięcia wyższego poziomu gotowości przez wojska lądowe, a w zasadzie przez siły zbrojne, aby odeprzeć ewentualną agresję. Zadania przewidziane do wykonania przez Wojska Lądowe w okresie bezpośrednio poprzedzającym agresję można umownie podzielić na dwie grupy. Do pierwszej z nich zaliczyć trzeba zadania, których zasadniczą treścią będzie przeciwdziałanie agresji i bezpośredni udział w likwidacji dywersji oraz przeciwdziałanie incydentom przygranicznym.

Z kolei druga grupa zadań obejmować powinna przedsięwzięcia zmierzające do podniesienia zdolności obronnych Wojsk Lądowych (każdego rodzaju sił zbrojnych) i właściwego przygotowania ich do ewentualnego udziału w rysującym się konflikcie zbrojnym (wojnie). Ważną przesłanką do takiego postrzegania zadań jest fakt, że nie

---

⁵² W obecnych i perspektywicznych uwarunkowaniach rozpoczęcie agresji może nastąpić nagle lub poprzez powolne „wpełzanie” w wojnę.

przewiduje się obecnie dyslokowania na terenie naszego kraju sił lądowych państw członkowskich NATO, oznacza to, że w pierwszym okresie konfliktu Sojusz, prowadząc strategiczną operację obronną, będzie wzmacniał obronę narodowych wojsk lądowych, działaniem lotnictwa i uderzeniami raketowymi na odwody przeciwnika.

W oparciu o przeprowadzone badania można przewidywać, że pierwsza faza strategicznej operacji obronnej będzie połączoną operacją opóźniającą, prowadzoną siłami narodowymi, z możliwością wsparcia tych działań przez siły powietrzne państw sojuszniczych pod warunkiem jednak, że agresor nie będzie dysponował zdecydowaną przewagą w powietrzu⁵³.

Hipotetyczny obraz agresji zbrojnej, przewiduje konieczność prowadzenia działań opóźniających, których głębokość zależeć będzie między innymi, od sprawności i skuteczności całego polskiego systemu obronnego. Skuteczność ta w dużej mierze zależeć będzie od zdolności własnych sił powietrznych oraz sił sojuszniczych do izolacji obszaru działań bezpośrednich, przed odwodami agresora w ramach prowadzenia działań głębokich. Istotną sprawą jest również dążenie do uzyskania czasu niezbędnego do wprowadzenia sił głównych Sojuszu do działań zbrojnych w ramach odparcia agresji na terytorium naszego kraju.

Prowadząc działania opóźniające, wojska lądowe muszą zadać przeciwnikowi straty obniżające jego potencjał bojowy, stwarzając w ten sposób warunki do załamania natarcia na dogodnych rubieżach w głębi kraju. Efektywność działań opóźniających będzie tym większa, im dokładniejsze i wiarygodne będą dane z rozpoznania, im bardziej rozbudowane pod względem fortyfikacyjnym będą poszczególne pozycje opóźniania, a dopływ sił przeciwnika w obszar starcia powinien być utrudniony przez prowadzenie na dużą skalę działań nieregularnych, w których wykorzystany zostaje atut walki na własnym terytorium, na terenach przez niego zajętych. Dużą rolę do spełnienia w realizacji tych szczegółowych zadań mają wszystkie rodzaje wojsk, na co wskazują wnioski płynące z konfliktów lokalnych

---

⁵³ Por. A. Tomaszewski i in., *Wojska lądowe w systemie obronnym kraju pk. „Armia”*, Warszawa 1998, s. 53.

końca XX wieku oraz analiza opracowań naukowych⁵⁴ Wymaga to specjalnych predyspozycji, zarówno pod względem możliwości ogniowych, manewrowych, jak i wszechstronności czy samowystarczalności.

Przeprowadzone analiza pozwalają wskazać, że udział wojsk lądowych w odpieraniu agresji powinien rozpocząć się przed faktycznym wybuchem konfliktu, już w okresie narastania kryzysu poprzedzającego rozpoczęcie działań wojennych. Nie zawsze będzie to jednak możliwe. Mobilizacyjne i operacyjne rozwinięcie wojsk, rozpoznanie i osłona określonych obszarów, w tym granicy państwa i obiektów o istotnym znaczeniu dla jego obronności, a także rozwinięcie systemu kierowania ruchem wojsk powinny nastąpić w ramach pogotowia operacyjnego. Oznacza to, iż utworzenie operacyjnego ugrupowania obronnego na kierunkach spodziewanych głównych uderzeń przeciwnika powinno decydować o utrzymaniu całości obszaru poprzez trwałą obronę kierunków najbardziej zagrożonych. Wojska lądowe (operacyjna ich część) będą także aktywnie zabezpieczane i wspierane przez siły wsparcia krajowego oraz inne rodzaje sił zbrojnych i współdziałające z nimi pozamilitarne elementy systemu obronnego. Ważną rolę odegrają w tym siły wysokiej gotowości, które powinny być zdolne do natychmiastowego prowadzenia działań prewencyjnych jeszcze przed wybuchem konfliktu.

Powietrzno-lądowy charakter agresji oraz najnowsze doświadczenia z wojny w Iraku⁵⁵ wskazują, że wymagane będzie zastosowanie obrony o charakterze przestrzennym. Taki charakter nosi w sobie strategia obrony powszechnej. Skuteczną obroną trzeba będzie objąć wszystkie ważniejsze obiekty na obszarze całego kraju oraz kierunki potencjalnych uderzeń agresora. Niezwykle ważnym zadaniem w tej obronie będzie zapewnienie warunków manewru wojsk operacyjnych (własnych i sojuszniczych) na kierunki zagrożenia.

---

⁵⁴ R. Wróblewski, *Przygotowanie i prowadzenie strategicznej operacji obronnej*, Warszawa 1995; A. Tomaszewski, *Wojska lądowe w strategicznej operacji obronnej*, Warszawa 1996; W. Kaczmarek, Z. Ścibiorek, *Przyszła wojna - jaka?*, Warszawa 1994.

⁵⁵ Amerykańska interwencja Iraku w 2003 roku miała charakter wojny błyskawicznej prowadzonej przez małe, ale doskonale przygotowane i wyposażone siły ekspedycyjne, dysponujące najnowocześniejszymi technologiami, z działaniem na wydzielonych kierunkach, rajdami lądowo-powietrznymi i przede wszystkim całkowitym paraliżem systemów dowodzenia armii Saddama Husajna.

Należy jednak mieć na uwadze fakt, że współczesna obrona, mimo jej przestrzennego charakteru, nie może opierać się tylko na biernym wyczekiwaniu na uderzenia przeciwnika lub wiązaniu go walką w powstających w całym obszarze starcia ogniskach walki. Poza tym szczególnego znaczenia nabiorą działania w głębi ugrupowania przeciwnika. Ich istota będzie polegać na wykonywaniu, za pomocą raketowo-artyleryjskich środków rażenia, dokładnych uderzeń na obiekty przeciwnika, których zniszczenie może dezorganizować system dowodzenia oraz kierowania uderzeniami środków walki. Dużą rolę spełnić mogą także uderzenia na obiekty drogowe oraz podchodzące z głębi w rejon starcia siły odwodowe. Prowadzona w ten sposób izolacja rejonu starcia ułatwi naszym broniącym się wojskom przenoszenie wysiłku i skuteczne przeciwdziałanie⁵⁶.

Specyfika prowadzonych działań wojennych wskazuje, że głównym celem wojsk lądowych będzie nie tylko odparcie agresji, ale także odzyskanie utraconych obszarów. Stosownie do tego podejmowane działania zaczepne mogą być prowadzone w formie przeciwuderzeń lub przeciwnatarcia (operacji zaczepnej). Dodatkowym wymogiem jest tworzenie ognisk walki w głębi ugrupowania przeciwnika, prowadzone w celu rozsadzania i dezorganizacji ugrupowania i działań agresora. Swobodę działań wojskom prowadzącym działania zaczepne mogą bowiem zapewnić desanty operacyjne, taktyczne, grupy desantowo-szturmowe, oddziały wydzielone i rajdowe. Dzięki odpowiedniemu wyposażeniu i wyszkoleniu wojska te mogą bez specjalnego przygotowania pokonywać przeszkody o różnym charakterze.

Należy również podkreślić, że w realizacji zadań ukierunkowanych na odzyskanie utraconego obszaru kraju niezbędna jest umiejętność łączenia walorów wszystkich rodzajów sił zbrojnych, a główna rola w tym przypada wojskom lądowym. Wszystkie te cechy wskazują, że przeciwuderzenie i przeciwnatarcie to zadania typowe dla najbardziej mobilnych i najlepiej wyposażonych jednostek operacyjnych z wojsk lądowych.

Współczesne pole walki o charakterze powietrzno-lądowym sprawia, że lądowe wojska operacyjne przejawiają szczególne predyspozycje także do pościgu za

---

⁵⁶ A.i H. Toffler, *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997, s. 72.

wycofującym się przeciwnikiem. Szczególnego znaczenia w tym wypadku nabiera nie tylko możliwość użycia desantów powietrznych i grup desantowo-szturmowych, pozwalająca na uprzedzenie przeciwnika w opanowaniu dogodnych rubieży w głębi jego ugrupowania, ale także sprawność przemieszczeń drogą lądową. Nie bez znaczenia pozostają również możliwości ogniowe, pozwalające skutecznie razić wycofujące się wojska przeciwnika i opóźniać ich odwrót, niszcząc obiekty na drogach ich wycofania

Przeprowadzone wieloaspektowe analizy i oceny możliwych zadań militarnych wojsk lądowych realizowanych na obszarze kraju z dużą dozą prawdopodobieństwa pozwalają wnioskować, iż w uwarunkowaniach XXI wieku zrealizować je mogą tylko wojska lądowe składające się z mobilnych, wysoce profesjonalnych, doskonale wyszkolonych i wyposażonych nowoczesnych wojsk.

Prognostyczne podejście do prezentowanych zadań wojsk lądowych znajduje swoje uzasadnienie w potrzebie podejmowania odpowiednich kroków przystosowujących największy rodzaj sił zbrojnych do realiów i wymogów przyszłości. W związku z tym, w wojskach lądowych podejmowane są wysiłki, które generują znaczące pakiety zadań cząstkowych dotyczących między innymi: szkolenia, wyposażenia, podnoszenia sprawności i mobilności jednostek wojskowych. Głęboko zaawansowany jest również proces uzawodowiania i profesjonalizacji. Z użycia wyłączany jest sprzęt i wyposażenie, które nie odpowiada potrzebom współczesnego pola walki. Trwa modernizacja i zakupy nowych generacji sprzętu. Systematycznie dostosowywane są struktury organizacyjne, dowodzenia i kierowania wojskami w czasie pokoju, kryzysu i wojny. Znaczący nacisk położony jest na współpracę, współdziałanie i wymianę kontaktów między innymi armiami (sojuszniczymi i zaprzyjaźnionymi). Takiego typu zadania powinny procentować w sposób wielokrotny w zażegnaniu lub odpieraniu agresji przeciwnika w ewentualnych działaniach na obszarze kraju.

2.3.1. Scenariusz i zadania wynikające z udziału w sojuszniczych operacjach militarnych poza terytorium kraju

Międzynarodowe zaangażowanie polityczno-militarne oraz aktywny udział Polski w przemianach i wydarzeniach początku XXI wieku w Europie i na świecie, a przede wszystkim potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa w wymiarze lokalnym i globalnym przyczynia się do rozszerzania zadań realizowanych przez wojska lądowe w operacjach poza granicami kraju. Zadania te wynikają z różnych przesłanek i uwarunkowań. Jednak najważniejsze jest tu potencjalne zagrożenie ze strony przeciwnika i właściwa ocena jego skali oraz rzeczywistego prawdopodobieństwa niekorzystnego rozwoju sytuacji. Stanowi to bowiem podstawę do podejmowania działań przez Sojusz Północnoatlantycki i skupiające go państwa członkowskie. W dotychczasowej swojej działalności Sojusz militarnie zaangażował się w Kosowie i Afganistanie.⁵⁷ Na szczęście w całej historii istnienia NATO nie było potrzeby realizacji postanowień wynikających z art. 5, dotyczącego kolektywnej obrony członka sojuszu. Mając na uwadze nowe wyzwania, zagrożenia i przede wszystkim potrzeby w uwarunkowaniach XXI wieku dokonane zostały znaczące przewartościowania w koncepcjach wykorzystania siły militarnej przez Sojusz. Priorytetem wobec słabości ONZ oraz braku innych mechanizmów bezpieczeństwa stało się otwarcie Sojuszu na działania poza obszarem traktatowym. Są to działania związane z obroną lub uprzedzające możliwe akcje agresywne strony przeciwnej.

Nowym zadaniem dla sił zbrojnych w tym przede wszystkim wojsk lądowych nakreślonym w Strategii Bezpieczeństwa staje się *„przygotowanie i utrzymanie potencjału sił ekspedycyjnych, umożliwiającego udział w operacjach reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych prowadzonych na i poza terytorium Polski w*

---

⁵⁷ Operacja prowadzona w pierwszym etapie miała wymiar powietrzny, bez użycia sił lądowych, w kolejnych etapach prowadzone są działania o charakterze pokojowym. Natomiast w Afganistanie trwa operacja tzw. antyterrorystyczna, w którą NATO zaangażowało się po obaleniu Talibów przez wojska amerykańskie i opozycję afgańską.

ramach operacji NATO, UE, a także ONZ”.⁵⁸ Dodatkowo przewiduje się również działania w ramach OBWE, a także tworzonych doraźnie „koalicji ad hoc”⁵⁹.

Podjęmowane działania, np. w ramach rozdziału VII Karty ONZ, mają charakter wymuszania postanowień pokojowych i często są prowadzone bez zgody stron konfliktu, a to powoduje niekiedy konieczność użycia siły, co jak wskazują dotychczasowe doświadczenia realizowane jest przede wszystkim przez wojska lądowe.

Reakcją w powyższych sytuacjach, może być aktywne, lecz z zasady nie gwałtowne zaangażowanie militarne występujące jako dopełnienie środków dyplomatycznych. Doktryna operacyjna wielonarodowych połączonych sił Sojuszu określa tego typu działanie jako operacje militarne inne niż wojna (MOOTW MILITARY OPERATION OTHER THAN WAR). Działania tego typu nabierają coraz większego znaczenia.

Z kolei w Doktrynie Narodowej Operacji Połączonych zostało zapisane, iż: *wojska lądowe, w określonych uwarunkowaniach operacyjnych, mogą być zaangażowane do prowadzenie działań spoza Art. 5 – działania w ramach reagowania kryzysowego. W przypadku prowadzenia tego typu działań, wojska lądowe używają tych samych jednostek i na tych samych zasadach, co podczas prowadzenia działań w ramach konfliktu i wojny.*⁶⁰

W działaniach w sojuszniczych, w operacjach militarnych poza terytorium Polski mogą brać udział wydzielone siły wojsk lądowych. Ich skład i wyposażenie musi być zgodny ze złożonymi deklaracjami przez Polskę. Są to przede wszystkim jednostki wojskowe wysokiej gotowości wydzielane do Sił Odpowiedzi NATO i Sił Reagowania UE.

Przeprowadzone analizy wskazują, że do udziału w operacjach poza terytorium kraju prowadzonych przez NATO, UE lub ONZ możliwości wojsk lądowych pozwalają na:⁶¹

---

⁵⁸ *Strategia ...*, s. 8.

⁵⁹ Tamże, s. 7.

⁶⁰ *Doktryna ...*, wyd. cyt., rozdział 6, pkt 6006.

⁶¹ *Strategia wojskowa RP*, Warszawa 2004.

- zaangażowanie w jednej operacji, zgodnej z postanowieniami art. 5 Traktatu Waszyngtońskiego sił ekwiwalentnej dywizji, bez możliwości ich rotowania

lub:

- uczestnictwo w dwóch operacjach reagowania kryzysowego w wysokim poziomie intensywności, głównie na obszarze europejskim lub w jego pobliżu, siłami wzmocnionej brygady, tworzącej do dwóch lądowych zgrupowań zadaniowych z możliwością rotowania sił co pół roku w okresie do dwóch lat;

lub:

- partycypowania w kilku operacjach kryzysowych niskiej intensywności prowadzonych jednocześnie siłami lądowymi, każda do batalionowej grupy zadaniowej z możliwością rotowania

Należy jednak wyraźnie podkreślić, że nadrzędnym warunkiem jest konieczność prowadzenia działań w ramach obrony terytorium kraju, co wyklucza możliwość jednoczesnego użycia komponentów wojsk lądowych w operacjach reagowania kryzysowego poza obszarem RP. Nadal bowiem pomimo postępujących procesów stabilizacji bezpieczeństwa europejskiego i uwarunkowań obronnych wynikających z naszej aktywnej obecności w rozszerzającym się o następnych sąsiadów Polski, sojuszu obronnym jakim jest NATO głównym zadaniem sił zbrojnych RP jest obrona suwerenności i niepodległości własnego kraju.

Wydzielanie przedstawionych powyżej sił nakłada na wojska lądowe szereg zadań, które najogólniej zdefiniować można następująco:

W ramach konfliktu o dużej skali:

- udział w połączonej operacji obronnej poza obszarem kraju, na obszarze NATO i poza nim;
- udział w połączonych, sojuszniczych operacjach zaczepnych;
- udział w likwidacji konfliktu lokalnego lub regionalnego na obszarze NATO, zgodnie z art. 5;
- udział w likwidacji konfliktu lokalnego lub regionalnego poza obszarem odpowiedzialności NATO;

- udział w działaniach antyterrorystycznych z zaangażowaniem siły militarnej na obszarze NATO i poza nim.

Stosunkowo nowym zadaniem dla Wojsk Lądowych jest utworzenie wielonarodowej Grupy Bojowej UE, która ma powstać w najbliższym czasie i osiągnąć gotowość operacyjną do 2010 roku⁶². Według założeń będzie ona utworzona z Niemcami z udziałem Litwy, Łotwy i Słowacji, a Polska ma pełnić rolę kraju wiodącego. Oznacza to, że wojska lądowe powinny wydzielić 35-40% stanów osobowych Wielonarodowej Grupy Bojowej, która powinna liczyć około 1500 żołnierzy. Jednostki te mają być szczególnie szybko gotowe do użycia (gotowość operacyjna ich części to 48 godzin) i mobilne. W założeniach GB powinna być zdolna do działania w ciągu 10-15 dni podobnie jak Siły Odpowiedzi NATO, przy czym przerzut i rozmieszczenie wojsk w rejonie operacji ma zajmować do 10 dni. Dodatkowo mają być użyte wyłącznie do autonomicznych operacji wojskowych Unii. Zakres terytorialny interwencji grup został określony do 6000 km od Brukseli. Każda Grupa Bojowa powinna być zdolna do operacji trwającej 30 dni a po jej wzmocnieniu do 120 dni.⁶³ Należy podkreślić, że utworzenie polskiego komponentu stanowi znaczące wyzwanie dla wojsk lądowych, które będą musiały wydzielić 600-700 żołnierzy oraz kołowe transportery opancerzone (jeden pododdział operacyjny ma liczyć około 500 żołnierzy), elementy dowodzenia i wsparcia logistycznego. Dodatkowo uczestniczy będziemy w trzech tego typu grupach, z których w najbardziej zaawansowanej fazie tworzenia jest grupa bojowa powoływana w ramach porozumienia między Litwą, Łotwą, Niemcami, Słowacją i Polską, została ona zgłoszona do dyżuru w I półroczu 2010 r. Kolejne dwie to: francusko-niemiecko-polska GB, powinna być gotowa do objęcia dyżuru w 2013 r. oraz czesko-polsko-słowacka GB UE w perspektywie 2015 r.

Wymogi i zobowiązania sojusznicze uwiarygodniające obraz Polski w systemie bezpieczeństwa euroatlantyckiego, w ramach wojny obronnej poza terytorium

⁶² C. Marcinkiewicz, J. Czyżowski, *Grupy Bojowe w UE*, *Wojska Lądowe* nr 6 (119) 15-31 marca 2005.

⁶³ K. Miszczak, *Battle Groups/ Grupy Bojowe – Europejskie Siły Szybkiego Reagowania*, *Przegląd Środkowo Europejski*, nr 40 lipiec 2005; A. Konarzewska, *Grupy bojowe UE. Zaczątek euroarmii*, *Bezpieczeństwo Narodowe*, nr 3-4, kwartalnik BBN, 2007, s. 154.

własnego kraju, obejmują również równoległą aktywność na obszarze kraju wyrażającą się w następujących zadaniach wojsk lądowych:

- osłona strategiczna własnego terytorium;
- udział wydzielonych zgrupowań operacyjnych w sojuszniczych kampaniach i operacjach militarnych na teatrze wojny;
- wszechstronne wsparcie i zabezpieczenie własnych wojsk operujących na teatrze wojny;
- prowadzenie wzmożonej ochrony granicy oraz operacyjnej ochrony ważnych obiektów, a także neutralizacja działań dywersyjno-rozpoznawczych;
- ochrona struktur i gospodarki państwa oraz ochrona ludności w warunkach selektywnego oddziaływania zbrojnego przeciwnika na terytorium Polski.⁶⁴

Specyficzne uwarunkowania, nowych środowisk zmuszają do dostosowania się do wymagań, jakie w nim występują. Oczywiście nie dotyczy to całości wojsk lądowych, lecz komponentów wydzielanych do realizacji zadań w środowisku uznawanym za zdecydowanie odmienne od normalnego lub specyficznego, jakie występują na obszarze Polski. Zjawiska towarzyszące środowiskom walki, wymogi, jakie one stawiają przed wojskami lądowymi wymuszają potrzebę szkolenia i nabywania umiejętności działania w warunkach zdecydowanie różniących się od uznawanych za normalne. Licznych przykładów w tym zakresie dostarczają operacje w Afganistanie i Iraku. Wydzielone komponenty ze składu wojsk lądowych zmuszone są do prowadzenia działań w uwarunkowaniach szczególnie trudnych ze względu na charakter środowiska. Znaczących doświadczeń w tym względzie dostarczyło też przygotowanie polskiego kontyngentu do międzynarodowej dywizji biorącej udział w operacji stabilizacji pokoju w Iraku. Trudności, jakie napotkano w trakcie szkolenia, zgrywania i wyposażania jednostek dobitnie wykazało, że środowisko działań stawia wysokie wymagania wobec wyposażenia, umundurowania i uzbrojenia żołnierzy. Wysokie temperatury, przekraczające 50°C, środowisko od pustynnego do wilgotnego podzwrotnikowego stawia również wysokie wymagania wobec sprzętu, który musi

---

⁶⁴ J. Pawłowski (kier nauk), *Ewolucja zadań strategicznych systemu obronności*, cz.1, Warszawa 2001, s. 114-115.

sprostać warunkom zdecydowanie różnym od występujących w środowisku normalnym, czy też specyficznym.

Dostrzegamy zatem, iż spektrum zadań przewidywanych dla Sił Zbrojnych RP, w tym zwłaszcza dla podstawowego ich rodzaju – wojsk lądowych, jest szeroki i znacznie zróżnicowane. Zadania te wynikają z różnych przesłanek i uwarunkowań. Jednak najważniejsze jest tu potencjalne zagrożenie ze strony przeciwnika i właściwa ocena jego skali oraz rzeczywistego prawdopodobieństwa. Stanowi to bowiem podstawę do podejmowania działań osłony, obrony lub uprzedzających możliwe akcje agresywne strony przeciwnej.

2.3.2. Scenariusz i zadania związane z udziałem wydzielonych sił w misjach pokojowych i stabilizacyjnych.

Liczne zagrożenia pojawiające się w różnych miejscach świata stały się czynnikiem stymulującym potrzebę wzmocnienia systemu światowego bezpieczeństwa i pokoju przez społeczność międzynarodową. System ten w dużej mierze opiera się na aktywności i dobrowolnym wspieraniu zamierzeń pokojowych przez państwa zarówno w sferze politycznej, jak i wojskowej. Polega to głównie na wysyłaniu w zapalne miejsca sił⁶⁵ prowadzących szeroko rozumiane działania zmierzające do usunięcia przyczyn i niwelowania skutków niosących niebezpieczeństwa dla ludności zamieszkującej dany obszar.

Szczegółowe cele polskiej polityki obronnej nie zamykają się tylko do obrony obszaru Polski lub realizacji zobowiązań sojuszniczych. Obejmują one również wsparcie instytucji i organizacji międzynarodowych w prowadzeniu działań stabilizujących i wzmocniających bezpieczeństwo międzynarodowe.

W obecnej sytuacji międzynarodowej i ogólnoswiatowej obszar występowania bezpośrednich zagrożeń natury militarnej znajduje się w znacznym oddaleniu od granic Polski, jak również stopień ich bezpośredniego wpływu na nasz kraj nie jest

---

⁶⁵ Są to: kontyngenty wojskowe, obserwatorzy wojskowi, pracownicy cywilni, przedstawiciele organizacji humanitarnych itp.

duży. Należy jednak dostrzec fakt, iż znaczące zaangażowanie Polski w międzynarodowe wysiłki na rzecz działań pokojowych i rozwiązywania sytuacji kryzysowych nakłada znaczące zadania na siły zbrojne RP. Wyniki analiza i ocen dotychczasowego zaangażowania Wojska Polskiego wskazują, że we współczesnym świecie typowe zadania ewoluują i rozszerzają się o nowe. Coraz częściej współczesne siły zbrojne, a w nich operacyjne jednostki Wojsk Lądowych, muszą być przygotowywane zarówno do realizacji zadań w ramach klasycznej operacji militarnej, jak i w ramach operacji innych niż wojna.

Konflikty zbrojne końca XX wieku i początku naszej ery między innymi na: Bałkanach, Bliskim Wschodzie, w Afganistanie, na Kaukazie wyraźnie wskazują, że w pokojowym ich zakończeniu partycypują przede wszystkim wojska lądowe. Na nich bowiem spoczywa ciężar realizacji zadań, jakie w zróżnicowanych uwarunkowaniach i środowiskach na całym świecie wykonują wydzielone kontyngenty wojskowe.

W zapewnieniu bezpieczeństwa i pokoju szeroko rozumiane działania podejmuje wiele organizacji, których aktywnym i zaangażowanym na rzecz pokoju członkiem jest Polska. Polscy żołnierze pełnią służbę poza granicami kraju w składzie Polskich Jednostek Wojskowych (PJW) lub Polskich Kontyngentów Wojskowych (PKW) oraz w charakterze obserwatorów w wojskowych misjach pokojowych organizacji międzynarodowych i sił wielonarodowych. Stosownie do tego realizacja zadań pokojowych odbywa się pod auspicjami:

- Organizacji Narodów Zjednoczonych;
- Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie;
- Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego;
- Doraźnie tworzonej koalicji wielonarodowych.

Wyniki badań pozwalają stwierdzić, że przygotowanie operacji wsparcia pokoju, powinno obejmować wszelkie aspekty wynikające z uwarunkowań operacji, ze szczególnym podkreśleniem specyfiki każdej z nich. Każda operacja wsparcia pokoju ma inny charakter, wynikają z niej również inne zadania dla komponentu wydzielonego z wojsk lądowych, który stanowi Siły Wsparcia Pokoju lub siły stabilizujące.

Dotychczasowe doświadczenia wskazują, że do ich realizacji mogą być konfigurowane siły pochodzące z:

- państw członkowskich NATO;
- państw NATO i PfP;
- państw NATO i dowolnych państw;
- koalicji państw pragnących wziąć udział w rozwiązaniu konfliktu.

Mając na uwadze udział wojsk lądowych należy stwierdzić, że występuje on głównie na płaszczyźnie:⁶⁶

- współpracy wojskowej - polega to na kształtowaniu i rozwijaniu kontaktów pomiędzy różnymi armiami należącymi do NATO;
- sprawowania nadzoru nad funkcjonowaniem wielonarodowych struktur militarnych;
- wypełniania mandatu organizacji pokojowej w składzie sił narodowych lub wielonarodowych.

Przeprowadzone badania wskazują, że wydzielone kontyngenty wojsk lądowych mogą uczestniczyć w różnego rodzaju operacjach i misjach pokojowych, które z punktu widzenia podziału różnią się zakresem zadań, charakterem operacji i sposobem jej prowadzenia. Analiza poglądów funkcjonujących w różnych państwach i organizacjach bezpieczeństwa wskazuje na znaczne zróżnicowanie w tej dziedzinie.

Wyniki analiz i ocen wskazują, że w czasie pokoju wojska lądowe utrzymują jednostki, które po krótkim okresie przygotowania mogą uczestniczyć w przewyciężaniu sytuacji kryzysowych w ramach misji pokojowych, jednak ich stopień przygotowania i wyposażenia wymaga szeregu przedsięwzięć planistyczno-organizacyjnych dostosowujących je do specyfiki i wymogów operacji pokojowej.⁶⁷

Zgodnie z obowiązującymi zasadami każde państwo kontrybutorskie ponosi odpowiedzialność narodową za przygotowanie kontyngentu. Jednak ze względu na wielonarodowy charakter większości misji i operacji pokojowych istnieje pilna

---

⁶⁶ *Potrzeby i możliwości użycia wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju*, Warszawa 2003, s. 190.

⁶⁷ Takimi pododdziałami są między innymi utworzone we współpracy z innymi państwami bataliony: polsko-litewski i polsko-ukraiński.

potrzeba osiągnięcia możliwości wspólnego (najczęściej wielonarodowego) wykonywania zadań, czyli tzw. interoperacyjności.

Stosownie do tego wojska lądowe muszą być gotowe do realizacji następujących ogólnych zadań związanych z operacjami pokojowymi i stabilizacyjnymi:

- przygotowania i wyposażenia wydzielonych kontyngentów;
- przygotowania składów osobowych do różnych komórek wielonarodowych zespołów, dowództw i sztabów;
- przygotowania obserwatorów i uczestników misji prowadzonych pod patronatem ONZ, OBWE, NATO, UE,

Specyfika zadań przyczyniła się do znacznych przewartościowań w procesie przygotowania do działań w operacjach pokojowych. Obejmuje on różnorodną dziedzinę, zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym. Przykładem mogą być zadania wielonarodowej dywizji w polskiej strefie odpowiedzialności w Iraku, do których należało m.in.:⁶⁸

- nadzorowanie procesu przywracania bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- pomoc tworzącym się organom władzy;
- zapewnienie ochrony granicy między Irakiem a Arabią Saudyjską;
- udzielanie wsparcia w odbudowie infrastruktury cywilnej;
- ochrona miejsc kultu religijnego, dóbr kultury, a także personelu i infrastruktury pól naftowych;
- wspieranie operacji wykrywania i niszczenia broni masowego rażenia;
- prowadzenie działań rozpoznawczych;
- umożliwienie swobodnego poruszania się szlakami komunikacyjnymi;
- zapobieganie działaniom rebelianckim i terrorystycznym.

Wysoka aktywność Polski w promowaniu pokoju poprzez udział w operacjach pokojowych od początków ich istnienia, czyli 1953 roku doprowadziła do sytuacji, w której ponad 50 tys. polskich żołnierzy⁶⁹ brało, lub bierze udział w misjach

---

⁶⁸ W. Jaworski, *Udział pododdziałów wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju*, Warszawa 2005.

⁶⁹ W tej liczbie nie jest uwzględniana operacja stabilizacyjna w Iraku prowadzona przez Wielonarodową Dywizję Centrum-Południe oraz udział polskich żołnierzy w operacji stabilizacyjnej w Afganistanie.

pokojowych i humanitarnych ustanowionych oraz organizowanych przez różne międzynarodowe organizacje, głównie ONZ. Nasz kraj jest również aktywnym uczestnikiem działań na forum Narodów Zjednoczonych na rzecz poprawy skuteczności operacji pokojowych.

W ramach operacji pokojowych polskie kontyngenty uczestniczące w misji ONZ wykonują takie zadania jak:⁷⁰

- udzielanie pomocy ofiarom konfliktów;
- uczestniczenie w procesie budowania porozumienia pomiędzy zwaśnionymi stronami;
- rozbijanie i demobilizacja;
- szkolenie i nadzorowanie obywatelskich sił policyjnych;
- organizowanie wyborów;
- udzielanie pomocy uchodźcom w powrocie do domów;
- nadzorowanie przestrzegania praw człowieka;
- oczyszczanie pól minowych;
- pomoc w odbudowie zniszczonych wojną krajów.

W ciągu ostatnich lat nastąpiło ograniczenie udziału polskich żołnierzy w misjach pokojowych ONZ, głównie z powodu naszego wejścia do NATO i włączenia się do operacji pokojowych sojuszu północnoatlantyckiego. Dodatkowym czynnikiem jest również znaczne zaangażowanie Wojska Polskiego w tym przede wszystkim wojsk lądowych w operację stabilizacyjną w Iraku i Afganistanie na niespotykaną dotychczas skalę. Według szacunkowych ocen do końca 2008 roku uczestniczyło w nich ponad 22 000 żołnierzy.

Zapotrzebowanie na operacje pokojowe nigdy jeszcze nie było większe niż obecnie i rośnie z roku na rok. W ciągu minionej dekady Sojusz Północnoatlantycki angażował się coraz większym stopniu w budowanie pokoju. Obecnie prowadzi operacje w byłej Jugosławii i w Afganistanie, a w każdej z nich aktywnie uczestniczy Polska.

---

⁷⁰ www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe.

Analizując charakter i przebieg operacji pokojowych, począwszy od pierwszej operacji ONZ do współczesnych, podejmowanych w Iraku, czy w Afganistanie można wyraźnie zauważyć ogromną ewolucję zadań pokojowych na świecie. Współczesne operacje pokojowe zmieniły swój charakter. To nie są już pasywne misje obserwacyjne, rozdzielające, ale wielofunkcyjne polityczno-ekonomiczno-militarne, wielonarodowe przedsięwzięcia o charakterze prewencyjnym, wymuszającym lub wspierającym pokój. Należy zatem spoglądać na zadania wojsk lądowych wynikające z udziału w tego typu operacjach przez pryzmat uwarunkowań i treść zadań realizowanych przez wydzielane siły. Podstawowym zadaniem Wojsk Lądowych SZ RP jest należyte przygotowanie i wyposażenie polskich żołnierzy do bezpiecznego wykonania zadań poza granicami kraju w każdym możliwym miejscu na świecie.

Zakres użycia wojsk w różnego rodzaju operacjach pokojowych ulega stałemu zwiększeniu, co związane jest z coraz bardziej złożonym charakterem angażowania się różnych struktur bezpieczeństwa w rozwiązywanie sytuacji konfliktowych. One to, bowiem rodzą zagrożenia o różnej skali i stopniu trudności, które coraz trudniej rozwiązać środkami politycznymi, co z kolei wymusza użycie siły militarnej. Fakt ten powoduje natomiast potrzebę posiadania odpowiednio wyposażonych i przygotowanych zgrupowań wojsk do szybkiego ich użycia i niedopuszczenia do rozprzestrzenienia się sytuacji kryzysowej na inne rejony. Istotnym jest, zatem posiadanie możliwości szybkiej interwencji w wymiarze wojskowym.

Przeprowadzone analizy wskazują, że uczestnictwo wojsk lądowych w działaniach poza granicami państwa, wynika z założeń polskiej polityki zagranicznej i obronnej, która zakłada aktywny udział Rzeczypospolitej Polskiej w rozwiązywaniu sporów i konfliktów ma drodze dyplomatycznej i pokojowej z poszanowaniem prawa międzynarodowego oraz polskiego. Działania podejmowane przez wydzielone do tego celu specjalne pododdziały, oddziały, zespoły lub grupy ze składu wojsk lądowych noszą znamiona działań prewencyjnych i stabilizacyjnych.

Udział wydzielonych sił ze składu wojsk lądowych w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych, jest swego rodzaju sprawdzianem, pozwalającym zdobywać nowe doświadczenia, weryfikować teorie i praktykę, sprzęt, wyposażenie i uzbrojenie.

Liczne analizy i oceny sytuacji wskazują, że powoduje to przemieszczanie się środka ciężkości z zadań klasycznych realizowanych przez wojska lądowe na nietypowe, które zmuszają do odpowiedniego przygotowania się do realizacji zadań nowych, znacznie trudniejszych z uwagi na specyfikę, charakter i potrzebę profesjonalnego przygotowanie żołnierzy i wyposażenia wojsk lądowych.

Oceny ekspertów wskazują, że w grupie nowych zadań mieszczą się także zadania wynikające z zagrożenia **terroryzmem**. Przykładem może być udział wydzielonych jednostek wojsk lądowych w militarną operację antyterrorystyczną w Afganistanie oraz operację stabilizacji pokoju w Iraku.

Liczne zobowiązania, które przyjęła na siebie Polska jako aktywny członek NATO, wymaga zaangażowanej obecności w wydarzeniach związanych ze stabilizacją pokoju w różnych zakątkach świata. Stanowi to przyczynę zwiększenia zadań realizowanych przez wojska lądowe. Nastąpiło jednocześnie ich znaczne zróżnicowanie pod względem charakteru i specyfiki. Poszerzający się współdziałanie w rozwiązywaniu sytuacji kryzysowych z dala od granic kraju nakreśla nowe, często diametralnie różne od dotychczasowych wymagania wobec sił wydzielanych do tych zadań.

Analiza zagrożeń militarnych i pozamilitarnych wskazuje, że ich zróżnicowany i ewoluujący charakter powinien być oceniany w sposób kompleksowy w połączeniu z sytuacją polityczną i ekonomiczną oraz wszelkimi innymi uwarunkowaniami. Istotne są tu występujące zmiany w skali zagrożeń i możliwość pojawiania się nowych i zaskakujących sytuacji wymagających realizacji zadań w warunkach braku doświadczeń w tej dziedzinie przez wojska lądowe.

Reasumując współczesne uwarunkowania wskazują, że wojska lądowe mogą realizować coraz więcej zadań w operacjach poza terytorium kraju.

Przewidywane zadania wykonywane w ramach działań poza obszarem kraju stają się obecnie priorytetowe, a ich zakres rozszerza się. Wynika to z wzrastającej ilości sytuacji kryzysowych i relatywnych potrzeb ich neutralizacji.

Szerokie spektrum zagrożeń wymaga posiadania sprawnego systemu osiągania gotowości do prowadzenia działań, kompatybilnego z systemami sojusznicy NATO i grup bojowych UE.

Zaangażowanie wojsk lądowych w operacje prowadzone poza obszarem kraju często będą nosiły znamiona charakteryzujące konflikty asymetryczne⁷¹.

Z kolei środowisko działań w często trudnym terenie, w obszarach zurbanizowanych, leśnych, górskich w pływać będzie na kształt zadań wojsk lądowych. Zwykle z punktu widzenia typologii działań związanych z uwarunkowaniem środowiskowym będą to warunki szczególne dla wydzielonych zgrupowań wojsk lądowych. Przykładem jest Irak i Afganistan. Dodatkowe utrudnienia wynikać mogą ze specyficznych i trudnych cech klimatu, pogody, pory roku. W działaniach tego typu stosunkowo ciężkie i zaawansowane technologicznie środki walki i rozpoznania wojsk lądowych mogą charakteryzować się odmienną skutecznością. Zmusza to wojska lądowe do odpowiedniego przygotowania zarówno sprzętu, wyposażenia jak i stanów osobowych. Działania w takich uwarunkowaniach nakładają zadania, które mogą być realizowane w zróżnicowanym przedziale czasu. Wyszkolenie żołnierza do działań w szczególnym środowisku np. dżungli nie jest możliwe bez wsparcia i wykorzystania infrastruktury innych państw sojuszniczych lub chętnych do współpracy. Stosownie do tego jednym z zadań wojsk lądowych jest współpraca z innymi partnerami w dziedzinie doskonalenia sprzętu i wyposażenia, szkolenia żołnierzy i wymiany doświadczeń.

W uwarunkowaniach XXI wieku po niezwykle burzliwym wieku XX, diametralnie zmieniły się priorytety w użyciu sił zbrojnych w tym szczególnie wojsk lądowych. Prewencja, zapobieganie, niwelowanie skutków, pokojowe użycie siły militarnej w zadaniach wojsk lądowych wysuwa się na czoło realizowanych zadań, co nie oznacza, że w cień usunięte zostały główne militarne aspekty funkcjonowania wojsk lądowych wyrażające się w formie walki zbrojnej.

Nakreślone w syntetyczny sposób zadania wojsk lądowych na tle zagrożeń, zobowiązań sojuszniczych, interesów politycznych i roli, jaką Polska chce odgrywać na arenie międzynarodowej stanowią podstawę do określania zadań dla sił zbrojnych i wynikających z nich zadań wojsk lądowych jako ich integralnej części. Wskazane jest w tym miejscu podkreślić znaczące przewartościowania, jakie nastąpiły w tym

---

⁷¹ Por. P. Gawliczek, J. Pawłowski, *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003.

zakresie. Najważniejsze z nich to rozszerzenie zakresu i treści zadań, które obecnie oprócz zadań militarnych wykonywanych w walce zbrojnej, zobligowane są do wykonywania, zadań innych niż walka.

Dostrzegamy zatem, iż spektrum zadań przewidywanych dla Sił Zbrojnych RP, w tym zwłaszcza dla podstawowego ich rodzaju – wojsk lądowych, jest szerokie i znacznie zróżnicowane. Zadania te wynikają z różnych przesłanek i uwarunkowań, które determinują w znaczący sposób ich zakres i treść.

Tak zróżnicowana gama zadań przedstawionych na tle operacji determinować będzie w znaczącym stopniu organizację i funkcjonowanie stanowisk dowodzenia, a przede wszystkim ich sieć. Zróżnicowane czynniki i charakter operacji dodatkowo przyczynia się do potrzeby opracowania wielowariantowych rozwiązań w systemie stanowisk dowodzenia. Inna będzie konfiguracja SD w operacjach wojennych, inna w pokojowych. Dodatkowo rodzaje i skala zagrożeń wymuszać będą korekty w istniejących rozwiązaniach, dostosowujące wybrane stanowiska dowodzenia do specyfiki właściwej operacji.

3. ORGANIZACYJNO-FUNKCJONALNA STRUKTURA SYSTEMU STANOWISK DOWODZENIA

3.1. Uwarunkowania i determinanty organizacji stanowisk dowodzenia

Wojska lądowe stanowią jeden z największych rodzajów sił zbrojnych, są również wykonawcami głównych zadań, zróżnicowanych zarówno w treści, rodzaju, jak i w sposobach wykonania. Pozostają w stałej gotowości do prowadzenia działań na obszarze RP, jak również poza jej granicami w ramach zobowiązań wynikających z porozumień międzynarodowych, sojuszniczych lub koalicyjnych. Wynika to ze „Strategii Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej” z 2003 roku oraz najnowszej jej wersji zatwierdzonej przez Prezydenta RP 13 listopada 2007 r., w której stwierdza się, że podstawowym zadaniem Sił Zbrojnych RP, a w tym przede wszystkim wojsk lądowych ... *jest zapewnienie zdolności do obrony oraz utrzymania gotowości do przeciwstawienia się agresji w ramach zobowiązań sojuszniczych. ... skutecznej obrony i ochrony polskich granic w ramach działań prowadzonych samodzielnie oraz w ramach obrony kolektywnej, jak również poza jej granicami, zgodnie z artykułem V Traktatu Waszyngtońskiego. Siły Zbrojne RP będą utrzymywały gotowość do udziału w działaniach o charakterze asymetrycznym, w tym wielonarodowych połączonych operacji antyterrorystycznych. ...współuczestniczą w stabilizowaniu sytuacji międzynarodowej. Pozostają w gotowości do udziału w wielonarodowych połączonych operacjach stabilizacyjnych, pokojowych oraz humanitarnych poza terytorium kraju ... w ramach operacji NATO, UE, doraźnych koalicji państw, a także ONZ.*⁷²

Tak zróżnicowane i szerokie spektrum zadań realizowane jest obecnie przez wojska lądowe, które biorą lub brały aktywny udział wydzielonymi siłami (komponentami, kontyngentami) w operacjach Sojuszu Północnoatlantyckiego (IFOR/SFOR na terenie Bośni i Hercegowiny, KFOR w Kosowie, ISAF

---

⁷² Por. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Warszawa 13 listopad 2007, s. 23-24.

w Afganistanie), doraźnie tworzone koalicje (MND CS operacja „Iraqi Freedom” w Iraku), liczne operacje pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych, czy Unii Europejskiej (EUFOR operacja ALTHEA w Bośni i Hercegowinie). Wszystkie te operacje mają charakter wielonarodowy i połączone, jak również organizowane stanowiska dowodzenia są wielonarodowe, a jedynie na najniższych szczeblach dowodzenia są narodowe. Łącznie w operacjach poza granicami kraju uczestniczy ponad 6700 polskich żołnierzy⁷³ pochodzących przede wszystkim z wojsk lądowych. Należy stwierdzić, że w znaczącym stopniu determinuje to perspektywiczne prowadzenie działań w kontekście systemu dowodzenia i organizacji stanowisk dowodzenia.

Identyfikacja podstawowych czynników określających i wpływających na system dowodzenia ściśle związana jest bowiem z celami i zadaniami określonymi dla sił zbrojnych, w tym dla wojski lądowych. Dodatkowy wpływ mają prognozowane kierunki transformacji, które wnikają z zachodzących przeobrażeń i przekształceń w dziedzinie politycznej, militarnej, ekonomicznej i technicznej zarówno w kraju, państwach Sojuszu NATO, jak i na świecie.

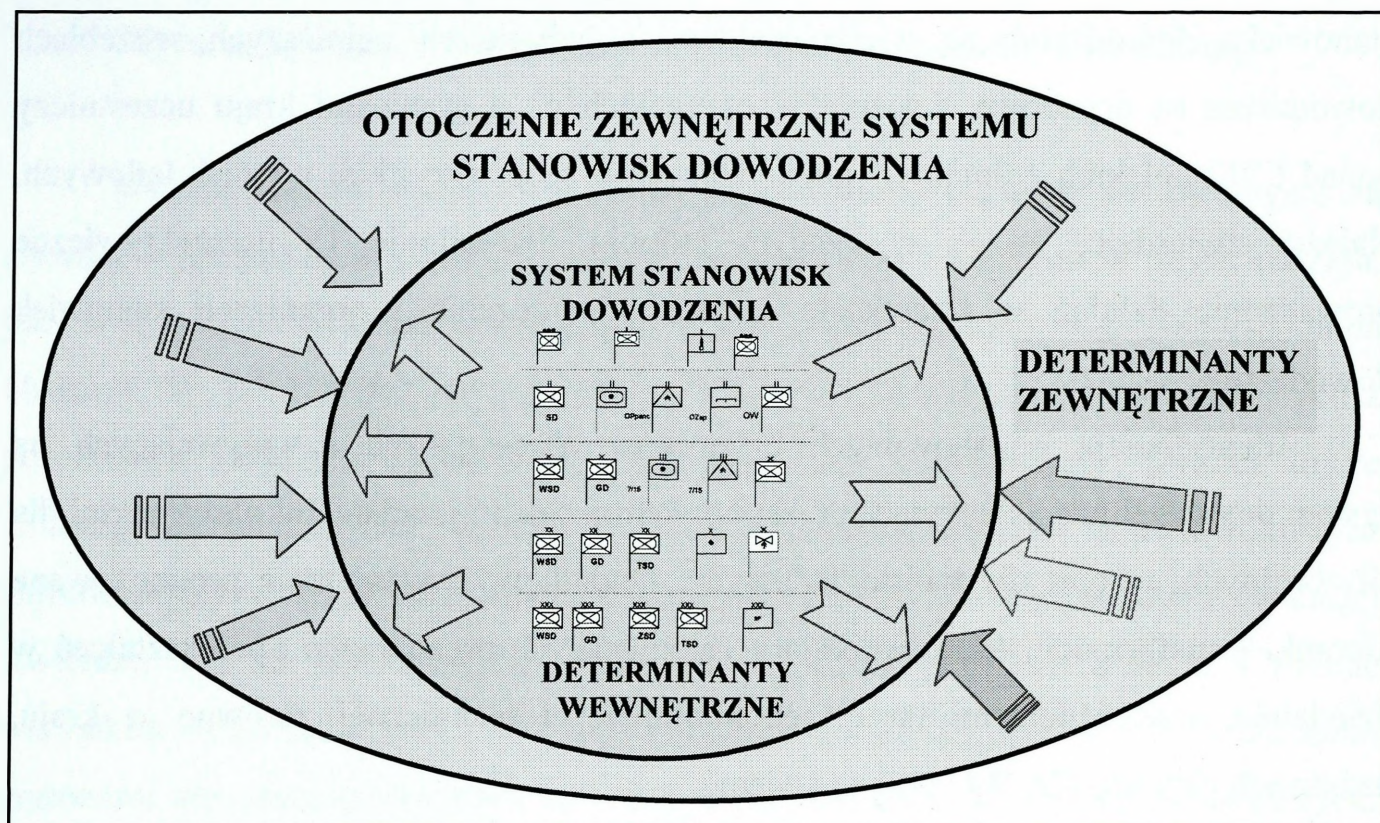
Sprawnie funkcjonujący system stanowisk dowodzenia w kontekście prognozowanych zadań przewidywanych do wykonania w wypadku jakichkolwiek zagrożeń o charakterze militarnym czy też niemilitarnym⁷⁴ determinowany jest i będzie wieloma czynnikami. W zależności od kryterium można podzielić je na zewnętrzne, niezależne od systemu i wewnętrzne wpływające z jego wnętrza. Czynniki zewnętrzne można rozpatrywać przez pryzmat całego spektrum uwarunkowań, które w znaczącej części są pochodną: rodzaju, typu i charakteru operacji, miejsca ich prowadzenia, potencjału użytych sił, stopnia i rodzaju zagrożeń, charakteru i intensywności działań, przeciwnika, czasu zaangażowania wojsk lądowych (krótco, długoterminowe) do prowadzenia działań oraz środowiska działań (klimatu, rzeźby terenu, pogody, ludności wraz z ich cechami kulturowymi i demograficznymi).

---

⁷³ Stan na październik 2008.

⁷⁴ Por. Rozdział 3.

Nowe zadania stojące przed wojskami lądowymi, generują szereg potrzeb operacyjnych, które oddziałują bezpośrednio lub pośrednio na system stanowisk dowodzenia, w tym również w zróżnicowanym stopniu na jego poszczególne elementy składowe.

Rys. 7. Determinanty systemu stanowisk dowodzenia

Źródło: Opracowanie własne

W związku z nowymi zagrożeniami oraz dotychczasowymi doświadczeniami w Sojuszu Północnoatlantyckim zidentyfikowano potrzeby operacyjne, które powiązano z obszarami transformacji, jakie muszą dokonać się NATO. W polskiej *Strategii Bezpieczeństwa Narodowego* działania w ramach Sojuszu traktowane są priorytetowe należy więc przyjąć, że sposób określenia potrzeb operacyjnych w ramach NATO, można zastosować do oceny potrzeb operacyjnych niezbędnych do oceny i organizacji stanowisk dowodzenia przez Wojska Lądowe SZ RP w ramach sojuszniczych uwarunkowań.

Potrzeby operacyjne określone zostały na podstawie opracowanego wspólnie przez oba dowództwa strategiczne NATO (ACO i ACT) dokumentu *Bi-SC Framework*

for Transformation.⁷⁵ Obejmuje ona wymagania operacyjne związane z obszarami transformacji (*Transformational Objective Areas – TOAs*) sił NATO takimi jak:

- efektywne zaangażowanie (ang. *Effective Engagement*);
- zintegrowaną logistykę (ang. *Integrated Logistics*);
- operacje ekspedycyjne (ang. *Expeditionary Operations*);
- zwiększoną współpracę cywilno – wojskowa (ang. *Enhanced Civil Military Cooperation - CIMIC*).

Efektywne zaangażowanie: założenia do transformacji sojuszu sformułowane na potrzeby prowadzenia działań w operacjach NATO według nowej koncepcji pod nazwą „Połączone precyzyjne zaangażowanie”. Dotyczy ono prowadzenia szybkich, elastycznych, precyzyjnych działań, w których nacisk położony jest na redukcję czasu reakcji od wykrycia do zaangażowania sił z dni i godzin do minut.

Zintegrowana logistyka oznacza nowe wyzwania dla logistyki w najbliższej przyszłości. Opracowywane rozwiązania i wynikające z nich potrzeby operacyjne są ściśle związane z możliwością prowadzenia działań poza obszarem kraju w ramach „operacji ekspedycyjnych”. Stwarza to potrzeby związane z przemieszeniem sił i zaopatrzeniem zgrupowań wojsk pochodzących z różnych krajów.

Zwiększona współpraca cywilno – wojskowa obszar ten związany jest bardzo ściśle z innym podejściem do planowania i realizacji operacji reagowania kryzysowego, które często prowadzone są w bardzo wrażliwym środowisku. Zbudowanie właściwych relacji pomiędzy siłami wojskowymi a władzami politycznymi, samorządowymi i organizacjami cywilnymi w rejonie działań pomaga stabilizować sytuację, ułatwia realizację zadań i osiągnięcie celu misji (operacji). Środowisku, którego współdziałanie konieczne jest do osiągnięcia pożądanego stanu końcowego operacji – który najczęściej określany jest jako stan w którym – *społeczności w obszarze dotkniętym kryzysem mogą funkcjonować i rozwiązywać spory bez naszego udziału*. Niezbędnym elementem jest zwiększony zakres współpracy cywilno-wojskowej już na etapie planowania między innymi w celu pełniejszego przewidywania efektów naszego działania i skuteczniejszego dobierania

---

⁷⁵ *BiSC Strategic Vision – The Military Challenge*, MC 324/1, NATO BiSCs, August 2004.

środków do ich (tzn. efektów) uzyskania. Z tego też względu planowanie i realizowanie tego typu operacji powinno być skoncentrowane na przewidywaniu skutków naszego działania i dobieraniu środków umożliwiających uzyskanie tego samego efektu bez znaczącego zaangażowania środków militarnych.

Operacje ekspedycyjne wynikające z tego typu działań potrzeby przyczyniają się do konieczności zmian w strukturze sił realizujących operacje oraz sposobie planowania i prowadzenia operacji reagowania kryzysowego – które z racji realizowania ich poza obszarem Sojuszu, a często w dużej odległości od baz oraz w terenie pozbawionym podstawowej infrastruktury, stwarza konieczność budowania sił ekspedycyjnych mogących realizować tego typu zadania. Ważnym elementem staje się również dyslokacja sił i elementów systemu dowodzenia. Brak infrastruktury informacyjnej przyczynia się do powstawania trudności z **rozmieszczaniem stanowisk dowodzenia** oraz zapewnieniem łączności z krajem. Dodatkowym składnikiem prowadzenia działań ekspedycyjnych wpływającym na system dowodzenia jest środowisko działań (teren - jego ukształtowanie, klimat, pora roku, nastawienie ludności do działających wojsk, itp.).

W systemie dowodzenia wojsk lądowych według J. Michniaka wymagania wobec dowodzenia, odnoszą się do czterech następujących obszarów funkcjonalnych⁷⁶:

- tworzenia struktur organizacyjnych,
- proceduralnego,
- cech osobistych dowódców i personelu dowództwa,
- technicznego.

W obszarze **tworzenia struktur** systemu stanowisk dowodzenia i struktur samego stanowiska dowodzenia w operacjach, konieczne jest zachowanie jednolitych (albo przynajmniej wystarczająco podobnych) struktur organizacyjnych organów dowodzenia wojsk lądowych na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Służy to przede wszystkim tworzeniu więzi informacyjnych i adresowaniu informacji przekazywanej w różny sposób pomiędzy poszczególnymi elementami

---

⁷⁶ J. Michniak, *Dowodzenie i łączność*, AON, Warszawa 2005, s. 23.

funkcjonalnymi organów dowodzenia na poszczególnych szczeblach i poziomach dowodzenia.

W obszarze **proceduralnym** wymagania zawierają się w zapewnieniu jednoznacznego i jednolitego rozumienia przekazywanych informacji, interpretacji danych, wyrażanych w standaryzowanej formie (np. ustalonych wzorów dokumentów, słowników pojęć i terminów, skrótów, akronimów, graficznego zobrazowania sytuacji, znaków taktycznych, symboli itp.). Dlatego też konieczne jest standaryzowanie wszystkich elementów wykorzystywanych w procesie dowodzenia aby zapewnić interoperacyjność. Realizowane jest to zwykle poprzez konsekwentne stosowanie ustaleń, przyjętych w ramach określonej struktury organizacyjnej. Co w przypadku działań narodowych lub sojuszniczych jest oczywiste, natomiast w warunkach działań wielonarodowych (doraźnych koalicji) powoduje, że niezbędnym staje się przyjęcie jednoznacznych rozwiązań, a przede wszystkim konsekwentnego ich stosowania w dowodzeniu.

W obszarze **personalnym** wymagania (dotyczące cech osobistych dowódców i personelu dowództwa) są prawdopodobnie najbardziej skomplikowane. Czynnikiem ludzki stanowi często najbardziej wrażliwy i zawodny element systemu dowodzenia. Wiedza, kompetencje, umiejętności oraz predyspozycje psychofizyczne osób sprawujących dowodzenie i pracujących na stanowiskach dowodzenia odgrywają znaczącą rolę w całokształcie zjawisk i procesów dowodzenia. Do skutecznego dowodzenia potrzebna jest osoba stanowcza, konsekwentna, przejawiająca inicjatywę, zdolna do podejmowania decyzji, często błyskawicznych, w warunkach ryzyka. Oficerowie sztabu muszą potrafić posługiwać się nowoczesnymi technologiami, wykorzystywać ich potencjał i możliwości w pełnym zakresie, funkcjonować w środowisku informacyjnym z sieciowymi powiązaniem i zależnościami.

W systemie dowodzenia skuteczne dowodzenie uzależnione jest także od możliwości zawartych w czwartym, **technicznym**, obszarze wymagań. Dotyczy to technicznych możliwości sprawowania funkcji kierowniczych (dowódczych) i sztabowych. Zapewnienie odpowiedniej jakości, ciągłości, terminowości i wierności przekazywania informacji, a także bezwarunkowej żywotności stanowisk dowodzenia w systemie dowodzenia. W warunkach współczesnych i perspektywicznych działań

bojowych wymagania te nabierają szczególnego znaczenia wobec innowacyjności i postępu technologicznego oraz asymetrycznych konfliktów.

Organizacja dowodzenia jako komponent systemu dowodzenia obejmuje ogólne zasady działania (doktrynę), sposób zorganizowania dowództw, podział i strukturę funkcjonalną dowództw na stanowiskach dowodzenia, relacje pomiędzy dowództwami oraz uprawnienia i odpowiedzialność dowództw. Badając na potrzeby niniejszej pracy organizację systemu stanowisk dowodzenia na szczeblach Wojsk Lądowych SZ RP należy w pierwszej kolejności powyższy fakt uwzględnić.

Struktura organizacyjna wojsk lądowych, to struktura zhierarchizowana oparta na związkach taktycznych, oddziałach i pododdziałach. Organem odpowiedzialnym za funkcjonowanie sił lądowych jest Dowództwo Wojsk Lądowych (DWLąd.), któremu podlegają wszystkie dowództwa i jednostki ogólnowojskowe oraz rodzajów wojsk. DWLąd. odpowiada za ich przygotowanie do realizacji zadań oraz gotowość bojową i mobilizacyjną. Trzon wojsk lądowych stanowią cztery dywizje:

W składzie dywizji znajdują się brygady ogólnowojskowe (zmechanizowane, pancerne), kawalerii pancernej, strzelców podhalańskich. Ponadto w bezpośrednim podporządkowaniu Dowództwa Wojsk Lądowych znajdują się: 6 Brygada Desantowo-Szturmowa; 25 Brygada Kawalerii Powietrznej; 1 Mazurska Brygada Artylerii; 23 Śląska Brygada Artylerii; 1 Brzeska Brygada Saperów; 2 Mazowiecka Brygada Saperów oraz inne jednostki rodzajów wojsk, dowodzenia i zabezpieczenia.

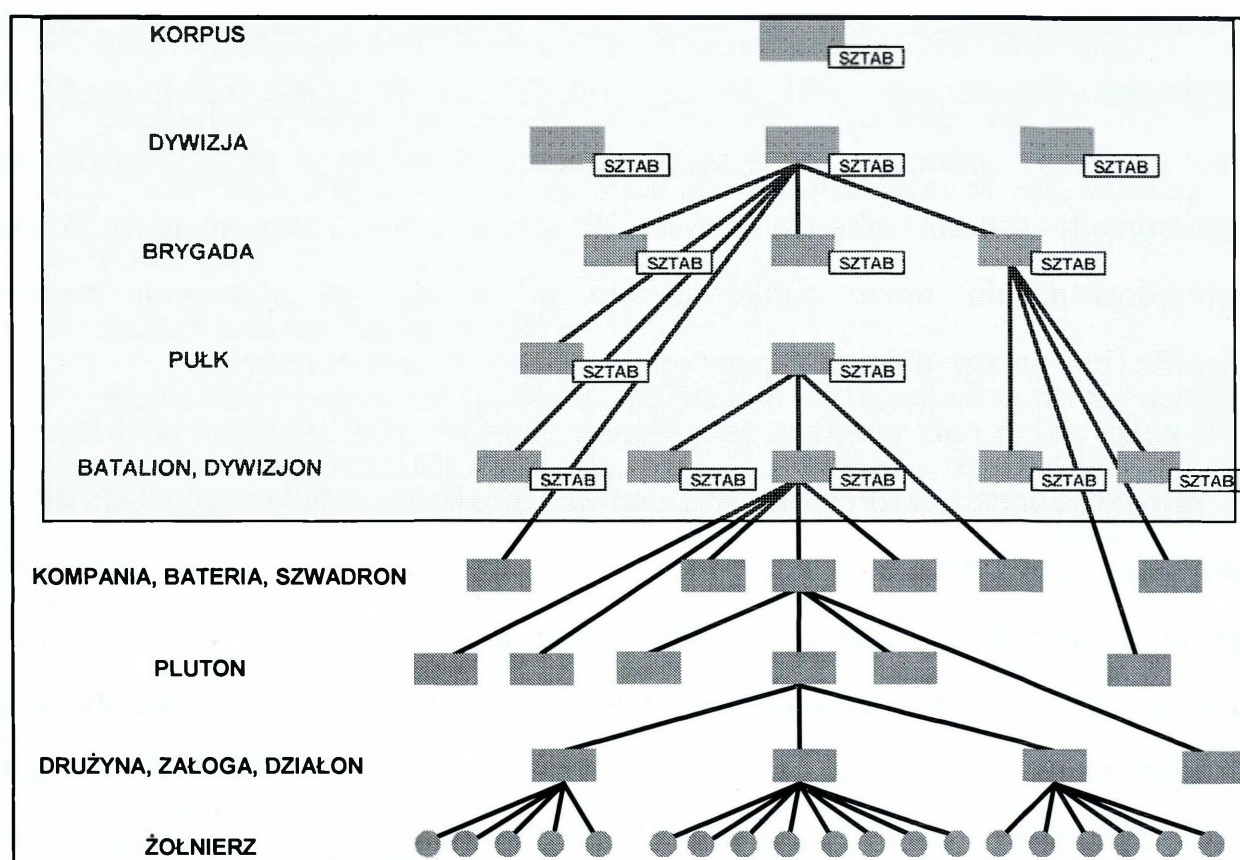
Wojska lądowe składają się z następujących rodzajów wojsk: wojsk pancernych i zmechanizowanych, wojsk aeromobilnych, wojsk raketowych i artylerii, wojsk obrony przeciwlotniczej, wojsk inżynieryjnych, wojsk chemicznych oraz wojsk łączności i informatyki. Ponadto do wojsk lądowych należy zaliczyć: oddziały i pododdziały rozpoznania i walki elektronicznej, pododdziały działań psychologicznych i pododdziały logistyczne⁷⁷.

Analizując strukturę organizacyjną wojsk lądowych szczebla taktycznego należy stwierdzić, że od szczebla drużyny (załogi, działonu) do szczebla kompanii (baterii, szwadronu) jest to struktura liniowa. Natomiast od szczebla batalionu

---

⁷⁷ <http://www.army.mil.pl/>.

(dywizjonu) wzwyż występuje struktura liniowo-sztabowa. Oznacza to, że dowódca batalionu, pułku, brygady, dywizji czy korpusu dysponuje zespołem oficerów (dowództwem), który wspomaga go w planowaniu, organizowaniu, koordynowaniu i kontrolowaniu działań jednostek mu podległych. Tworzone zatem mogą być stanowiska dowodzenia od batalionu do dywizji i komponentu wojsk lądowych w operacjach, w których angażowane będą wojska lądowe. Schemat struktury organizacyjnej wojsk lądowych przedstawia rys. 8.

Rys. 8. Ogólny schemat struktury organizacyjnej wojsk lądowych

Badając problematykę struktur organizacyjnych jednostek wchodzących w skład wojsk lądowych podkreślić należy, że struktury te ulegają ciągłym ewolucjom i modyfikacjom. Podstawą takiego stanu rzeczy jest między innymi:

- wypełnianie zobowiązań międzynarodowych;
- wnioski z udziału w misjach;
- wprowadzanie nowoczesnego sprzętu i uzbrojenia wojskowego;
- profesjonalizacja kadry;
- racjonalizacja infrastruktury;

- konieczność budowy struktur modułowych i systemu baz wojsk lądowych na potrzeby działań oraz generowania samodzielnych komponentów;
- potrzeby narodowe.

Analizując problematykę determinantów wpływających na organizację i funkcjonowanie systemu stanowisk dowodzenia we współczesnych operacjach, w obszarze struktur organizacyjnych jednostek, szczególną uwagę należy zwrócić na rozpiętość kierowania na poszczególnych szczeblach dowodzenia. Rozpiętość kierowania (dowodzenia), jest to liczba osób podległych bezpośrednio dowódcy danego związku taktycznego, oddziału czy pododdziału. W czasie pokoju uzależniona jest ona od liczby jednostek podległych danemu dowódcy i na podstawie wyżej przedstawionych struktur waha się od 6 do 20. Oznacza to, że w podległym dowódcy systemie dowodzenia może funkcjonować od 6 do 20 głównych stanowisk dowodzenia (bez uwzględnienia zapasowych, tyłowych oraz doraźnych)

Wyniki badań potwierdzają, że ważnym elementem w systemie dowodzenia są stanowiska dowodzenia, które stanowią centra kierowania działaniami. Umożliwiają one dowódcy dowodzenie w każdym rodzaju działań. Stanowiska dowodzenia, powiązane z sobą funkcjonalnie i informacyjnie w określonym układzie poziomym i pionowym, są ważnym elementem systemu dowodzenia⁷⁸. Te swoistego rodzaju centra kierowania zapewniają obieg wszelkiego rodzaju informacji, zwłaszcza rozkazów, zarządzeń i decyzji oraz meldunków, sprawozdań, danych o przeciwniku, jego możliwościach bojowych w określonym porządku przestrzenno-funkcjonalnym.

Stanowiska dowodzenia na każdym szczeblu dowodzenia w operacjach wojsk lądowych, jak wskazują badania przeznaczone są do planowania działań oraz do bezpośredniego dowodzenia wojskami. Stanowią zasadnicze miejsca pracy dowódcy i jego sztabu.

Na podstawie szeregu analiz można wnioskować, że stanowiska dowodzenia powinny zapewnić:

- miejsca pracy dla organów dowodzenia;
- łączność dowodzenia ze wszystkimi elementami ugrupowanie operacyjnego;

---

⁷⁸ J. Michniak, *Dowodzenie w teorii i praktyce wojsk*. AON, Warszawa 2003, s.77.

- łączność z przełożonym i sąsiadami;
- ciągłe przygotowywanie informacji potrzebnych dowódcy do oceny sytuacji i podejmowania decyzji;
- przygotowywanie planów i rozkazów;
- koordynację prowadzenia rozpoznania i analizę informacji rozpoznawczych ze wszelkich dostępnych źródeł;
- organizację i koordynację wsparcia ogniowego;
- koordynację potrzeb zabezpieczenia logistycznego i medycznego;
- przygotowywanie i przesyłanie meldunków do przełożonego;
- dowodzenie wojskami i sterowanie środkami rażenia w toku działań (walki, operacji);
- nadzór nad realizacją zadań;
- planowanie kolejnych (przyszłych) działań taktycznych (operacyjnych).

Biorąc pod rozważania zadania, jakie powinny realizować stanowiska dowodzenia, można sformułować wymagania, jakimi powinny się charakteryzować⁷⁹:

- odpornością na zakłócanie jego funkcjonowania,
- mobilnością,
- odpornością na fizyczne zniszczenie,
- możliwością współdziałania z innymi stanowiskami dowodzenia w ramach swojego podsystemu, jak również ze stanowiskami dowodzenia sił zbrojnych innych państw,
- ciągłością pracy,
- zdolnością reagowania i dostosowania swej struktury do wymogów zdarzających się sytuacji.

Liczbę poszczególnych komórek organizacyjnych stanowisk dowodzenia oraz wielkość obsady personalnej uzależniona jest od wielu czynników. Można do nich zaliczyć:

- zadania jakie ma realizować dany zespół osób funkcyjnych;

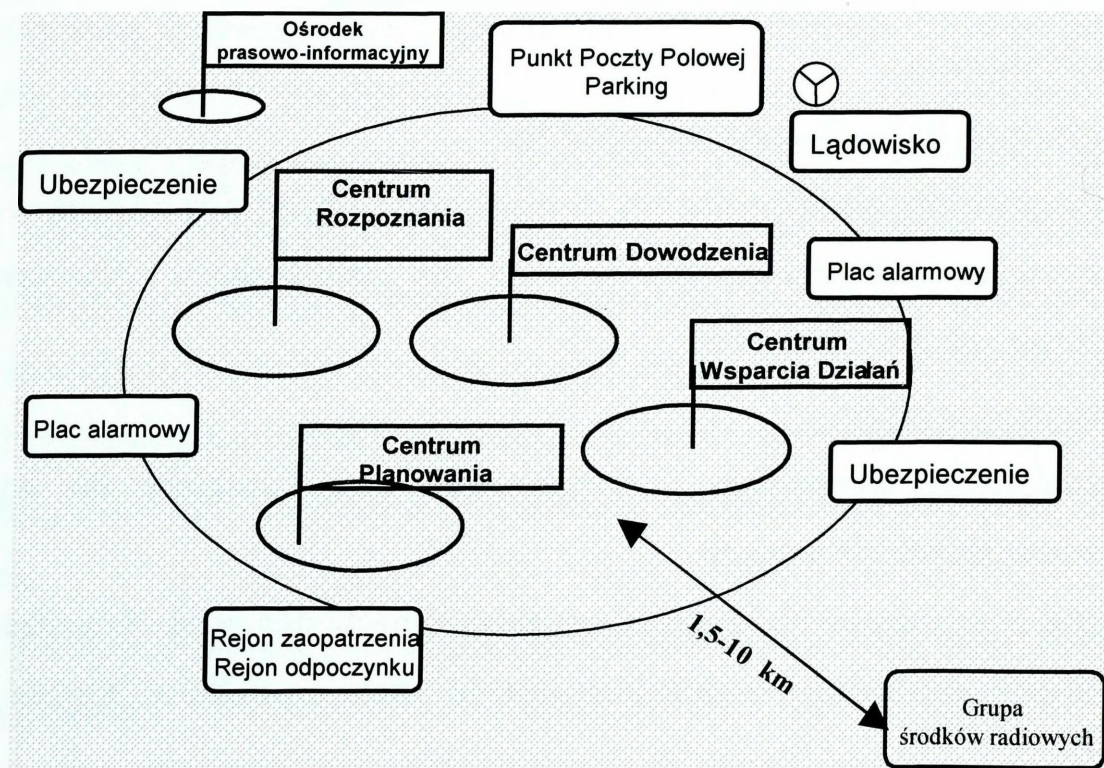
---

⁷⁹ J. Michniak, *Stanowiska dowodzenia w wojskach lądowych AON.*, Warszawa 2003, s. 22.

- stopień przygotowania personelu i wyposażenia w techniczne środki dowodzenia;
- wymogi określone przez zasady organizacji, rozmieszczania i pracy stanowisk dowodzenia;
- potrzebę zapewnienia ciągłości pracy, z uwzględnieniem systemu zmianowego;

W zależności od szczebla i przeznaczenia stanowiska dowodzenia, jego strukturę wewnętrzną części operacyjnej tworzą elementy funkcjonalne wydzielane z jednej lub kilku komórek organizacyjnych dowództwa połączone w odpowiednio w centra, ośrodki, zespoły, grupy, sekcje jako zasadnicze komponenty tej części stanowisk dowodzenia, tj.:

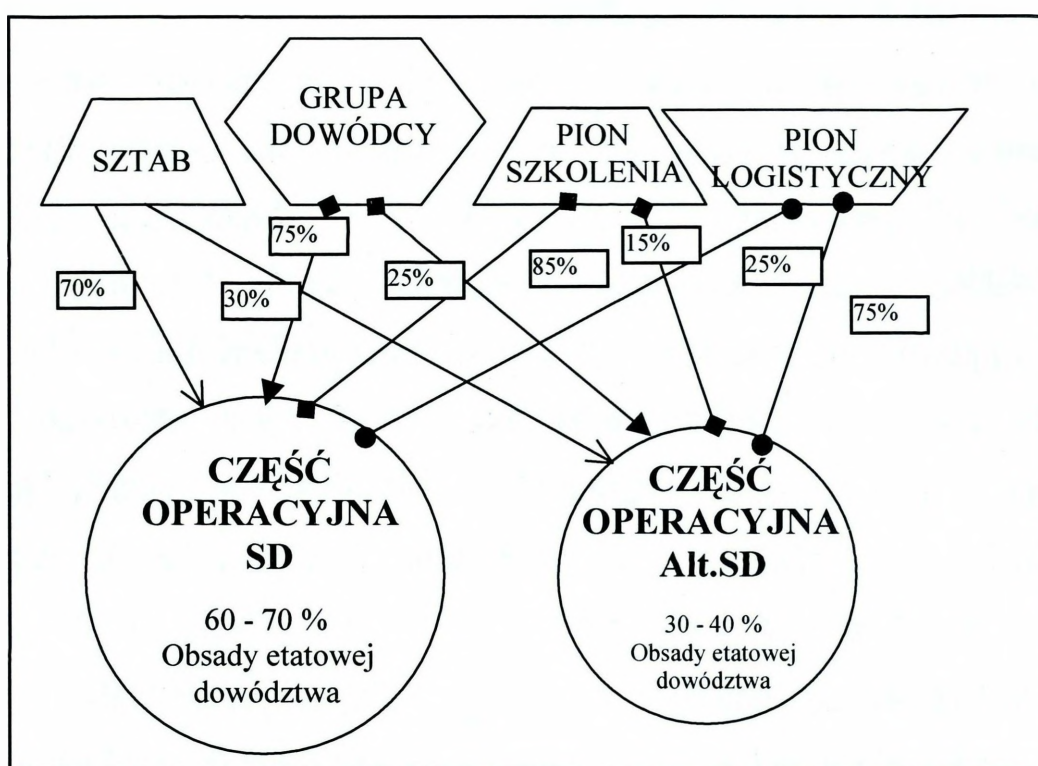
- centrum dowodzenia;
- centrum planowania;
- centrum rozpoznania;
- centrum wsparcia działań.

Rys. 9. Zasadnicze elementy stanowiska dowodzenia

Źródło: Opracowano na podstawie: J. Michniak *Stanowiska dowodzenia ... wyd. cyt, s.28*

W literaturze przedmiotu znaleźć można kilka propozycji przechodzenia (transformacji) dowództwa w strukturę funkcjonalną stanowiska dowodzenia. Należy sadzić, że najbardziej trafną jest konwersja, która zapewnia pełną obsadę stanowiska dowodzenia (SD i Alt.SD), w tym zmianową pracę. Przyjmuje się, że na głównym stanowisku dowodzenia znajduje się 60-70 % obsady personalnej dowództwa danego szczebla organizacyjnego komórek organizacyjnych S/G-2, S/G-3, S/G-5, S/G-6 oraz 30-40% obsady etatowej komórek organizacyjnych S/G-1 i S/G-4. Natomiast na alternatywnym stanowisku dowodzenia odwrotnie: przeważają przedstawiciele komórek organizacyjnych S/G-4 i S/G-1 (60-70%), a wspierają ich przedstawiciele komórek organizacyjnych S/G-2, S/G-3, S/G-5 oraz S/G-6⁸⁰.

Rys. 10. Konwersja dowództwa na części operacyjne stanowiska dowodzenia.

Źródło: Opracowanie własne

3.2. Typy i rodzaje stanowisk dowodzenia

W organizacji wojskowej ważnym jej komponentem stają się elementy funkcjonalne, które stanowią centra kierowania działaniami. Umożliwiają one

⁸⁰ J. Kręcikij, J. Wołęjszo (red.), *Podstawy dowodzenia*, AON Warszawa, 2007, s. 221.

dowódcy, dowodzenie w każdym rodzaju działań. Takimi centrami na współczesnym polu walki są stanowiska dowodzenia, powiązane ze sobą funkcjonalnie i informacyjnie w określonym układzie poziomym i pionowym.

W organizowanych stanowiskach dowodzenia w operacji wojsk lądowych wyróżniamy zawsze⁸¹:

- organa dowodzenia (organ dowodzenia, obsada operacyjna, część operacyjna), jest to dowództwo danego szczebla wraz z przybyłymi oficerami łącznikowymi z innych jednostek, zorganizowane w zespoły funkcjonalne stanowiska dowodzenia, odpowiadające obszarom problemowym dowodzenia. Organa dowodzenia są głównym elementem stanowisk przeznaczonych do bezpośredniego dowodzenia wojskami.
- węzeł łączności (węzeł telekomunikacyjny i siły poczty polowej, sieć teleinformatyczna) – przeznaczony jest do zapewnienia osobom funkcyjnym łączności z przełożonym oraz podległymi dowódcami oddziałów, pododdziałów, a także dowódcami współdziałającymi w toku prowadzenia działań. Zapewnia ponadto przepływ informacji poprzez techniczne i pocztowe środki łączności wewnątrz stanowiska dowodzenia i pomiędzy stanowiskami dowodzenia (SD, Alt.SD) zgodnie z zasadami organizacji łączności dowodzenia, współdziałania i powiadamiania. Tworzony jest na bazie sił i środków pododdziałów dowodzenia.
- grupę zabezpieczenia (sektor zabezpieczenia) – przeznaczona jest do przygotowania miejsc pracy, należytego ich wyposażenia, zaspakajania potrzeb bytowych obsady operacyjnej oraz do ochrony i obrony stanowiska dowodzenia. Jej zasadniczym ogniwem są wydzielone siły i środki z pododdziałów dowodzenia oraz wydzielone siły żandarmerii wojskowej⁸².

Ponadto w pobliżu rejonu stanowiska dowodzenia, w zależności od szczebla, organizuje się lądowisko dla śmigłowców łącznikowych i PPD oraz punkt wymiany poczty polowej (PWPP) ze składu wojskowej stacji pocztowej (WSP) stanowiska dowodzenia. Strukturę stanowiska dowodzenia przedstawiono na rysunku 11.

---

⁸¹ J. Michniak, Stanowiska dowodzenia... wyd. cyt, s. 25

⁸² *Podręcznik dowódcy batalionu*. pod red. J. Kręcikij, J. Wolejszo AON Warszawa 2006 str.61

Rys. 11. Ogólna struktura stanowiska dowodzenia

W wojskach lądowych infrastrukturę stanowisk dowodzenia⁸³, stanowią:

- stacjonarne i stacjonarno-mobilne stanowiska dowodzenia organizowane na szczeblu centrum operacji lądowych;
- stacjonarno-mobilne i mobilno-stacjonarne stanowiska dowodzenia, organizowane na poziomie operacyjno - taktycznym;
- mobilno-stacjonarne (aeromobilne) i mobilne stanowiska dowodzenia organizowane na szczeblach taktycznych;
- w zależności od sytuacji mogą być wykorzystywane również powietrzne punkty dowodzenia (PPD).

Stanowisko dowodzenia stacjonarne rozmieszcza się w obiektach w pełni przygotowanych i dostosowanych pod każdym względem do potrzeb dowodzenia (w dotychczasowych miejscach dyslokacji lub innych obiektach wojskowych czy specjalnych).

Stanowisko dowodzenia stacjonarno-mobilne byłoby rozmieszczane w wybranych i przygotowanych wcześniej obiektach, a środki mobilne łączności

⁸³ J. Michniak *Stanowiska dowodzenia ... wyd., cyt, s. 24.*

uzupełniają tylko docelowe potrzeby dowodzenia w zakresie usług łączności i informatyki.

Stanowisko dowodzenia mobilno-stacjonarne może być rozmieszczane w obiektach, które nie pokrywają potrzeb w zakresie łączności, a mobilne środki łączności stanowią główną bazę w zakresie zaspokojenia potrzeb dowodzenia na usługi łączności i informatyki.

Stanowisko dowodzenia mobilne (aeromobilne) jest przygotowane do rozmieszczenia w każdych warunkach i rejonach, z wykorzystaniem lub bez wykorzystania obiektów stacjonarnych, a praca sztabowa prowadzona byłaby na środkach mobilnych lub aeromobilnych, autonomicznych pod względem usług łączności i informatyki.

Stanowiska dowodzenia rozwija się w obiektach stacjonarnych, w miarę możliwości umocnionych, przygotowanych i odpornych na uderzenia współczesnych środków rażenia⁸⁴;

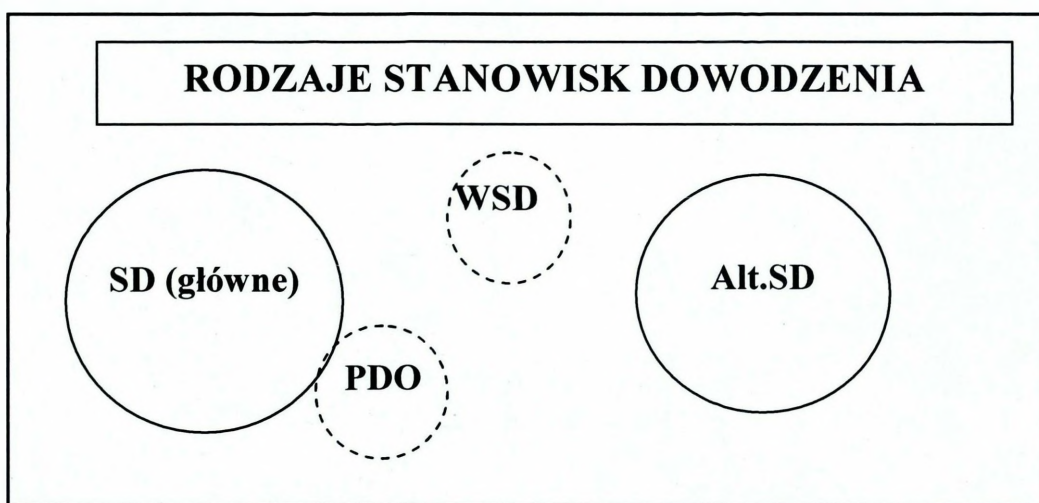
- w komponentie wojsk lądowych główne stanowisko dowodzenia jest typu stacjonarno-mobilnego, alternatywne stanowisko dowodzenia jest typu mobilno-stacjonarnego;
- w dywizjach główne stanowisko dowodzenia (SD) i alternatywne stanowisko dowodzenia (Alt.SD) są typu mobilno-stacjonarnego. W miarę możliwości rozmieszcza się w obiektach stałych infrastruktury terenowej;
- w brygadach ogólnowojskowych główne stanowisko dowodzenia (SD) i alternatywne stanowisko dowodzenia (Alt.SD) jest typu mobilno-stacjonarnego, co oznacza, że może wykorzystywać obiekty stałe w wybranym rejonie rozwinięcia;
- w brygadach i pułkach wzmocnienia i wsparcia stanowisko dowodzenia (SD) jest typu mobilno-stacjonarnego, co oznacza, że może również wykorzystywać obiekty stałe w wybranym rejonie rozwinięcia.
- w batalionach ogólnowojskowych i rodzajów wojsk stanowisko dowodzenia jest typu mobilnego.

---

⁸⁴ J. Michniak (red.), *Dowodzenie w teorii i praktyce wojsk*, AON, Warszawa 2004, s. 78.

W operacjach wojsk lądowych dowództwo funkcjonuje w ramach kilku stanowisk dowodzenia, których ilość, rodzaj i struktura wewnętrzna uzależniona jest od zadania, składu sił, czy też szczebla dowodzenia, który takie dowództwo wystawia. Eksperti proponują, aby na poszczególnych szczeblach dowodzenia komponentu lądowego organizowano następujące rodzaje stanowisk dowodzenia⁸⁵:

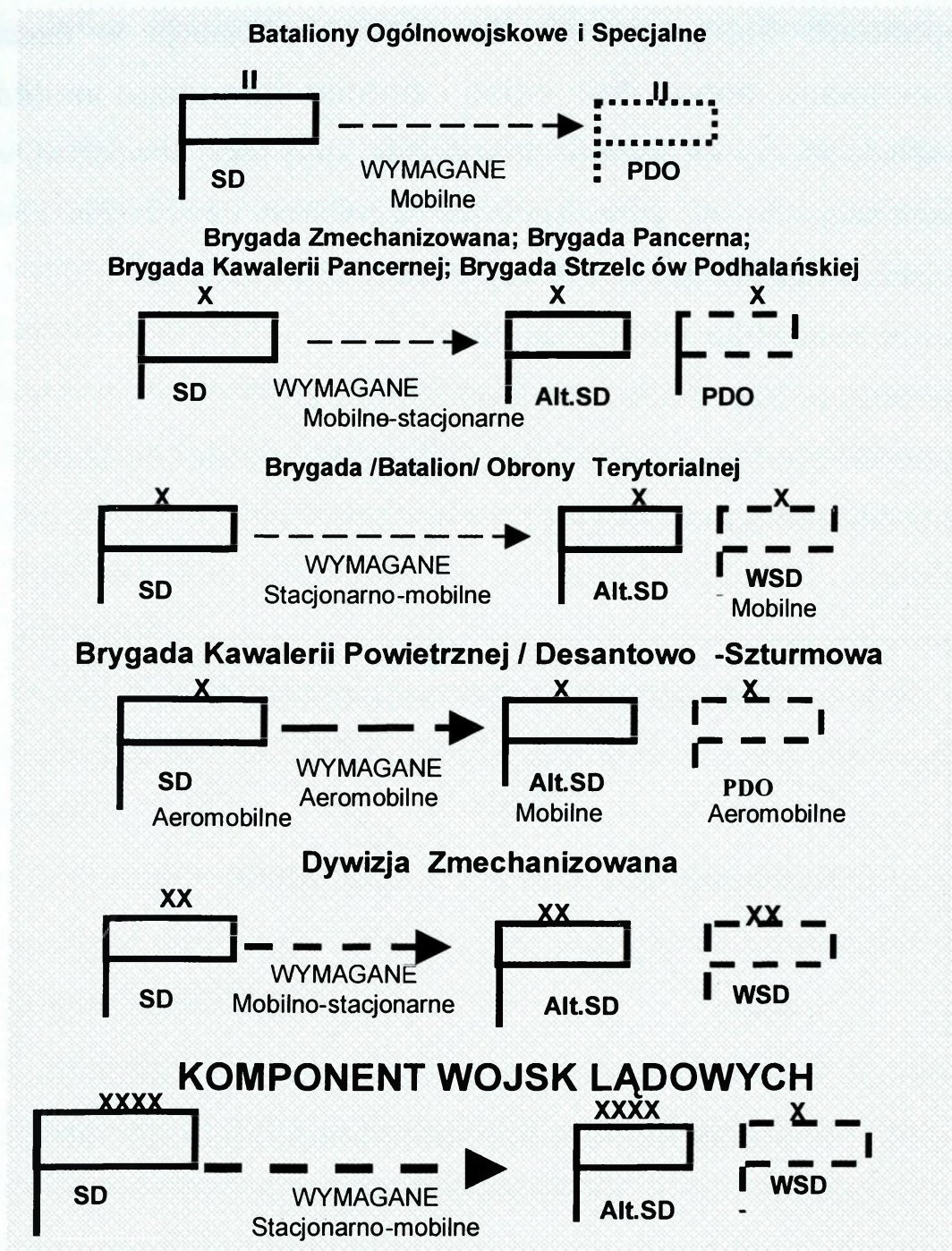
- Główne stanowisko dowodzenia (SD);
- Alternatywne stanowisko dowodzenia (Alt.SD);
- Wysunięte stanowisko dowodzenia (WSD), jako element doraźny;
- Punkt dowódczo obserwacyjny (PDO).

Rys. 12. Rodzaje stanowisk dowodzenia komponentu wojsk lądowych

Źródło: Opracowanie własne

⁸⁵ J. Michniak, *Stanowiska dowodzenia ...* wyd. cyt, s. 18-19.

Rys. 13. Typy stanowisk dowodzenia w operacjach wojsk lądowych

Źródło: Opracowano na podstawie: J. Michniak, *Stanowiska dowodzenia...* wyd. cyt, s.32

Wymienione wyżej stanowiska dowodzenia są ważnym elementem w systemie dowodzenia i stanowią niejako centra kierowania działaniami. Umożliwiają one dowódcy dowodzenie w każdym rodzaju działań. Stanowiska dowodzenia, powiązane ze sobą funkcjonalnie i informacyjnie w określonym układzie poziomym i pionowym, są ważnymi elementami całego systemu dowodzenia.

Główne stanowiska dowodzenia (SD) - na wszystkich szczeblach dowodzenia przeznaczone są do planowania działań operacyjnych i taktycznych oraz do bezpośredniego dowodzenia wojskami, stanowią zasadnicze miejsca pracy dowódcy i jego sztabu. Powinny one zapewniać⁸⁶:

- łączność dowodzenia ze wszystkimi elementami ugrupowania taktycznego (operacyjnego) oraz z alternatywnym lub wysuniętym stanowiskiem dowodzenia i powietrznym punktem dowodzenia;
- łączność z przełożonym i sąsiadami;
- ciągle przygotowywanie informacji potrzebnych dowódcy do oceny sytuacji i podejmowania decyzji;
- przygotowywanie planów i rozkazów;
- koordynację prowadzenia rozpoznania i analizę informacji rozpoznawczych ze wszelkich dostępnych źródeł;
- organizację i koordynację wsparcia ogniowego;
- koordynację potrzeb zabezpieczenia logistycznego;
- przygotowywanie i przesyłanie meldunków do przełożonego;
- dowodzenie wojskami i sterowanie środkami rażenia w toku działań (walki, operacji);
- nadzór nad realizacją zadań;
- planowanie kolejnych (przyszłych) działań taktycznych (operacyjnych).

Alternatywne stanowiska dowodzenia (Alt.SD) - organizowane są w celu zapewnienia ciągłości i trwałości dowodzenia wojskami oraz przejęcia dowodzenia w wypadku obezwładnienia SD. Mogą również realizować funkcję dowodzenia w obszarze tylnym. Zajmują się głównie monitorowaniem rozwoju sytuacji oraz pozyskiwaniem, gromadzeniem, analizowaniem i przechowywaniem dokumentów dowodzenia opracowanych na SD. Dodatkowo mogą koordynować wsparcie personalne i zabezpieczenie logistyczne oraz realizacją planu działania w obszarze tyłowym. Struktura organizacyjna alternatywnego stanowiska dowodzenia (Alt.SD)

---

⁸⁶. J. Michniak, *Dowodzenie w teorii i praktyce*..... wyd. cyt, s. 32.

powinna być taka, aby umożliwiała realizację powyższych zadań. O wielkości obsady operacyjnej decyduje dowódca danego szczebla dowodzenia.

Wysunięte stanowiska dowodzenia (WSD) - rozwija się okresowo, stosownie do potrzeb w celu zapewnienia dowódcy bezpośredniego wglądu w sytuację i skrócenia czasu reakcji w relacjach dowodzenia podległymi wojskami w decydujących fazach operacji (walki)., Obsada operacyjna tych stanowisk wydzielana jest z głównego stanowiska dowodzenia (SD) w zależności od potrzeb dowodzenia i decyzji dowódcy. Niemniej jednak powinny one zawsze zapewnić⁸⁷:

- nadzór nad prowadzonymi działaniami bojowymi;
- nadzór i koordynacją manewru i wsparcia ogniowego;
- koordynację wsparcia powietrznego i obrony przeciwlotniczej;
- przekazywanie potrzeb zabezpieczenia logistycznego do głównego stanowiska dowodzenia;
- możliwość szybkiej zmiany rejonu rozmieszczenia stanowiska dowodzenia;
- ciągłą łączność z podległymi wojskami, głównym i alternatywnym stanowiskiem dowodzenia oraz z przełożonym i sąsiadami.

Bazę obsady wysuniętego stanowiska dowodzenia (WSD) stanowi komórka operacyjna głównego stanowiska dowodzenia (SD) uzupełniona według potrzeb oficerami specjalistami i mobilnymi elementami łączności. WSD rozwija się w czasie i miejscu zgodnie z decyzją dowódcy danego szczebla dowodzenia.

Punkt dowódczo-obszerny (PDO) organizuje się w zależności od potrzeb, na szczeblu brygada, pułk, batalion (równorzędny) w celu zapewnienia dowódcy bezpośredniego wglądu w sytuację oraz skrócenia czasu reakcji w relacjach dowodzenia podległymi pododdziałami (elementami ugrupowania).

Na poszczególnych szczeblach dowodzenia przewiduje się organizację stanowisk dowodzenia przedstawionych w tabeli 4.

---

⁸⁷J. Michniak, *Dowodzenie w teorii i praktyce...* wyd. cyt, s. 85.

Tabela 4.

Rodzaje stanowisk dowodzenia na poszczególnych szczeblach dowodzenia (wariant)

SZCZEBLE DOWODZENIA	RODZAJ STANOWISKA DOWODZENIA						
	SD	Alt. SD	ZSD	TSD	WSD	PPD	PDO
Centrum Operacji Lądowych	X	X	X	X	X	X	
Dywizja	X	X		X	X	X	
Brygada	X	X		X	X	X	X
Pułk	X						X
Batalion równorzędny	X						X

Źródło: Opracowano na podstawie *Podstawy dowodzenia*, wyd. cyt.

Analiza literatury przedmiotu, funkcjonujących rozwiązań, jak i instrukcji funkcjonowania stanowisk dowodzenia⁸⁸, pozwala zauważyć, iż na szczeblach brygady oraz dywizji, część operacyjna stanowiska dowodzenia posiada podobną strukturę.

W zaproponowanej strukturze części operacyjnej pojawiają się między innymi:

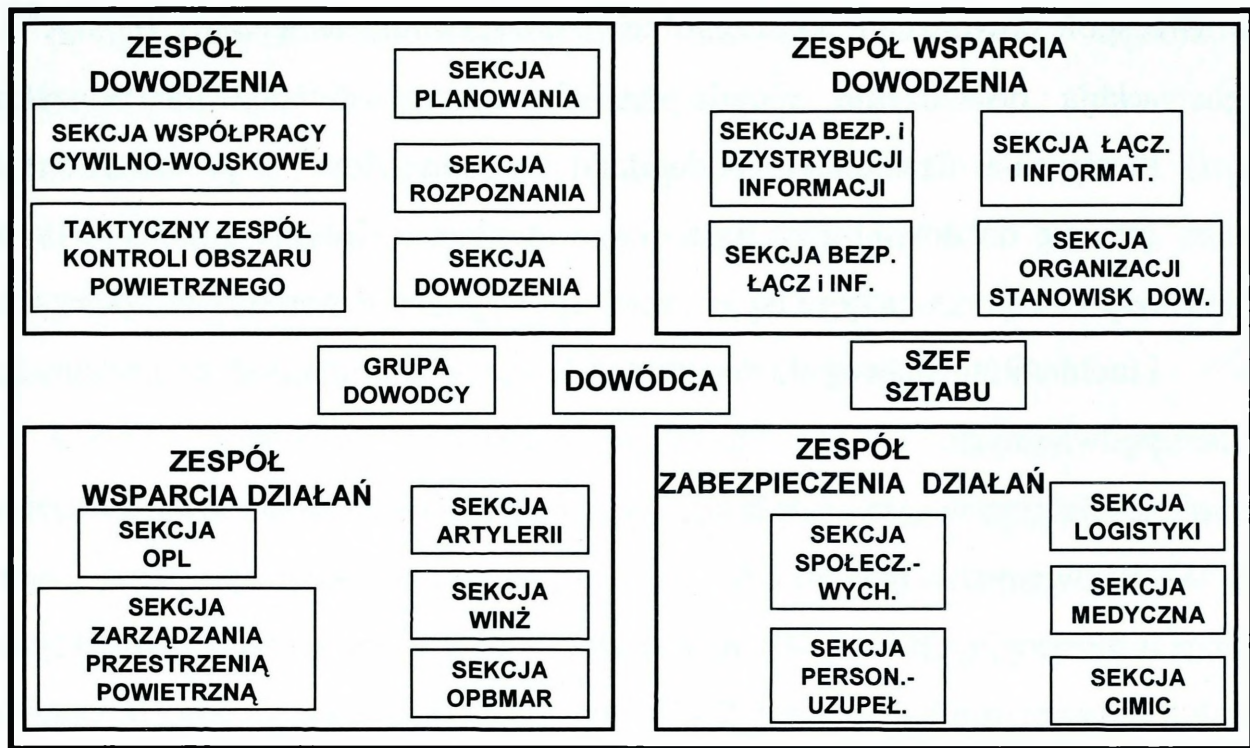
- zespół dowodzenia - spełnia funkcję koordynującą i kontrolną w zakresie prowadzonych działań. Koordynuje on działania pozostałych zespołów stanowiska dowodzenia, gromadzi informacje i dane potrzebne do kierowania walką przez dowódcę. W jego skład mogą wchodzić sekcje: dowodzenia, CIMIC, oficerów łącznikowych, bezpieczeństwa i dystrybucji informacji oraz taktyczny zespół kontroli obszaru powietrznego;
- zespół planowania – spełnia funkcję planistyczną i organizacyjną w zakresie przyszłych działań i przeznaczony jest do określenia potrzeb informacyjnych i danych niezbędnych do podjęcia decyzji przez dowódcę. W jego skład mogą wchodzić sekcje planowania działań, rodzajów wojsk, targetingu, ochrony wojsk itp.
- zespół wsparcia dowodzenia - spełnia funkcje wsparcia cyklu decyzyjnego procesu dowodzenia w obszarze organizacji dowodzenia i systemu łączności.

⁸⁸ Instrukcja organizacyjna i funkcjonowanie wojennego systemu dowodzenia szczebla operacyjnego i taktycznego, Szt. Gen. WP Warszawa, 2001.

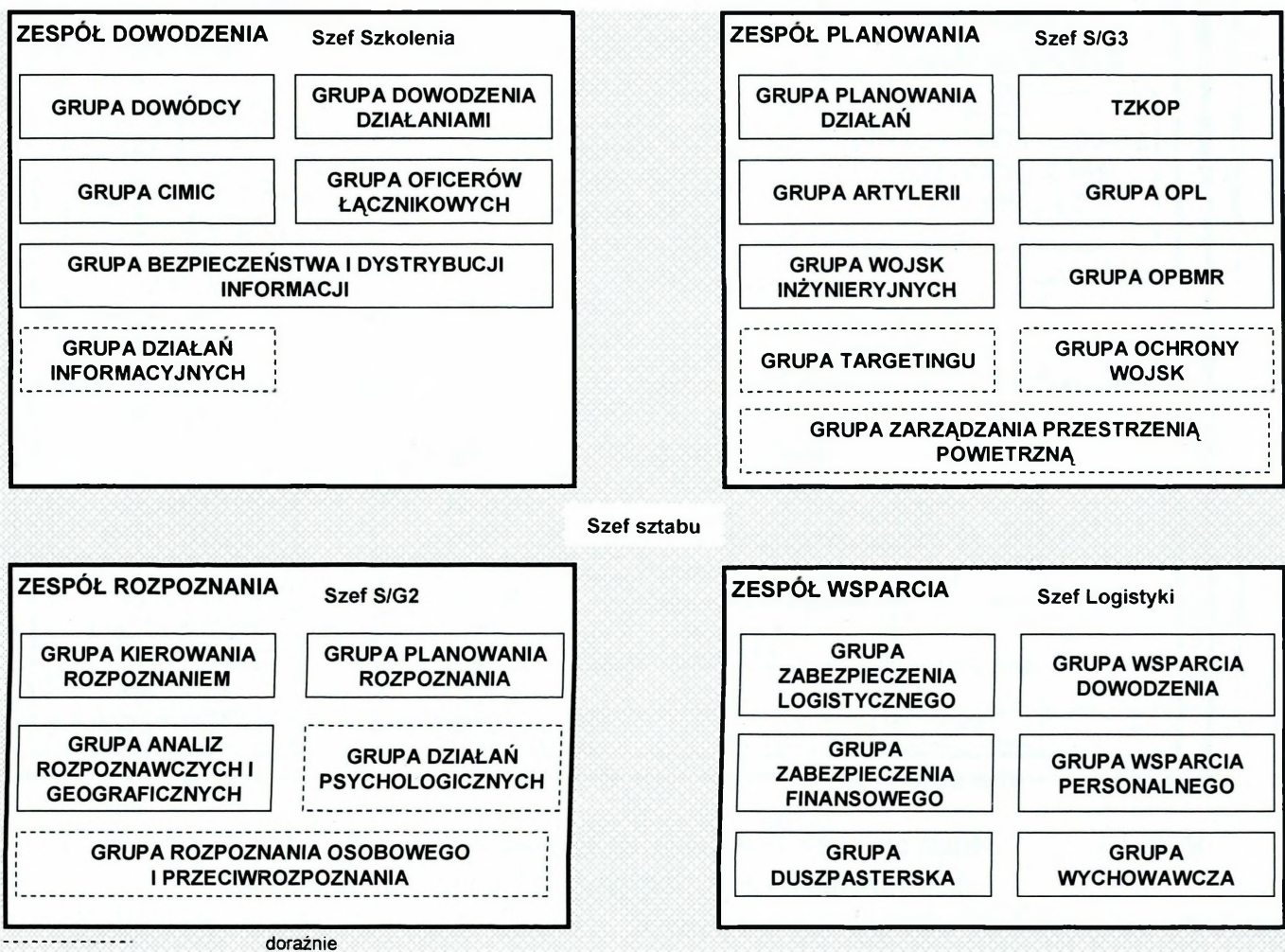
Organizuje, zabezpiecza i nadzoruje przepływ i bezpieczeństwo informacji pomiędzy poszczególnymi komórkami stanowiska dowodzenia i na zewnątrz, a także planuje i koordynuje funkcjonowanie systemu dowodzenia, łączności, informatyki, zabezpieczenia, ochrony i obrony stanowisk dowodzenia. W skład zespołu mogą wchodzić sekcje: łączności i informatyki, bezpieczeństwa łączności i informatyki, organizacji stanowisk dowodzenia oraz bezpieczeństwa i dystrybucji informacji;

- zespół rozpoznania – przeznaczony jest do planowania, organizowania i koordynowania przedsięwzięć rozpoznawczych i WE. Odpowiada za organizowanie systemu rozpoznania i jego funkcjonowanie w pasie (rejonie) odpowiedzialności i zainteresowania danego szczebla. W jego skład mogą wchodzić sekcje kierowania rozpoznaniem, planowania rozpoznania, działań psychologicznych, analizy rozpoznawczej i geograficznej, rozpoznania osobowego i przeciwrozpoznania.
- zespół wsparcia działań - spełnia funkcję koordynatora w obszarze wykorzystania rodzajów wojsk i służb. Planuje i kontroluje użycie sił artylerii, OPL, wojsk inżynieryjnych, chemicznych, lotnictwa wojsk lądowych i innych specjalistycznych zgrupowań w wymiarze lądowo-powietrznym na rzecz sił głównych. W jego skład mogą wchodzić sekcje: artylerii, OPL, wojsk inżynieryjnych, OPBMR, zarządzania przestrzenią powietrzną i inne.
- zespół zabezpieczenia działań - spełnia funkcje planistyczno-koordynujące zabezpieczenia logistycznego działań wojsk lądowych, administratora zasobów personalnych i gospodarki finansowej. Jego skład mogą tworzyć sekcje: logistyki, personalna i finansów.

Możliwe struktury organów dowodzenia głównego i alternatywnego stanowiska dowodzenia ilustrują rysunki 14, 15 i 16.

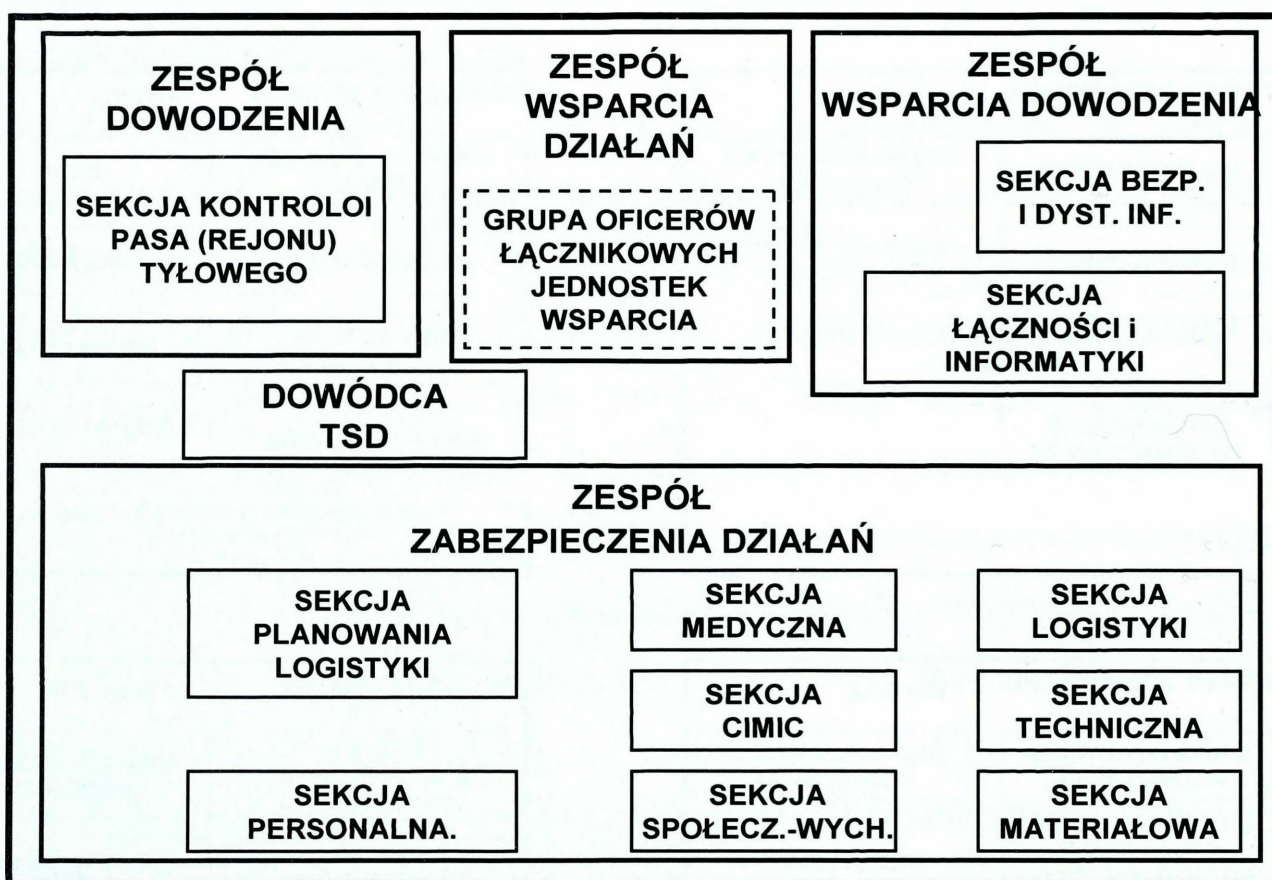
Rys. 14. Struktura części operacyjnej głównego stanowiska dowodzenia dywizji, brygady (równorzędnej) wariant 1

Rys. 15. Struktura części operacyjnej głównego stanowiska dowodzenia dywizji, brygady (równorzędnej) wariant 2

W zespole dowodzenia poszczególne sekcje spełniają następujące funkcje⁸⁹:

- sekcja dowodzenia spełnia funkcję organu dowodzenia w zakresie kierowania działaniami pododdziałów (oddziałów) i przeznaczona jest głównie do dowodzenia działaniami zgodnie z decyzją dowódcy. Ponadto odpowiada za przygotowywanie i przesyłanie sprawozdań operacyjnych i meldunków bojowych do przełożonego oraz zarządzeń operacyjnych do podwładnych.
- sekcja planowania spełnia funkcję planistyczną i organizacyjną w zakresie planowanych działań i przeznaczona jest do określania potrzeb informacyjnych i danych niezbędnych do podjęcia decyzji przez dowódcę. Jednocześnie koordynuje działania pozostałych sekcji głównego stanowiska dowodzenia.

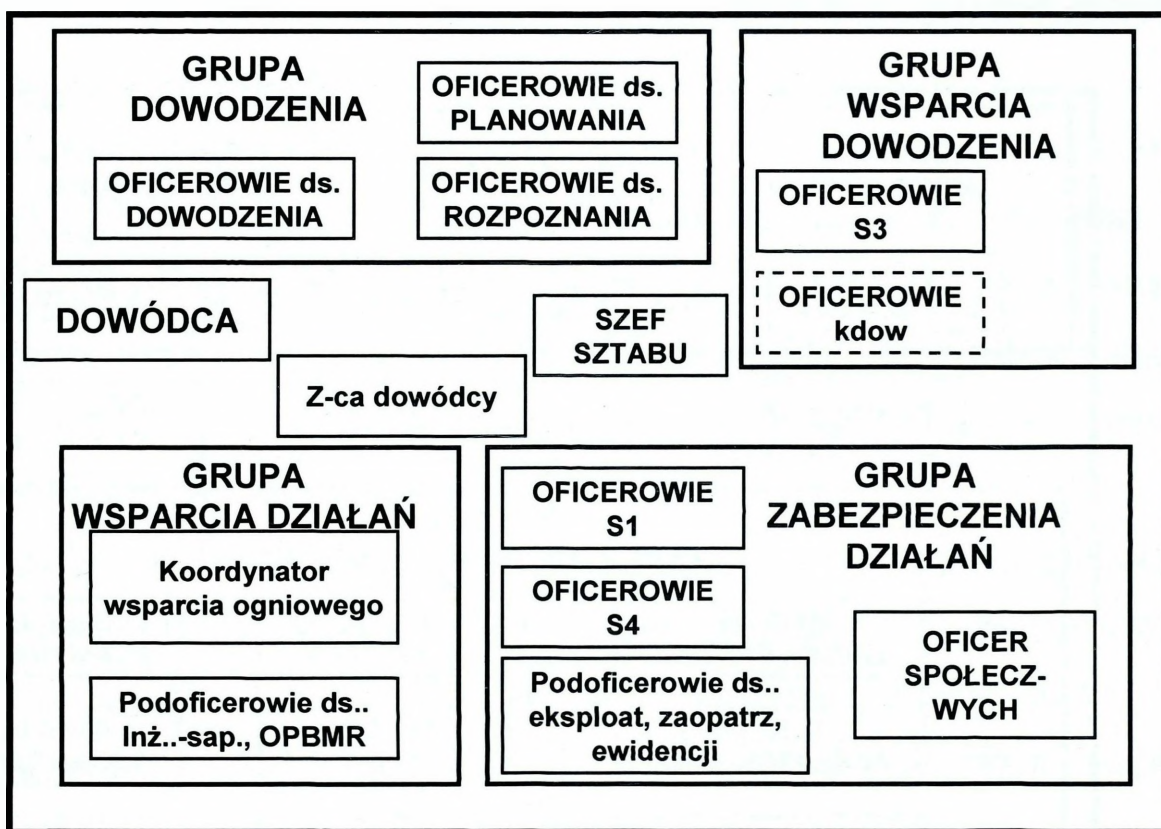

Rys. 16. Struktura części operacyjnej tyłowego (alternatywnego) stanowiska dowodzenia dywizji, brygady (równorzędnej) wariant

⁸⁹ Dowodzenie w teorii i praktyce wojsk, pod red naukową J. Michniaka, AON Warszawa 2004, s. 68.

Sekcja rozpoznania przeznaczona jest do planowania, organizowania i koordynowania przedsięwzięć rozpoznawczych oraz WE. Odpowiada za organizowanie systemu rozpoznania i jego funkcjonowanie w pasie (rejonie) odpowiedzialności i zainteresowania rozpoznawczego jednostki. Ponadto analizuje dotychczasowe działania przeciwnika i opracowuje możliwe przyszłe warianty jego działania. Jednocześnie gromadzi i analizuje dane o środowisku działań.

Sekcja współpracy cywilno-wojskowej spełnia funkcję planistyczną i koordynacyjną w zakresie współpracy pomiędzy dowódcą, a wszystkimi podmiotami cywilnymi w pasie (rejonie) działania. Odpowiada m.in. za przygotowanie oceny cywilnych warunków prowadzenia działań, nawiązanie i utrzymywanie współpracy z funkcjonującymi w pasie (rejonie) odpowiedzialności rządowymi i pozarządowymi władzami i organizacjami.

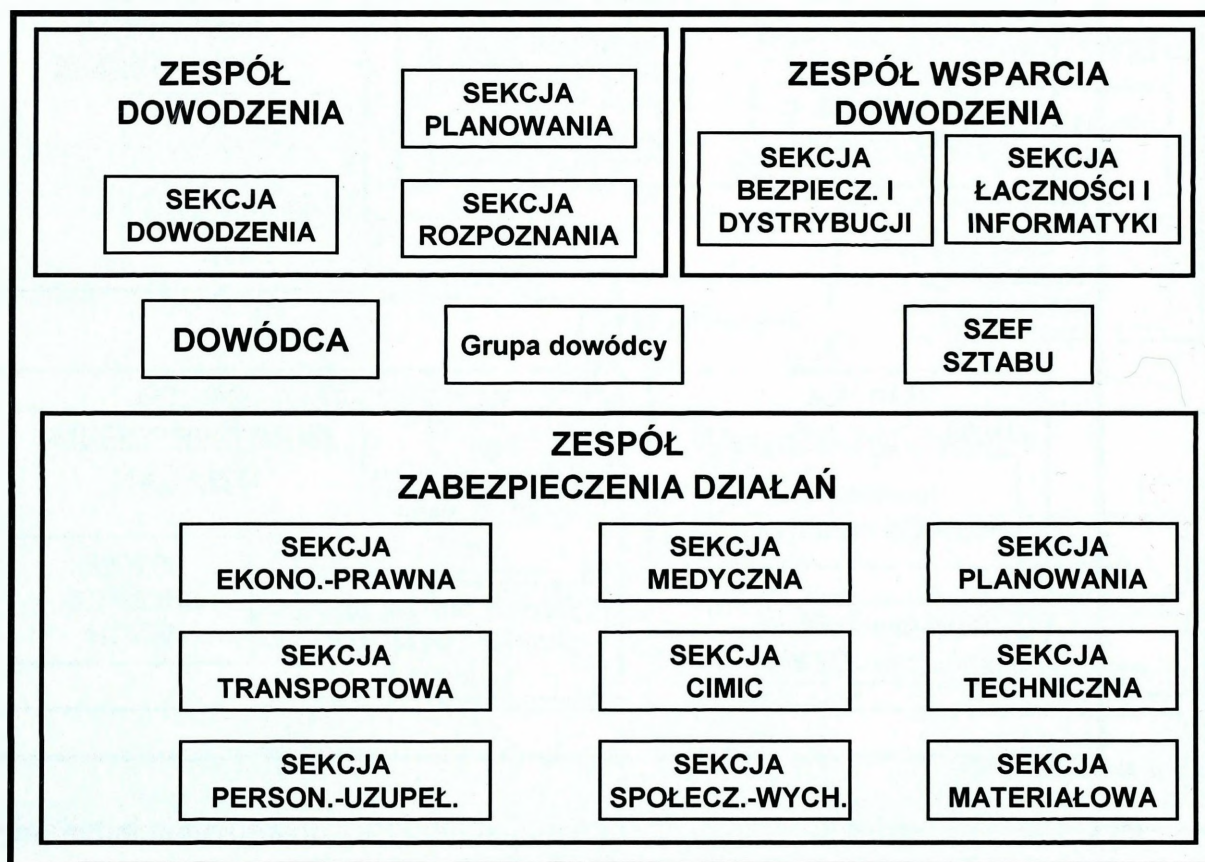
Rys. 17. Struktura części operacyjnej stanowiska dowodzenia batalionu (równorzędnego) wariant

Taktyczny zespół kontroli obszaru powietrznego spełnia funkcję planistyczną, organizacyjną i wykonawczą w zakresie działań dotyczących bezpośredniego wsparcia lotniczego realizowanego na rzecz jednostki i przeznaczony jest do naprowadzania

lotnictwa na obiekty uderzeń, zapewnienia bezpieczeństwa wspieranych wojsk oraz własnych samolotów i śmigłowców.

Z kolei w zespole wsparcia dowodzenia sekcja łączności i informatyki przeznaczona jest do realizacji zadań obejmujących planowanie oraz zarządzanie systemem łączności i informatyki z uwzględnieniem etatowych środków łączności, będących na wyposażeniu pododdziałów danej jednostki oraz elementów infrastruktury stacjonarnej w pasie (rejonie) działania.

Sekcja bezpieczeństwa łączności i informatyki przeznaczona jest do planowania i organizowania łączności specjalnej i utajnionej. Odpowiada za bezpieczeństwo, funkcjonowanie i ochronę łączności specjalnej, kodowej i utajnionej, ochronę i bezpieczeństwo korespondencji niejawnej przekazywanej przez techniczne środki łączności, opracowanie wytycznych w sprawie organizacji i funkcjonowania łączności szyfrowej, kodowej i niejawnej.

Rys. 18. Struktura części operacyjnej stanowiska dowodzenia pułku (równorzędnego) wariant

Sekcja organizacji stanowisk dowodzenia przeznaczona jest do kierowania przemieszczeniem, rozwinięciem i eksploatacją stanowisk dowodzenia. Planuje ich rozmieszczenie i przemieszczenie, a także rozmieszczenie poszczególnych komórek na stanowisku dowodzenia, zapewnia jego funkcjonowanie oraz odpowiada za organizację obrony i ochrony rejonu rozwinięcia stanowiska dowodzenia.

Sekcja bezpieczeństwa i dystrybucji informacji przeznaczona jest do zapewnienia obiegu informacji na stanowisku dowodzenia i pomiędzy elementami ugrupowania bojowego oraz zapewnienia organizacji stref bezpieczeństwa na stanowisku dowodzenia. Odpowiada także za kontrolę zasad przestrzegania przepisów o ochronie informacji niejawnych i kontrolę realizacji planu obrony i ochrony.

W zespole wsparcia działań sekcja artylerii odpowiada za planowanie, organizowanie i koordynację wsparcia ogniowego (ogólnego i bezpośredniego) i kierowanie nim w toku walki oraz planowanie użycia pododdziałów i oddziałów artylerii batalionu, brygady i dywizji.

Sekcja OPL spełnia funkcję planistyczną i organizacyjną w zakresie planowanych działań dotyczących obrony przeciwlotniczej i przeznaczona jest głównie do koordynacji działań wojsk OPL. Ponadto odpowiada za planowanie, organizowanie i kontrolę przygotowania pododdziałów OPL do prowadzenia działań bojowych oraz zapewnienie sprawnego i terminowego przebiegu procesu przygotowania i prowadzenia osłony przeciwlotniczej.

Sekcja wojsk inżynieryjnych spełnia funkcję planistyczną i organizacyjną w zakresie planowanych działań i przeznaczona jest głównie do planowania, organizowania i koordynowania zadań zabezpieczenia inżynieryjnego oraz planowania, użycia wojsk inżynieryjnych podczas realizacji zadań wsparcia inżynieryjnego.

Sekcja OPBMR spełnia funkcję planistyczną, organizacyjną i koordynacyjną przedsięwzięć obrony przeciwchemicznej oraz planowanie użycia sił OPBMR.

Sekcja zarządzania przestrzenią powietrzną odpowiada za koordynację działań użytkowników przestrzeni powietrznej i sprawowanie nadzoru nad jej wykorzystaniem. Jest odpowiedzialna za wdrożenie środków i procedur kontroli

przestrzeni powietrznej w celu zapewnienia realizacji zadań przez użytkowników przestrzeni powietrznej.

Natomiast w zespole zabezpieczenia działań sekcja logistyki spełnia funkcję planistyczną, organizacyjną i kontrolną przedsięwzięć logistycznych, tj. zabezpieczenia materiałowego, technicznego, medycznego i transportowego.

Sekcja personalna z kolei spełnia funkcję planistyczną i organizacyjną w zakresie gospodarowania zasobami ludzkimi. Dotyczy to problematyki:

- uzupełnienia strat;
- zmarłych i poległych żołnierzy;
- zaginionych i dezertersów;
- jeńców wojennych;
- dyscypliny i porządku wojskowego;
- troski o żołnierzy i opieki nad ich rodzinami;
- doradztwa prawnego w zakresie prawa wojskowego, wojennego, międzynarodowego itp.

Natomiast sekcja finansów odpowiada za planowanie i realizację zasobów finansowych jednostki.

Na alternatywnym stanowisku dowodzenia zadania sekcji kontroli pasa (rejonu) tylnego to: planowanie ochrony i obrony strefy tylnej, dowodzenie w imieniu dowódcy w strefie tylnej, pozyskiwanie dokumentów dowodzenia opracowywanych na głównym stanowisku dowodzenia i utrzymywanie gotowości do przejęcia jego funkcji w wypadku zniszczenia lub obezwładnienia SD.

Zadaniem sekcji planowania logistyki jest wspieranie dowódcy w zakresie planowania zamierzeń logistycznych, ich koordynowanie oraz opracowywanie dokumentów (rozkazów logistycznych) niezbędnych do funkcjonowania oddziałów i pododdziałów logistycznych.

Sekcja materiałowa spełnia funkcję planistyczną i koordynacyjną w zakresie planowania zabezpieczenia materiałowego i organizowania dostaw środków bojowych i materiałowych do podległych wojsk. Odpowiada m.in. za: określenie zapotrzebowania na środki bojowe i materiałowe; nadzorowanie ich zamówień,

przychodów, przechowywania i dystrybucji; określanie procedur zagospodarowywania zdobyczy wojennych itp.

Sekcja techniczna spełnia funkcję planistyczną i koordynacyjną w zakresie zabezpieczenia technicznego. Odpowiada m.in. za: nadzorowanie stanu zdatności technicznej uzbrojenia i sprzętu wojskowego, koordynację funkcjonowania elementów zabezpieczenia technicznego oraz ewakuację i remont uszkodzonego sprzętu.

Sekcja medyczna spełnia funkcję planistyczną i koordynacyjną w zakresie przedsięwzięć dotyczących zabezpieczenia medycznego wojsk, a zwłaszcza za problematykę leczniczo-ewakuacyjną, sanitarnohigieniczną, przeciwepidemiczną, żołnierzy i stanu sanitarnohigienicznego rejonów (pasów) działania.

Zadania pozostałych sekcji alternatywnego stanowiska dowodzenia pokrywają się z zadaniami ich odpowiedników na głównym stanowisku dowodzenia.

Szczegółową strukturę stanowisk dowodzenia wraz z elementami węzła łączności przedstawiono w załącznikach 1, 2, 3, 4.

3.3. Struktura systemu stanowisk dowodzenia

Otoczająca nas rzeczywistość postrzegana jest przez współczesną naukę w sposób całościowy. Jednak w badaniach całości bardzo złożonych zachodzi potrzeba wyodrębniania z nich mniejszych całości (części) ze względu na zadania i powiązania między nimi. To z kolei stwarza potrzebę posługiwania się ogólnym pojęciem czegoś, co składa się z określonego zbioru elementów, które są ze sobą powiązane odpowiednimi relacjami. Pojęciu temu najczęściej nadaje się nazwę systemu.

Podejście systemowe, jakie zazwyczaj stosuje się w prowadzonych rozważaniach, odznacza się bardzo dużą przydatnością do badania obiektów i procesów przygotowania oraz prowadzenia walki zbrojnej,

W znaczeniu ogólnym system jest definiowany jako:

- skoordynowany układ elementów, zbiór tworzący pewną całość uwarunkowaną stałym, logicznym uporządkowaniem jego części

składowych; zasady organizacji czegoś, ogół przepisów, poglądów, reguł obowiązujących, stosowanych w jakiejś dziedzinie, według których coś jest wykonywane; określony sposób, metoda postępowania, wykonywania jakiejś czynności⁹⁰;

- skoordynowany układ elementów, zbiór tworzący pewną całość uwarunkowaną stałym, logicznym uporządkowaniem jego części składowych; koncepcja takiej całości⁹¹.
- elementy (przynajmniej dwa) powiązane ze sobą relacjami i tworzące całość jakościowo różną od sumy elementów; zbiór elementów, mający określoną strukturę, tworzący całość o innych cechach niż cechy elementów⁹².

W prakseologii i teorii zarządzania systemy stanowią:

- elementy (przynajmniej dwa) powiązane ze sobą relacjami i tworzące całość jakościowo różną od sumy elementów;
- zbiór elementów, mający określoną strukturę, tworzący całość o innych cechach niż cechy elementów⁹³.

Z punktu widzenia tematu niniejszego studium ważne jest, jak system definiowany jest w znaczeniu wojskowym i tak np. w *Leksykonie wiedzy wojskowej* określany jest jako:

- wszelki, skoordynowany wewnętrznie i wykazujący określoną strukturę układ elementów; zespół sposobów (metod) działania, wykonywania złożonych czynności;
- całokształt zasad organizacyjnych, ogół norm i reguł obowiązujących w danej dziedzinie;
- całościowy i uporządkowany zespół zadań powiązanych z sobą określonymi stosunkami logicznymi; problematyką systemu w sensie najogólniejszym zajmuje się prakseologia i cybernetyka⁹⁴.

---

⁹⁰ Słownik języka polskiego, t. 3, Warszawa 1981, s. 387.

⁹¹ Słownik wyrazów obcych, red. J. Tokarski, PWN, Warszawa 1980, s. 723.

⁹² T. Pszczołowski, *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Ossolineum, Wrocław 1978, s. 237.

⁹³ Tamże, s. 237.

⁹⁴ *Leksykon wiedzy wojskowej*. Warszawa 1979, s. 426.

Uwzględniając hierarchiczność struktury organizacyjnej systemu dowodzenia w operacjach wojsk lądowych, można wyróżnić następujące poziomy stanowisk dowodzenia⁹⁵:

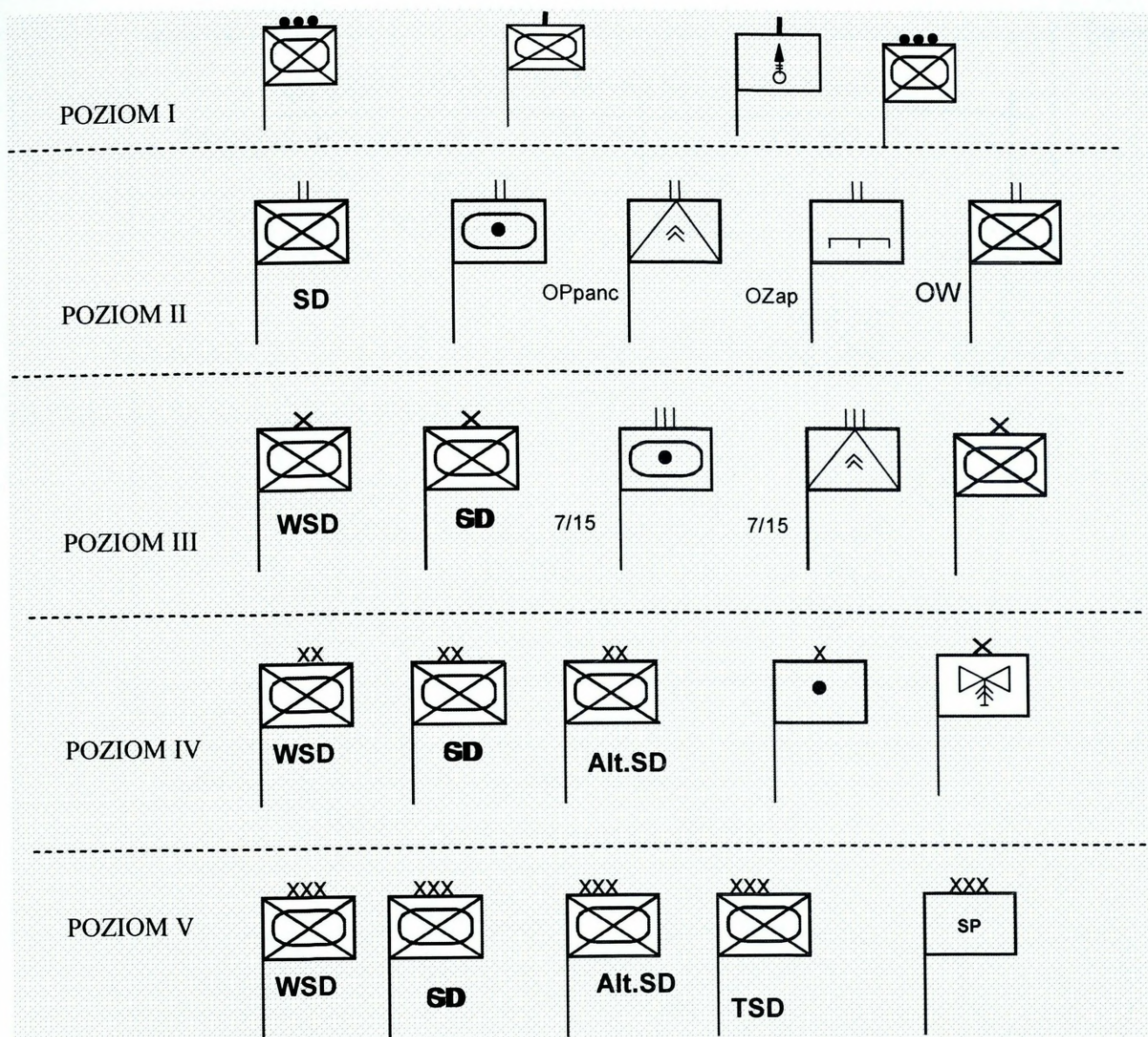
- pierwszy poziom stanowisk dowodzenia (punktów dowódczo-obszerwacyjnych) pojedynczych pododdziałów (elementów ugrupowania bojowego);
- drugi poziom stanowisk dowodzenia wydzielonych oddziałów, desantów taktycznych oraz batalionów (równorzędnych), a także jednostek wydzielonych;
- trzeci poziom stanowisk dowodzenia brygad i jednostek dywizyjnych;
- czwarty poziom stanowisk dowodzenia organizowanych na szczeblu dywizji, tj.: główne stanowisko dowodzenia (SD); alternatywne stanowisko dowodzenia (Alt.SD) i stanowisk dowodzenia jednostek przełożonego, w tym pododdziałów lotnictwa wojsk lądowych;
- piąty poziom stanowisk dowodzenia organizowany na szczeblu komponentu wojsk lądowych, tj.: główne stanowisko dowodzenia (SD); alternatywne stanowisko dowodzenia (Alt.SD) oraz stanowiska dowodzenia pozostałych związków operacyjnych (ZO), związków operacyjno-taktycznych (ZO-T) i dowództw (sztabów) współdziałających.

Powyższy podział przedstawiono na rysunku 19.

---

⁹⁵ J. Michniak. *Stanowiska dowodzenia ...* wyd. cyt. s.18

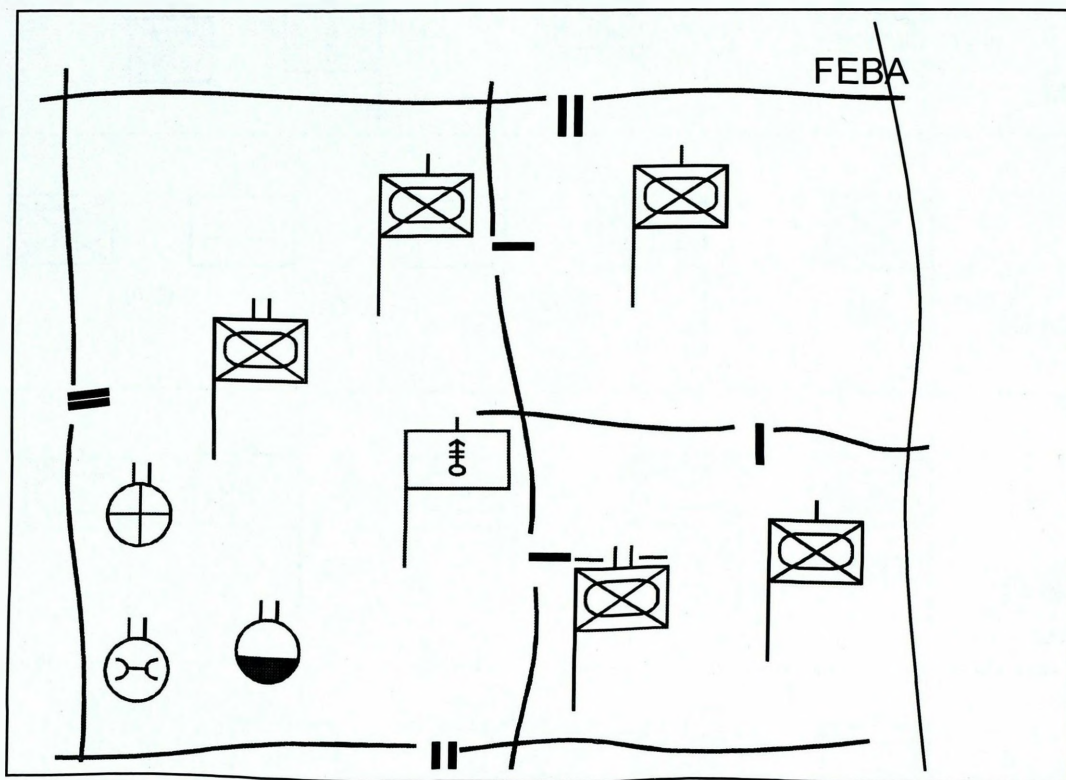

Rys. 20. Poziomy stanowisk dowodzenia w operacji wojsk lądowych

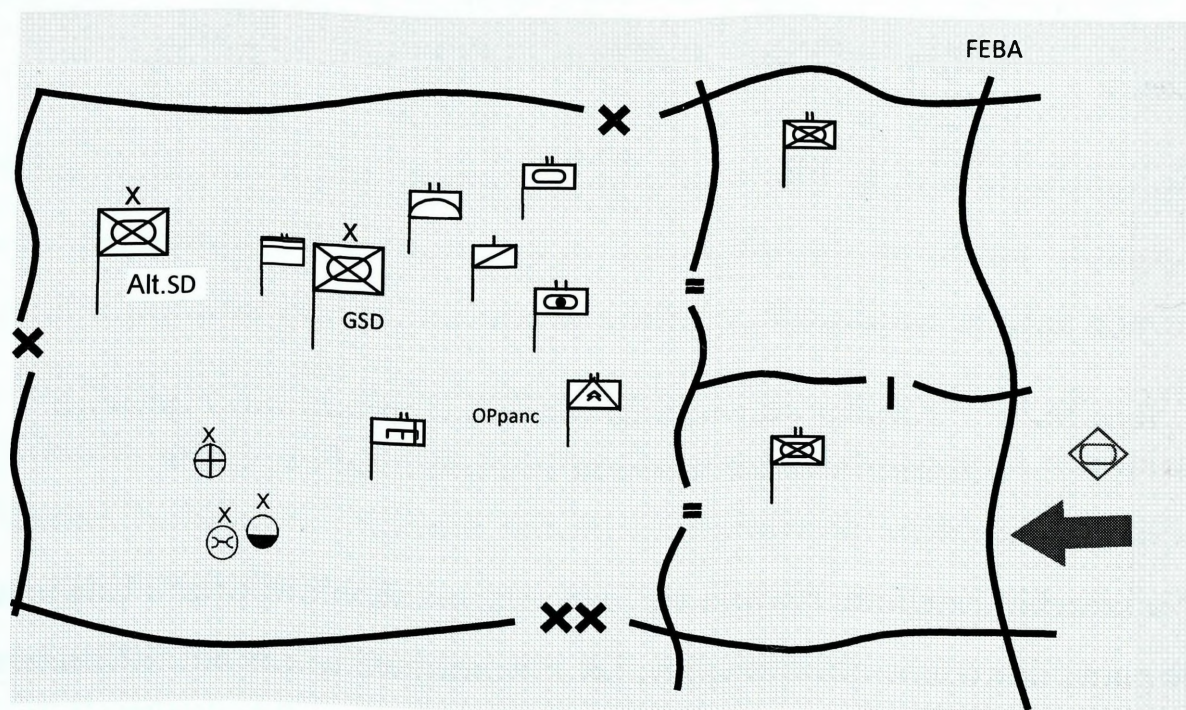
Źródło: J. Michniak, *Stanowiska dowodzenia ..* wyd. cyt., s. 15-16

Na szczeblu batalionu rozwija się jedno stanowisko dowodzenia batalionu oraz doraźnie punkt dowódczo-obszerny, jak również punkty dowódczo-obszerny dowódców kompanii (rys. 21).

Rys. 21. Podsystem stanowisk dowodzenia (punktów dowódczo-obszernych) szczebla batalionu.

Źródło: Opracowanie własne

Rys. 22. Podsystem stanowisk dowodzenia szczebla brygady.

Źródło: Opracowanie własne

Na szczeblu brygady rozwija się sieć stanowisk dowodzenia, które przedstawiono w tabeli 5.

Tabela 5.

Stanowiska dowodzenia szczebla brygady

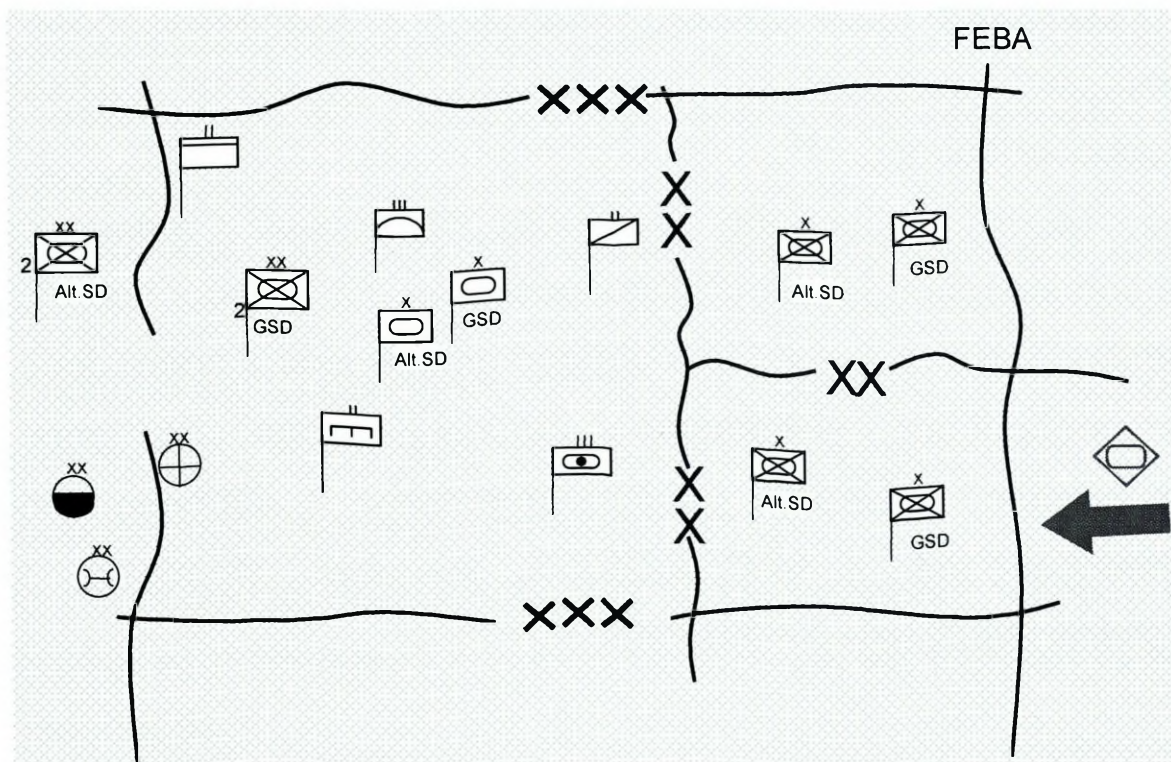
Szczebel dowodzenia	SD	Alt. SD	
Brygada	1	1	
batalion/dywizjon	11		
Razem	12	1	13

Natomiast w tabeli 6 przedstawiono liczbę stanowiska dowodzenia, jakie rozwija się na szczeblu dywizji.

Tabela 6.

Stanowiska dowodzenia szczebla dywizji

Szczebel dowodzenia	SD	Alt. SD	
Dywizja	1	1	
Brygada	3	3	
Pułk	2		
Batalion	6		
bataliony/dywizjony brygadowe	33		
Razem	45	4	49

Rys. 23. Podsystem stanowisk dowodzenia szczebla dywizji.

Źródło: Opracowanie własne

Do powyższych obliczeń przyjęto doktrynalny skład ww. związków taktycznych. Jeżeli przyjąć założenie, że komponent wojsk lądowych może składać się

z trzech dywizji, to liczbę stanowisk dowodzenia potroimy i osiągnię 147. Uwzględniając możliwość wzmocnienia komponentu innymi pododdziałami, a w działaniach należy takie przewidywać, to liczba zwiększy się i przekroczy znacznie wyżej podawaną o kolejne 10-20. Również założyć należy wariant zmniejszenia sił komponentu wojsk lądowych o wybrane pododdziały, czy oddziały.

3.4. Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia w przestrzeni operacyjnej

Przedstawione w poprzednich podrozdziałach rodzaje i ilości stanowisk dowodzenia rozmieszczone są z zachowaniem obowiązujących zasad i reguł w obszarze odpowiedzialności operacyjnej. Określając kryteria wyboru miejsc rozmieszczenia stanowisk dowodzenia, należy uwzględnić uwarunkowania funkcjonowania poszczególnych szczebli dowodzenia i tak⁹⁶:

- na szczeblu komponentu wojsk lądowych wybór miejsca rozmieszczenia uwarunkowany będzie sytuacją operacyjną oraz możliwością wykorzystania obiektów stacjonarnych (umocnionych), szczególnie infrastruktury telekomunikacyjnej;
- na szczeblu taktycznym stanowiska dowodzenia rozmieszcza się w ugrupowaniu bojowym drugiego rzutu (odvodu) lub poza nim. Natomiast WSD i PDO w miejscu najdogodniejszym do realizowania funkcji dowodzenia, w ugrupowaniu pododdziałów pierwszego rzutu lub poza nim: w *natarciu* – dowódca sprawuje dowodzenie z głównego stanowiska dowodzenia lub z WSD (PDO) w zależności od rozwoju sytuacji i preferowanego stylu dowodzenia⁹⁷;

---

⁹⁶ *Dowodzenie w operacjach kryzysowych i połączonych*, pod redakcją J. Michniaka. AON Warszawa 2003, s. 56.

⁹⁷ *Regulamin działań wojsk lądowych (DD/3.2) (tymczasowy)*. Szt. Gen. Warszawa 2006, s.128.

w obronie – główne stanowisko dowodzenia rozmieszcza się w strefie tylowej poza spodziewanym kierunkiem uderzenia przeciwnika. Alternatywne stanowisko dowodzenia rozmieszcza się w głębi strefy tylowej⁹⁸.

Rejony rozwinięcia, terminy rozwijania i przemieszczania stanowisk dowodzenia określa dowódca danego szczebla. Zgodę na zmianę stanowiska dowodzenia udziela przełożony na wniosek podwładnego.

O rozpoczęciu przemieszczania i zajęcia przez stanowisko dowodzenia nowych rejonów rozwinięcia melduje się przełożonemu oraz informuje sztaby: podległe, współdziałające i sąsiadów.

W celu zachowania ciągłości i trwałości dowodzenia w operacji (walce), w tym samym czasie nie należy przemieszczać więcej niż jednego stanowiska dowodzenia danego szczebla.

Przemieszczenie stanowiska dowodzenia odbywa się na rozkaz dowódcy zachowując ciągłość systemu dowodzenia i łączności w sposób zorganizowany i skryty, w miarę możliwości po specjalnie wydzielonych drogach. Nie powinno się go przemieszczać w decydujących okresach walki.

Przemieszczenie SD organizuje szef sztabu, który odpowiada za jego funkcjonowanie.

Bezpośrednim wykonawcą tego przedsięwzięcia jest komendant stanowiska dowodzenia.

Przemieszczenie stanowiska dowodzenia poprzedza się rozpoznaniem wybranych rejonów i dróg dojazdu oraz ich odpowiednim przygotowaniem. W tym celu wysyła się grupę rekonesansowo- przygotowawczą.

O rozpoczęciu przemieszczenia stanowiska dowodzenia i zajęcia nowego rejonu melduje się przełożonemu oraz informuje podległe, współdziałające i sąsiednie organy dowodzenia.

Za przemieszczenie, rozwinięcie i przygotowanie stanowiska dowodzenia do pracy odpowiada komendant stanowiska dowodzenia wraz z siłami i środkami jednostek dowodzenia. W rozwinięciu stanowiska dowodzenia w miarę możliwości

---

⁹⁸ Tamże, s.146.

bierze udział cały skład osobowy stanowiska dowodzenia (nie przerywając ciągłości dowodzenia i obiegu informacji).

W sytuacji przemieszczania stanowiska dowodzenia rolę SD pełni w zależności od szczebla dowodzenia Alt.SD, TSD, WSD lub PDO w przypadku dowódcy batalionu.

Rejon rozwinięcia nowego rozmieszczenia stanowiska dowodzenia powinien uwzględniać⁹⁹:

- sytuację taktyczną;
- rozpoznanie dróg przegrupowania, jak i dojazdu do nowego rejonu rozmieszczenia,
- ustalenia „przydatności” dróg do przemieszczania poszczególnych kolumn stanowiska dowodzenia,
- rozpoznanie dróg wjazdowych do rejonu rozmieszczenia stanowiska dowodzenia;
- rozpoznanie nowego rejonu i rozmieszczenia organów dowodzenia, węzła łączności i grupy zabezpieczenia,
- zorganizowanie przedsięwzięć z zakresu ochrony i obrony do czasu przybycia sił głównych poszczególnych grup stanowiska dowodzenia;
- sytuację inżynierską i rozpoznanie zapór inżynierskich,
- określenie warunków maskowania,
- określenie warunków rozbudowy inżynierskiej rejonu rozmieszczenia stanowiska dowodzenia;
- sytuację obrony przeciwlotniczej;
- sytuację obrony przeciwchemicznej;
- sytuację logistyczną;
- rozpoznanie warunków sanitarnych,
- wyznaczenie rejonów dla pododdziałów i urządzeń logistycznych grupy zabezpieczenia stanowiska dowodzenia;
- rozpoznanie rejonu rozwinięcia elementów węzła łączności;

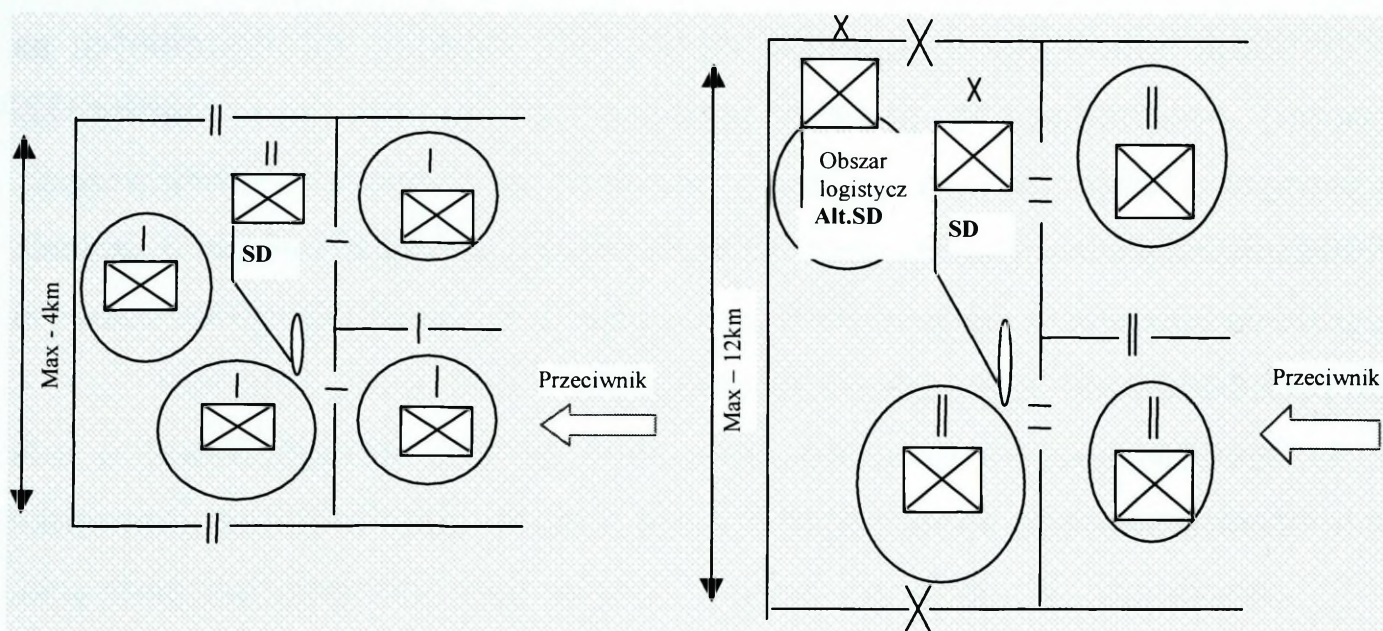
⁹⁹. J. Michniak (red.), *Dowodzenie w operacjach kryzysowych i połączonych*, AON Warszawa 2003, s. 60.

- odtworzenie łączności z przełożonym, podległymi, sąsiadami itp. z nowego rejonu funkcjonowania stanowiska dowodzenia;
- wejście w system dowodzenia z nowego rejonu;
- planowanie przemieszczenia stanowiska dowodzenia w nowy rejon rozwinięcia.

Każde stanowisko dowodzenia składa się z obiektów rozmieszczonych na znacznej powierzchni, co generuje potrzebę organizowania jego ochrony już w pewnym oddaleniu od jego zasadniczego rejonu rozmieszczenia. Posiadanie rozbudowanego systemu ochrony, pozwoli na zaalarmowanie o istnieniu zagrożenia oraz ułatwi podjęcie skutecznego przeciwdziałania. Dlatego też celowym jest posiadanie stref bezpieczeństwa. Organizuje się:

1. Strefę ubezpieczeń (pierścień zewnętrzny) powinno się organizować w celu niedopuszczenia do niespodziewanego napadu przeciwnika na stanowisko dowodzenia. W strefie tej powinny działać takie elementy, jak posterunki, placówki, patrole itp. Ich zasadniczym zadaniem powinno być ostrzeżenie obsady stanowiska dowodzenia o zagrożeniu, ochrona dogodnych kierunków podejścia do rejonu rozmieszczenia stanowiska, niedopuszczenie grup rozpoznawczych i dywersyjnych przeciwnika w rejon stanowiska dowodzenia oraz ochrona obiektów infrastruktury ważnych dla funkcjonowania lub przemieszczenia stanowiska dowodzenia. Elementy te powinny być wystawiane na takich odległościach, aby odpowiednio wcześniej zaalarmować siły główne.
2. Strefę bezpośrednią, w której to:
  - zasadniczym zadaniem elementów ubezpieczenia jest ochrona i obrona rejonów rozmieszczenia zasadniczych elementów stanowiska dowodzenia poprzez;
  - blokuje się drogi dojazdu do rejonów sekcji (grup, stref) stanowiska dowodzenia;
  - przygotowuje się stanowiska ogniowe dla obsady organu dowodzenia,
  - nie dopuszcza się do przenikania w ochraniający rejon osób postronnych (nieuprawnionych),

- odpiera się uderzenia powietrzne i naziemne przeciwnika.
3. Strefę ścisłą, obejmującą miejsce pracy obsady etatowej części operacyjnej stanowiska dowodzenia. Szczególnej ochronie podlegać musi rejon miejsca pracy dowódcy i grupy dowodzenia.

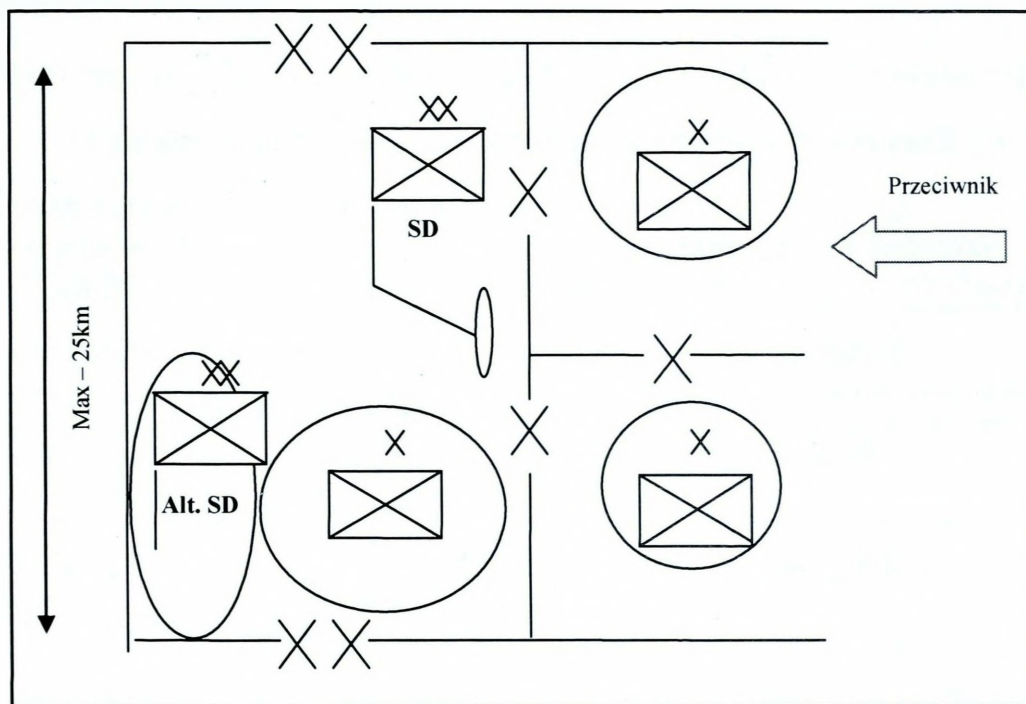

Rys. 24. Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia batalionu, brygady w obronie w przestrzeni operacyjnej (wariant)

Źródło: Opracowanie własne

Analiza literatury przedmiotu, udział autorów w licznych ćwiczeniach pozwala na wysunięcie następujących konkluzji. W wojskach walczących rozwija się stanowiska dowodzenia:

- główne stanowiska dowodzenia - za pododdziałami (oddziałami) pierwszego rzutu, w pobliżu drugiego rzutu, nie na kierunku głównego uderzenia przeciwnika;
- alternatywne stanowisko dowodzenia brygady, dywizji - rozwija się z zasady w tylnej strefie (rejonu) danego związku taktycznego;
- główne stanowiska dowodzenia zarówno wojsk wsparcia bojowego, jak i zabezpieczenia logistycznego, rozwija się w rejonie rozwijania zasadniczych sił pododdziału rodzaju wojsk, czy logistyki.

Rys. 25. Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia dywizji w obronie w przestrzeni operacyjnej (wariant)

Źródło: Opracowanie własne

Każde stanowisko dowodzenia w zależności od szczebla dowodzenia rozmieszcza jest na znacznej powierzchni, jak również w pewnych odległościach od linii styczności. Stanowiska dowodzenia, jak wcześniej wspomniano rozwija się w ugrupowaniu wojsk walczących (stanowiska dowodzenia batalionów, brygad, dywizji wojsk walczących), w rejonach zasadniczych sił wsparcia bojowego (stanowiska dowodzenia pododdziałów, oddziałów wojsk wsparcia bojowego), w rejonach rozwijania jednostek zabezpieczenia logistycznego. W tabeli poniżej podane są wielkości charakteryzujące lokalizację stanowisk dowodzenia w określonej odległości od wojsk pierwszego rzutu oraz ich powierzchnię.

Dane zawarte w tabeli mają charakter nieobowiązujący, tak jak rozmieszczanie stanowisk dowodzenia w terenie może być różne i może zależeć od wielu czynników, jak np., charakter działań, tempo działań, przyjęte ugrupowanie, miejsce pododdziału, teren itp. Należy uwzględnić również fakt wykorzystywania odpowiedniej infrastruktury na rozmieszczenie w domach, szkołach i innych budynkach

użyteczności publicznej stanowisk dowodzenia w całości lub ich poszczególnych elementach.

Tabela 7.

Parametry lokalizacji stanowisk dowodzenia (wariant)

Szczebel dowodzenia	SD	Alt.SD	Powierzchnia rozwinięcia SD /km ² /
Batalion	1-3 O 2-4 N		do 1
Pułk	wg. zadania - za brygadami pierwszego rzutu		1-1,5
Brygada	4-6 O 6-12 N	6-12 O 12-15 N	1,5-2
Dywizja	7-10 O 15-20 N	15-20 O 20-25 N	4-6

Analiza literatury przedmiotu pozwala na wygenerowanie następujących obszarów związanych z przemieszczaniem stanowisk dowodzenia.

Pierwszym jest: przemieszczenie stanowiska dowodzenia jako elementu funkcjonującego systemu dowodzenia, natomiast drugim: rozpatrywanie przemieszczenia jako zbioru przedsięwzięć realizowanych w ramach jednego stanowiska dowodzenia.

Jako jedną z zasadniczych zasad podaje się, że przemieszczenie jednego ze stanowisk dowodzenia nie może naruszyć zorganizowanego wcześniej systemu oraz zerwać relacji pomiędzy dowódcą, a podwładnymi, przełożonym i innymi elementami systemu.

Stanowisko dowodzenia należy zmieniać każdorazowo po stwierdzeniu następowania symptomów jego wykrycia, zagrożenia działaniem przeciwnika oraz zgodnie z przyjętym planem działania.

Nie należy przemieszczać jednocześnie wszystkich stanowisk dowodzenia, a dowódca nie powinien zmieniać miejsca swojego pobytu w decydujących etapach (momentach) walki.

Decyzję o zmianie głównego stanowiska dowodzenia podejmuje dowódca, a w przypadku jego nieobecności jego zastępca lub szef sztabu.

Przemieszczania stanowisk dowodzenia dywizji, brygady powinno się odbywać z uwzględnieniem następujących zasad¹⁰⁰:

- nie dopuszczać do pozostania głównego stanowiska dowodzenia w tyle za walczącymi wojskami, gdyż powoduje to utratę z nimi łączności oraz naraża stanowisko dowodzenia na oddziaływanie grup przeciwnika;
- utrzymywać w czasie przemieszczania stanowiska dowodzenia łączność z podległymi wojskami;
- rozmieszczać lub przemieszczać stanowisko dowodzenia, w miarę możliwości, bezpośrednio za pierwszym rzutem wojsk;
- przemieszczać stanowisko dowodzenia maksymalnie szybko, skrycie i w miarę możliwości po wydzielonych drogach;
- dokonywać przemieszczania stanowiska dowodzenia w momencie gdy walka nie ma znaczenia decydującego, i niejednocześnie wszystkich;
- meldować o gotowości do przemieszczania stanowiska dowodzenia przełożonemu i rozpoczynać przemieszczanie po jego zgodzie oraz zorganizowaniu łączności (z przełożonym i podwładnymi) w nowym rejonie rozmieszczenia;
- informować podległe wojska (sztaby) i sąsiadów o zmianie stanowiska dowodzenia, a po osiągnięciu nowego rejonu złożyć meldunek przełożonemu;
- podać oficerom odpowiedzialnym za przemieszczanie danego zespołu stanowiska dowodzenia, drogę przemieszczania, miejsce nowego rejonu stanowiska dowodzenia oraz czas dojazdu;
- wyznaczyć każdemu przemieszczającemu się zespołowi stanowiska dowodzenia drogę przemieszczania (miejsce w kolumnie w wypadku przesunięcia po jednej drodze w tym samym czasie) oraz miejsce w rejonie;
- wyznaczyć miejsca do ewentualnego zatrzymania kolumny (jej określonego zespołu) na drodze marszu do nawiązania łączności i wymiany informacji.

W działaniach zaczepnych stanowiska dowodzenia przemieszcza się na kierunkach działania głównego zgrupowania wojsk, w działaniach obronnych na

---

¹⁰⁰ M. Strzoda i inni, *Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania*, AON, Warszawa 2002, s 30.

kierunkach najmniejszego zagrożenia włamania się zgrupowania uderzeniowego przeciwnika.

3.5. Kierunki i perspektywy zmian w systemie stanowisk dowodzenia przyszłości.

Przeprowadzone analizy pozwalają prognozować, że stanowiska dowodzenia szczebla taktycznego przyszłości będą stanowiskami mobilnymi, przy czym ich dyslokacja może opierać się na platformach przenoszenia: lądowych, powietrznych lub morskich.

Prognozowana struktura dowodzenia operacyjnego Sił Zbrojnych RP opiera się na założeniu **zmniejszenia struktur dowodzenia (łańcucha dowodzenia), przy jednoczesnym zachowaniu właściwej rozpiętości dowodzenia (zachowanie struktur smukłych)** adekwatnej do możliwości kierowania jednego ośrodka decyzyjnego. Struktura dowodzenia operacyjnego powinna zmierzać w kierunku dalszego wyodrębniania obszarów zadaniowych i budowania wokół nich organów dowodzenia (dowództw) odpowiedzialnych za realizację danego obszaru zadań.

Zachowanie struktur dotychczasowych jest właściwe pod warunkiem ich dalszej separacji od sił operacyjnych (siły bojowej) i konsolidowania w dowództwa specjalistyczne.

Prowadzenie działań w środowisku sieciocentrycznym wymaga **pozostawania przez dowództwo szczebla operacyjnego i taktycznego we właściwym dla danego teatru działań/obszaru operacyjnego środowisku sieciowym**. Oddzielenie zadań operacyjnych od zadań niebojowych umożliwia integrację struktur dowodzenia operacyjnego do jednego dowództwa kierującego działaniami w jednej lub kilku operacjach jednocześnie (DO). W tym samym czasie następuje rozdzielenie struktur sił i środków na moduły bojowe jednolite pod względem przeznaczenia, składu i siły bojowej, możliwości bojowych. Stworzenie zbioru elementów-pododdziałów, środków bojowych niepołączonych wzajemnymi relacjami dowodzenia umożliwia każdorazowe tworzenie zgrupowań połączonych o strukturze i składzie wynikającym z potrzeb operacyjnych obszaru działań.

Dowództwa specjalistyczne o zadaniach podobnych do dowództwa rodzajów sił zbrojnych występują w tej koncepcji jako dowództwa rodzajów wojsk będących gestorem sił do prowadzenia operacji, odpowiadają w tym zakresie za szkolenie i przygotowanie sił do udziału w operacji. Wszelkie zadania logistyczno-administracyjne realizowane są przez wydzielone elementy podporządkowane IWsp. SZ RP.

W projektowanych strukturach należy uwzględnić różnorodność zadań do realizacji przez dowództwa, składu sił, obszaru operacyjnego i prowadzić je w kierunku specjalizacji dowództw posiadających *zespoły funkcjonalne zdolne do wydzielenia* z dowództw macierzystych/specjalistycznych i skierowania do realizacji zadań w wydzielonym obszarze operacyjnym. Autonomiczność dowództwa polega na jego zdolności do realizacji zadań poprzez wydzielenie całych zespołów funkcjonalnych i ich przydzielenie do właściwych dowództw operacyjnych lub dowództw szczebla taktycznego.

Innym rozwiązaniem będzie posiadanie **dowództw macierzystych**¹⁰¹ istniejących jako autonomiczne dowództwa, jednak w ograniczonym składzie. Takie rozwiązanie posiada wiele zalet, m.in.: zgranie dowództwa odbywa się wokół grupy oficerów kluczowych i załżkowych, uzupełnionych o osoby i zespoły wzmacniające; następuje szybsze osiągnięcie gotowości do prowadzenia operacji.

Struktura dowództw szczebla taktycznego funkcjonująca obecnie **nie odpowiada charakterowi prowadzenia działań w przyszłości**. Identyfikacja zagrożeń wynikających z rozbudowanej struktury dowodzenia wskazuje na potrzebę zmniejszenia liczby szczebli dowodzenia operacyjnego i taktycznego, ze szczególnym uwzględnieniem poziomu taktycznego. Obecna struktura dowodzenia taktycznego opiera się jeszcze na dowództwach: korpusów, dywizji, brygad, pułków, batalionów, dywizjonów. Istniejący łańcuch dowodzenia jest mało elastyczny, dowództwa są rozbudowane, a mimo to nieprzygotowane do podjęcia dowodzenia bez wzmocnienia. Dowództwa przygotowują się do realizacji całego spektrum zadań. Struktura dowodzenia jest płaska, pomimo ograniczeń wynikających z możliwości obecnego

---

¹⁰¹ Identycznie jak w obecnej koncepcji CJTF HQ.

systemu informacyjnego, w sytuacji funkcjonowania w środowisku sieciocentrycznym pozbawiona jest kolejnych szczebli struktury dowodzenia, a przez to bardziej efektywna. Zasadniczym determinantem jest w tej sytuacji czynnik czasu poprzez skrócenie obiegu informacji decyzyjnej od momentu zaistnienia zagrożenia do momentu użycia sił. Ilość decydentów wpływa na ten proces, którego długość jest sumą czasów niezbędnych do podjęcia decyzji przez wszystkie szczeble dowodzenia.

Koncepcje **prowadzenie działań sieciocentrycznych** i wynikające z nich właściwości, **dzięki nowym możliwościom, pozwalają oddalać stanowiska dowodzenia od obszaru prowadzenia działań i umożliwiają kierowanie działaniami z mobilnych stanowisk dowodzenia.** Istnieje przy tym dowolność w umiejscowieniu elementów SD na poszczególnych platformach przenoszenia.

Wyniki obserwacji wskazują, iż w ostatnich latach nastąpił wyraźny postęp w obszarze dowodzenia, a zwłaszcza w obiegu informacji i jej opracowaniu. Jest to zasługą głównie nowych środków technicznych wykorzystywanych w dowodzeniu i automatyzacji tego procesu. Środki te pozwalają przekazywać w czasie rzeczywistym informacje w postaci słowa, tekstu i obrazu. Ponadto wspomagają proces selekcji i przetwarzania tych informacji z sytuacyjnej na zadaniową. Automatyzacja procesów dowodzenia jest związana z potrzebą ich przyspieszenia w czasie oraz wsparcia procesów informacyjno-decyzyjnych stanowiących istotę dowodzenia.

W sojuszu północnoatlantyckim rozpoczęto wdrażanie założeń koncepcji **NATO Network Enabled Capability** – NNEC, rozumianej jako osiągnięcie szczególnej zdolności wynikającej z integracji – za pośrednictwem sieci teleinformatycznych – wszystkich elementów zaangażowanych w prowadzone operacje, począwszy od poziomu strategicznego do poziomu taktycznego. Połączenie w nowych konfiguracjach stanowisk dowodzenia przyczyni się do rekonfiguracji całego systemu stanowisk dowodzenia. Należy zakładać, że integracja ta zapewni osiągnięcie znacznej **przewagi informacyjnej**, a w konsekwencji – **przewagi decyzyjnej**, umożliwiającej uzyskanie zamierzonego efektu operacyjnego w krótkim czasie, przy efektywnym wykorzystaniu potencjału militarnego.

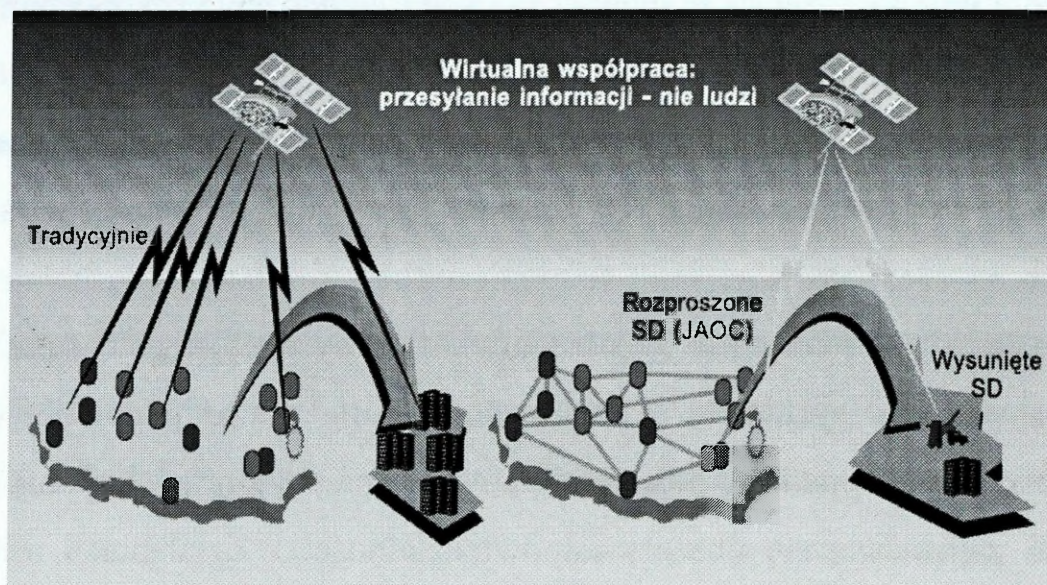
Istota sieciocentryzmu przyczyniać ma się do zmniejszenia zapotrzebowania na liczne, pośrednie szczeble dowodzenia. Równocześnie struktura taka musi spełnić

wymogi, które wynikają z zasady jednoosobowego dowodzenia (na każdym poziomie i szczeblu).

W ocenie autorów, **wobec znacznego rozproszenia sił i podniesienia znacząco ich możliwości bojowych** zasadne jest **rozbudowanie w strukturze dowodzenia na szczeblu kompanii (równorzędnej) minisztabów, które wspierać będą dowódcę w tworzeniu zobrazowania sytuacyjnego oraz obsługi zautomatyzowanych systemów dowodzenia**, które prawdopodobnie w niezbyt odległej perspektywie powinny pojawić się również na poziomie kompanii, zwłaszcza że znacząco zwiększają się obszary odpowiedzialności w działaniach o charakterze sieciocentrycznym oraz rośnie liczba środków walki w kompanii.

Należy sadzić, że przyszłe operacje ekspedycyjne prowadzone będą zgodnie z koncepcją dowodzenia, w której siły działające w rejonach operacyjnych, w przeważającej części, dowodzone będą ze stanowisk dowodzenia rozmieszczonych na terytorium kraju. Jedynie pewne wysunięte elementy systemu stanowisk dowodzenia będą znajdować się bezpośrednio w obszarze prowadzonej operacji. Będzie to konsekwencja osiągnięcia zdolności sieciocentrycznych przez Siły Zbrojne RP. Wysunięte stanowiska dowodzenia, mając dostęp do nieustannie aktualizowanych baz danych, z informacją uzyskiwaną w czasie rzeczywistym i na żądanie, niezależnie od tego gdzie będą się znajdować, będą dysponować wiedzą i wspólnym obrazem sytuacji. Stworzony zostanie większy komfort decyzyjny dla dowództw i wojsk w strefie działań, które oceniać będą ryzyko w działaniach, eliminując niepewność sytuacyjną.

Tworzeniu **wirtualnych więzi** (relacji) funkcjonalno-organizacyjnych i informacyjnych w dowodzeniu sprzyjają sieciowe powiązania i zdolność do przyjmowania nowych członków. Pozwala to wykorzystywać nadarzające się okazje i dowodzić potrzeby kompletowania całego dowództwa w jednym miejscu i czasie na stanowisku dowodzenia. Przyspiesza to znacznie proces decyzyjny oraz pozwala efektywniej wykorzystać siły.

Rys. 26. Kierunki przekształceń w systemie stanowisk dowodzenia – sieciowe stanowiska dowodzenia z elementami wysuniętymi w obszarze operacji ekspedycyjnej

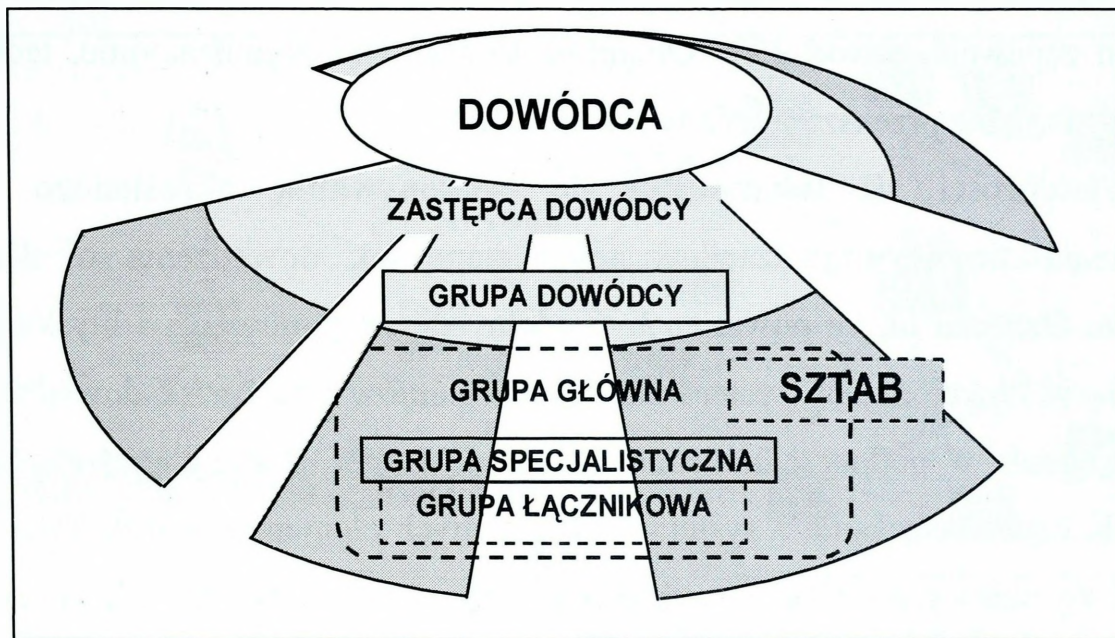
Źródło: J. Janczak, *Wyróżniki działań sieciocentrycznych mające wpływ na organizację sieci teleinformatycznych*, [w:] *System dowodzenia w ...*, wyd. cyt., s. 98.

W projektowanej strukturze dowództwa zasadne jest też stworzenie **modułowych struktur funkcjonalnych**, które spełniając wymogi warunków środowiska sieciocentrycznego, będą zdolne do szybkiej adaptacji i włączania lub wyłączenia, w razie potrzeby, poszczególnych modułów.

Dokonana *integracja organizacyjna* zwiększa rozpiętość dowodzenia (jeden decydent, więcej podwładnych), ogranicza liczbę procesów decyzyjnych, a tym samym przyspiesza cykl decyzyjny procesu dowodzenia.

Dostępność informacyjna i współuczestniczenie w cyklu decyzyjnym procesu dowodzenia, a co za tym idzie kolegalne podejmowanie decyzji, zwiększa sprawność procesu dowodzenia i niweluje błędy decyzyjne do minimum. W zakresie organizacji dowodzenia skutkować musi to przekształceniami w zespołach decyzyjnych.

Zespół decyzyjny umożliwia nie tylko kolektywne podejmowanie decyzji, ale rozdziela ponadto świadomość sytuacyjną na poszczególnych członków zespołu decyzyjnego. Zespół decyzyjny jest w kontakcie bezpośrednim, a komunikacja wewnątrzgrupowa umożliwia lepsze zrozumienie sytuacji decyzyjnej. Wyzwoli to możliwości pożądane z punktu widzenia koncepcji sieciocentrycznych.

Rys. 27. Modułowy wariant dowództwa w uwarunkowaniach sieciocentrycznych (*idea*)

Źródło: opracowanie własne.

Dotychczasowe struktury sztabów i zespołów będą musiały zostać powiększone o nowych specjalistów, ale równocześnie nastąpi redukcja innych.

Biorąc, zatem powyższe pod uwagę, stwierdzić trzeba, iż organizacja stanowisk dowodzenia w operacjach wykorzystujących efekty sieciocentryczne uwzględniać musi szereg aspektów wynikających z istoty oraz podstawowych założeń koncepcji sieciocentrycznych:

- połączoność działań,
- zadaniowość sił, co przejawia się w fakcie, iż siły biorące udział w działaniach mają zazwyczaj zadaniowy charakter (*task force*), czyli tworzone są do wykonywania konkretnych zadań (operacji),
- struktura systemu dowodzenia powinna mieć charakter spłaszczony, nie może być strukturą „wysmukłą”, musi natomiast mieć w miarę możliwości charakter „płaski”, aby jak najefektywniej wykorzystać walory koncepcji sieciocentrycznej.

Działania połączone wynikają z wnętrza istoty koncepcji sieciocentrycznej przewidującej przecież prowadzenie *joint operations* i to na niespotykanych jeszcze obecnie niskich poziomach dowodzenia (grupa bojowa, kompania, pluton, eskadra, klucz). Zatem dowództwa poszczególnych szczebli dowodzenia muszą zostać spięte,

adekwatnym do takiej konfiguracji sił, systemem stanowisk dowodzenia, który powinien zapewnić dowodzenie. Obejmuje to zarówno organizacyjnie, technicznie, jak i merytoryczne przekształcenia w systemie SD.

Właściwości sił tworzonych do wykonywania określonego zadania przyczyniają się do organizacji systemu stanowisk dowodzenia o charakterze otwartym. Oznacza to, że powinien być zdolny do przyjmowania i błyskawicznego włączania w funkcjonujący system nowych elementów (stanowisk dowodzenia), ale i przekazywania w podporządkowanie innym dowództw różnego rodzaju modułów bojowych, czyli wyłączania z systemu wydzielanych elementów (SD). Taka zwrotna zdolność wymiany stanowisk dowodzenia w systemie dowodzenia staje się normą we współczesnych operacjach.

Wieloaspektowa analiza istniejących obecnie struktur organizacyjnych, zwłaszcza w kontekście właściwości i atrybutów działań sieciocentrycznych, pozwala postawić tezę, iż **organizacja dowodzenia sił, które zostaną „usieciowione”**, przy zaprezentowanym powyżej założeniu, iż będą to **zadaniowe¹⁰² siły połączone**, powinna obejmować:

- połączone dowództwo,
- bezpośrednio podporządkowane dowództwu połączonemu dowództwa zgrupowań bojowych (różnego szczebla i wielkości) rodzajów wojsk i sił zbrojnych.

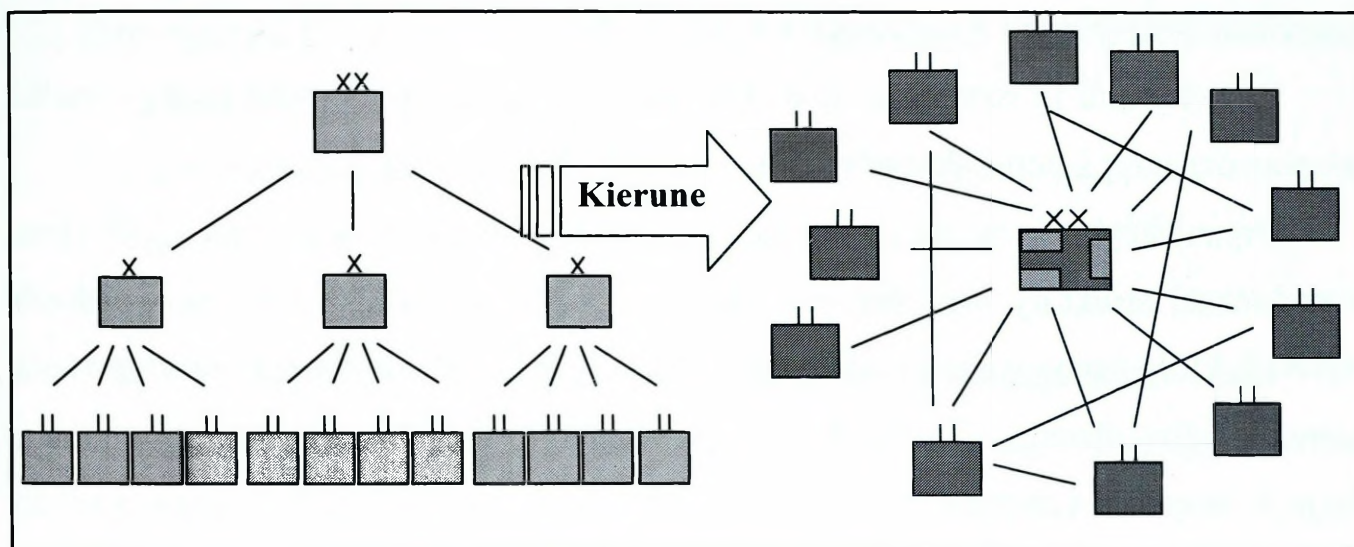
Zadaniowe siły połączone oznaczają, że zdolność do zwrotnej wymiany elementów powinna obowiązywać również każde stanowisko dowodzenia. Przejawiać się będzie ona bardziej w umiejętności wykorzystania nowo skonfigurowanych sił, ale także przyjęcia do systemu dowodzenia nowych elementów.

Wymagania płaskiej struktury wynikają z potrzeby (a może raczej możliwości) likwidacji zbędnych szczebli dowodzenia, wpływających negatywnie na długość procesów planistycznych i rozkazodawczych oraz utrudniających sprawowanie kontroli nad prowadzonymi działaniami.

Innym problemem w środowisku sieciocentrycznym jest tworzenie krótkotrwałych więzi i relacji pomiędzy współdziałającymi ze sobą dowództwami.

---

¹⁰² Tworzone do wykonania określonego zadania, do którego dobiera się potrzebne siły i środki będące w gestii tzw. *Force providers* (dostarczyciel sił).

Rys. 28. Kierunki przekształceń w systemie stanowisk dowodzenia - od struktury liniowej do sieciowej (*idea*)

Źródło: Opracowanie własne.

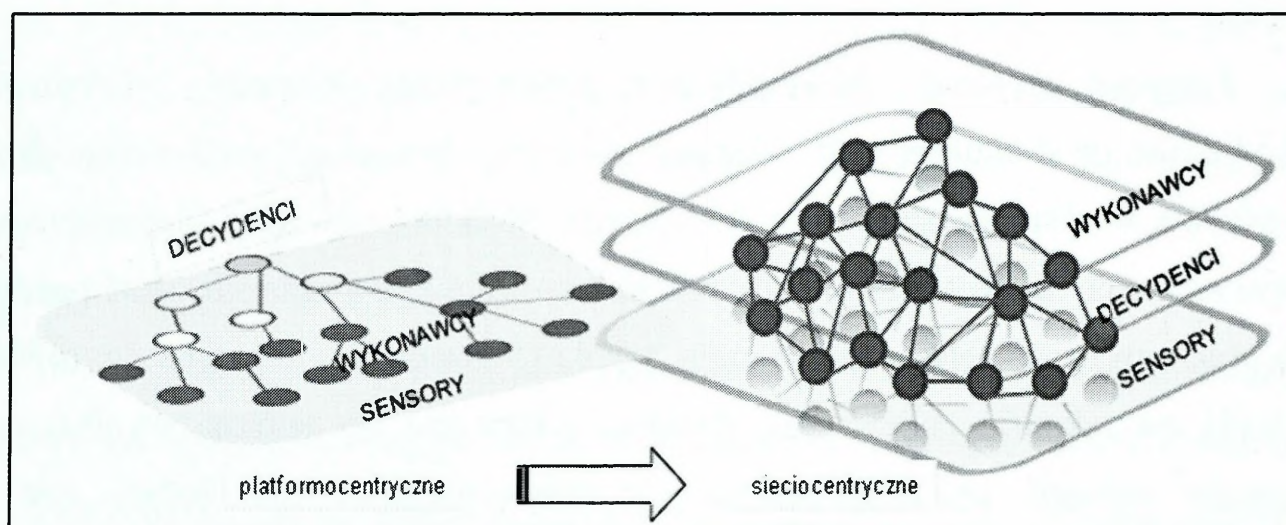
Powyższy rysunek egzemplifikuje projektowane kierunki przekształceń zachodzących w strukturze oraz więziach pomiędzy poszczególnymi stanowiskami dowodzenia w systemie stanowisk dowodzenia. Strukturę powiązań hierarchicznych i horyzontalnych w sieciach systemu dowodzenia i nowo tworzonych więzi powinna cechować otwartość, elastyczność oraz szybkość tworzenia. Powinno to również pozwolić na rekonfigurację więzi, doraźne, adekwatne do potrzeb wynikających z rozwoju sytuacji operacyjno-taktycznej dostosowywanie do zadań. Jest to konsekwencja wdrażania koncepcji sieciocentrycznych oraz dążenia do podniesienia efektywności dowodzenia w uwarunkowaniach współczesnych operacji. Następuje tu odejście od tradycyjnej liniowej hierarchicznej struktury systemu dowodzenia na rzecz sieciowego powiązania i decentralizacji dowodzenia oraz spłaszczania struktur organizacyjnych, odpowiadającego założeniom koncepcji sieciocentrycznej. Powstają tu również nowe więzi i relacje, a przepływ informacji ma charakter dystrybucyjny.

Współdziałanie w podejmowaniu decyzji będzie mieć miejsce w doraźnie tworzonych organizacjach zadaniowych, gdzie poszczególni członkowie będą dobierani w zależności od potrzeb konkretnego zadania i będą funkcjonować w oparciu o minimalny zbiór zasad i procedur. W ocenie autora, jest to kluczowe

założenie procesu transformacji systemu dowodzenia (obejmującego również stanowiska dowodzenia) zmierzające ku przyszłości.

Rozwiązanie to rozszerza rozpiętość kontroli, którą sprawować mogą ośrodki centralne danego poziomu dowodzenia w systemie dowodzenia¹⁰³.

Organizacyjna strona systemu stanowisk dowodzenia jest odbiciem hierarchicznej struktury organów dowodzenia poszczególnych szczebli w wojskach lądowych, które usytuowane na odpowiednich poziomach, są zdolne do organizowania stanowisk dowodzenia. Kierunek projektowanych przeobrażeń w strukturach, relacjach, więziach i charakterze dowodzenia zobrazowuje rys. 29. Zmiany te są ściśle związane z **mentalnym przewartościowaniem filozofii dowodzenia** przez dowódców i wszystkich innych uczestników działań o charakterze sieciocentrycznym.

Rys. 29. Podstawowy paradygmat zmian od koncepcji platformocentrycznych do sieciocentrycznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie: D. S. Alberts, J. J. Garstka, *Information superiority ...*, s. 7.

Skutki oddziaływania czynników środowiska sieciocentrycznego na system dowodzenia dotyczą wszystkich jego komponentów i wyrażać się mogą w zróżnicowany sposób, dlatego też niezbędne przekształcenia powinny mieć charakter kompleksowy i komplementarny.

W ramach **organizacji systemu stanowisk dowodzenia** polegać mogą na:

¹⁰³ Por. rozdz. 3.

- 1) spłaszczeniu struktur (szczebli) dowodzenia;
- 2) reorganizacji struktur organizacyjno-funkcjonalnych dowództw i struktur stanowisk dowodzenia;
- 3) powstawaniu nowych więzi i relacji (więzi zewnętrzne i wewnętrzne) stanowisk dowodzenia przy jednoczesnym znikaniu dotychczasowych;
- 4) zmianie zakresu odpowiedzialności i uprawnień;
- 5) modyfikacji ogólnych zasad działania poszczególnych elementów organizacyjnych systemu dowodzenia (rozmieszczanie i przemieszczanie stanowisk dowodzenia);
- 6) podziale dowództw na stanowiska dowodzenia.

Wyniki wieloaspektowych analiz i ocen wskazują, że w perspektywicznym systemie stanowisk dowodzenia w środowisku sieciocentrycznym, projektowane zmiany powinny zapewniać sprawne użycie wojsk lądowych w operacjach o charakterze narodowym i sojuszniczym na obszarze Polski oraz na obszarze sojuszu. W sytuacjach narastających napięć i podczas kryzysów – również w operacjach poza obszarem sojuszu. Dla systemu dowodzenia oznacza to potrzebę osiągnięcia kompatybilności i zdolności do sprawnego funkcjonowania w wielonarodowym układzie¹⁰⁴. Współdziałanie z innymi uczestnikami operacji i to nie tylko w wymiarze militarnym, ale i cywilnym, medialnym stanowić będzie istotny fragment każdej operacji kryzysowej.

---

¹⁰⁴ J. Posobiec, *System stanowisk dowodzenia ...*, s. 133.

ZAKOŃCZENIE

Wobec dynamicznych zmian uwarunkowań i zasad współczesnych operacji wojska lądowe jako podstawowy i najważniejszy ich komponent muszą prognostycznie dostosowywać istniejący system stanowisk dowodzenia do nowych zagrożeń i wyzwań. Wykonywanie zadań w każdym działaniu nierozzerwalnie związane jest z potrzebą zachowania ciągłości dowodzenia. Pomimo rozwoju nowoczesnych technologii oraz zmian w wielu obszarach dowodzenia, stanowiska dowodzenia dalej zachowują swoją rangę i znaczenie. Będą jednak ewoluowały zarówno w ramach wewnętrznych struktur organizacyjno-funkcjonalnych, wyposażenia i możliwości, jak również zewnętrznego kształtu struktury całego systemu stanowisk dowodzenia.

Przeprowadzone badania wykazały, że w zależności od celu, rozmachu i charakteru operacji udział komponentów współuczestniczących w działaniach będzie zróżnicowany. Niezwykle ważny element systemu dowodzenia jakim są stanowiska dowodzenia wobec znaczących zmian wynikających z przeobrażeń w obszarze szeroko rozumianych operacji i rozwoju nowych koncepcji prowadzenia działań militarnych w uwarunkowaniach ery informacyjnej zmierzać powinien w kierunku maksymalnego wykorzystania atrybutów i walorów informacji.

Aktywny udział Polski w kształtowaniu bezpieczeństwa, narodowe potrzeby, sojusznicze zobowiązania, a przede wszystkim przemiany końca XX i początku XXI wieku w znaczący sposób wpłynęły na przewartościowania w sztuce wojennej przyczyniają się do szeregu zmian doskonalących teorię i praktykę dowodzenia. Znaczące spektrum problemów w kontekście przeprowadzonych badań i zaprezentowanych w opracowaniu wyników, wskazuje na potrzebę weryfikacji i nowej interpretacji szeregu zagadnień związanych z systemem stanowisk dowodzenia. Ich przebudowa wynika z coraz intensywniej ujawniających się potrzeb w modernizacji dotychczasowych rozwiązań. Aby osiągnąć poziom rozwoju stanowisk dowodzenia, który zapewni wysokie standardy dowództwom na wszystkich szczeblach i poziomach działań musi ulec on znaczącym przekształceniom: zarówno

w sferze organizacyjnej, technicznej, obowiązujących procedur, jak i mentalności oraz sposobu podejścia do zagadnień dowodzenia obsady personalnej dowództw (ludzi).

Kompleksowe rozpatrywanie zjawisk zachodzących obecnie jeszcze głównie w teorii, ale często już i w praktyce powinno stanowić solidny fundament do osiągnięcia wysokich zdolności wojsk lądowych do dowodzenia w każdych z możliwych do przewidzenia operacjach.

Osiągnięcie założonego przez autorów celu pracy wymagało przeprowadzenia badań nad założeniami i funkcjonującymi rozwiązaniami w teorii i praktyce systemu dowodzenia z uwzględnieniem jego elementów zarówno w uwarunkowaniach naszego kraju, jak i sojuszniczych.

Przedstawione w poszczególnych rozdziałach opracowania wyniki badań stanowią rozwiązanie problemów określonych w części metodologicznej. Potwierdzone zostały również wstępne założenia hipotetyczne, co do systemu stanowisk dowodzenia w nowych jakościowo warunkach wynikających z istoty i charakteru współczesnych operacji i technologicznych przemian w dziedzinie informacji.

W ocenie autorów przeprowadzone badania pozwoliły częściowo wzbogacić i uporządkować wiedzę teoretyczną dotyczącą systemu stanowisk dowodzenia w operacjach (cel poznawczy), jak również pozwoliły wypracować treści mogące zostać wykorzystane w modyfikacji stanowisk dowodzenia i systemu dowodzenia, działalności szkoleniowej i dydaktycznej (cel pragmatyczny).

Badania wykazały dużą złożoność badanej problematyki i choć przyczyniły się do przybliżenia i rozszerzenia wiedzy o przedmiocie badań, to nie wyczerpują one potrzeb w tym zakresie. Zdaniem autorów dalszych, szczegółowych badań wymaga problematyka stanowisk dowodzenia w uwarunkowaniach sieciocentrycznych, przygotowania wojsk lądowych do działania zgodnie z ich założeniami.

Autorzy wyrażają przy tym przekonanie, że przedstawione wyniki badań stanowią będą źródło inspiracji do dalszych, szczegółowych badań oraz empirycznej weryfikacji przedstawionych w pracy propozycji rozwiązań.

BIBLIOGRAFIA

- BiSC Strategic Vision – The Military Challenge*, MC 324/1, NATO BiSCs, August 2004.
- Cieślarczyk M. (red. nauk.), *Metody, techniki oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich*, AON, Warszawa 2006.
- Czupryński A., *Wstęp i tezy do konferencji*, [w:] *Charakter przyszłych operacji*. Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2004.
- Czupryński A., (red. nauk.), *Przedmiot badań i system pojęć współczesnej sztuki wojennej. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2006.
- Czupryński A., *Współczesna sztuka operacyjna i jej system pojęć* [w:], J. Posobiec (red.), *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki*, AON, Warszawa 2007.
- FM 101-5 Staff Organization and Operations*, Washington 1997.
- Force XXI Meeting the 21st Century Challenge, The Vision*; Joint Vision 2010, „Joint Forces Quaterly”, 1996.
- Fryc M., *Prognozowany charakter świata a charakter przyszłych operacji wojskowych*, [w:] *Charakter przyszłych operacji*. Materiały z konferencji naukowej, AON, Warszawa 2004.
- Gawliczek P., Pawłowski J., *Zagrożenia asymetryczne*, Warszawa 2003.
- Gagor F., Paszkowski K., *Międzynarodowe operacje pokojowe w doktrynie obronnej RP*, Warszawa 1998.
- Historia wojen*, Bellona, Warszawa 2004.
- <http://www.army.mil.pl/>.
- Instrukcja organizacyjna i funkcjonowanie wojennego systemu dowodzenia szczebla operacyjnego i taktycznego*, Szt. Gen. WP Warszawa, 2001.
- Jaworski W., *Udział pododdziałów wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju*, Warszawa 2005.
- Kaczmarek W., *Działania operacyjne wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2004.
- Kaczmarek W., Ścibiorek Z., *Przyszła wojna - jaka?*, Warszawa 1994.
- Knetki J., Wołęjszo J., *Więzi informacyjne stanowisk dowodzenia szczebla taktycznego wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2003.
- Kozielecki J., *Rozwiązywanie problemów*, Warszawa 1969.
- Konarzewska A., *Grupy bojowe UE. Zaczątek euroarmii*, Bezpieczeństwo Narodowe, nr 3-4, kwartalnik BBN, 2007.
- Kręcikij J., *Metodyka pracy sekcji dowodzenia stanowiska dowodzenia oddziału i związku taktycznego*, AON, Warszawa 2002.
- Kręcikij J., *Ustalenia standaryzacyjne...*, wyd. cyt.;
- Kręcikij J., Wołęjszo J. (red.), *Podręcznik dowódcy batalionu*, AON Warszawa 2007.
- Kręcikij J., Wołęjszo J. (red.), *Podstawy dowodzenia*, AON Warszawa, 2007.
- Kręcikij J., *Współczesny proces dowodzenia w wojskach lądowych*, AON, Warszawa 2003.
- Krzyszowski W., *Nowy wymiar przyszłych operacji*, [w:] *Charakter przyszłych operacji. Materiały z konferencji naukowej*, AON, Warszawa 2004.
- Leksykon wiedzy wojskowej*, Wyd. MON, Warszawa 1979.
- Lidwa W. (red.), oprac. zbior., *Uzbrojenie i wyposażenie wojsk lądowych w kontekście ich współczesnych zadań*, pk. UZBROJENIE, AON, Warszawa 2005.
- Lidwa W., *Implikacje i kierunki zmian w działaniach taktycznych*, Warszawa 2003.
- Majewski T., *Miejsce celów, problemów i hipotez w procesie badań naukowych*, AON, Warszawa 2003.
- Marcinkiewicz C., Czyżowski J., *Grupy Bojowe w UE*, *Wojska Lądowe* nr 6 (119) 15-31 marca 2005.
- Michniak J. (red. nauk.), *Powiązania informacyjne sieci stanowisk dowodzenia w operacji pk. „Więzi”*, AON Warszawa 2003.
- Michniak J. (red.), *Dowodzenie w operacjach kryzysowych i połączonych*, AON Warszawa 2003.
- Michniak J., *Dowodzenie i łączność*, AON, Warszawa 2005.

- Michniak J., *Dowodzenie w teorii i praktyce wojsk*, AON Warszawa 2003.
- Michniak J., *Stanowiska dowodzenia w wojskach lądowych*, AON Warszawa 2003.
- Miszczak K., *Battle Groups/ Grupy Bojowe – Europejskie Siły Szybkiego Reagowania*, Przegląd Środkowo Europejski, nr 40 lipiec 2005.
- Network Enabled Capability, Joint Services Publication 777*, UK Ministry of Defence, 2005.
- Nowak S., *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa 1970.
- Pawłowski J. (kier nauk), *Ewolucja zadań strategicznych systemu obronności*, cz.1, Warszawa 2001.
- Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, wyd. Akad. Żak, Warszawa 1998.
- Polak A., *Współczesna operacja i jej przyszły wymiar [w:] System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki*, AON, Warszawa 2007.
- Posobiec J. (red.), *System pojęć sztuki operacyjnej i taktyki*, AON, Warszawa 2007.
- Posobiec J., *Proces dowodzenia w środowisku sieciocentrycznym [w:] System dowodzenia w środowisku sieciocentrycznym*, ZN AON nr 3 (68)A wyd. specjalne 2007.
- Potrzeby i możliwości użycia wojsk lądowych w operacjach wsparcia pokoju*, Warszawa 2003.
- Prusiński N., *Ćwiczebne struktury dowództw i stanowisk dowodzenia*, AON, Warszawa 2005.
- Prusiński, *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowiskach dowodzenia wojsk lądowych AON*, Warszawa, 2005
- Pszczółowski T., *Mała encyklopedia prakseologii i teorii organizacji*, Ossolineum, Wrocław 1978.
- Rattray G., *Wojna strategiczna w cyberprzestrzeni*, Warszawa 2004.
- Regulamin działań wojsk lądowych (DD/3.2) (tymczasowy)*. Szt. Gen. Warszawa 2006.
- Regulamin działań wojsk lądowych*. DWLąd. Warszawa 2008.
- Rutkowski C. (red.), *Strategia wojskowa państwa-członka sojuszu, Narodowe oraz sojusznicze aspekty kształtu i użycia sił zbrojnych – SZ – SOJUSZ*, Warszawa 1998.
- Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Warszawa, AON 2002.
- Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP*, Warszawa 13 listopad 2007.
- Strategia wojskowa RP*, Warszawa 2004.
- Strzoda M. i inni, *Wybrane terminy z zakresu dowodzenia i zarządzania*, AON, Warszawa 2002.
- Teoretyczne podstawy operacji połączonych*, Warszawa 1999.
- The Evolution of NATO Network-Enabled Capabilities: Immediate Reaction Task Force (Land) <http://www.nato.int/docu/basicxt/b900706a.htm>; Accessed 6/26/05.
- Toffler A.i H., *Wojna i antywojna*, Warszawa 1997.
- Tomaszewski A. i in., *Wojska lądowe w systemie obronnym kraju pk. „Armia”*, Warszawa 1998.
- Tomaszewski A. i inni, *Operacje i zadania wojsk lądowych na obszarze kraju*, Warszawa 2001.
- Tomaszewski A., *Wojska lądowe w strategicznej operacji obronnej*, Warszawa 1996.
- Tyszkiewicz A., *Operacje stabilizacyjne*, Warszawa 2005.
- Wiatr M., *Między strategią a taktyką*, Toruń 1999.
- Wiatr M., *Operacje połączone*, wyd. Adam Marszałek, Toruń 2006.
- Wojska lądowe w systemie obronnym kraju „ARMIA” cz. IV, skład bojowy, struktura i operacje wojsk lądowych*, Warszawa 1999.
- Wołęjszo J., *Dowództwa i stanowiska dowodzenia – organizacja rozmieszczanie i przemieszanie*, AON, Warszawa 2000.
- Wołęjszo J., *Modyfikacja struktur organizacyjnych dowództw szczebla taktycznego wojsk lądowych sił zbrojnych RP*, AON, Warszawa 2004.
- Wołęjszo J., *Przemieszczanie stanowisk dowodzenia wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2000.
- Wróblewski R., *Przygotowanie i prowadzenie strategicznej operacji obronnej*, Warszawa 1995.
- Wrzosek M., *Zarządzanie zasobami informacyjnymi w systemie rozpoznania wojsk lądowych*, AON, Warszawa 2007.
- www.mil.wp.pl
- www.unic.un.org.pl/misje_pokojowe.

WYKAZ TABEL I RYSUNKÓW

Tabela 1.	Wybrane interpretacje terminu „operacja”	24
Tabela 2.	Typologia współczesnych operacji.....	32
Tabela 3.	Typologia współczesnych operacji pokojowych według poglądów różnych organizacji i państw	34
Tabela 4.	Rodzaje stanowisk dowodzenia na poszczególnych szczeblach dowodzenia (wariant).....	91
Tabela 5.	Stanowiska dowodzenia szczebla brygady	105
Tabela 6.	Stanowiska dowodzenia szczebla dywizji.....	105
Tabela 7.	Parametry lokalizacji stanowisk dowodzenia (wariant)	112

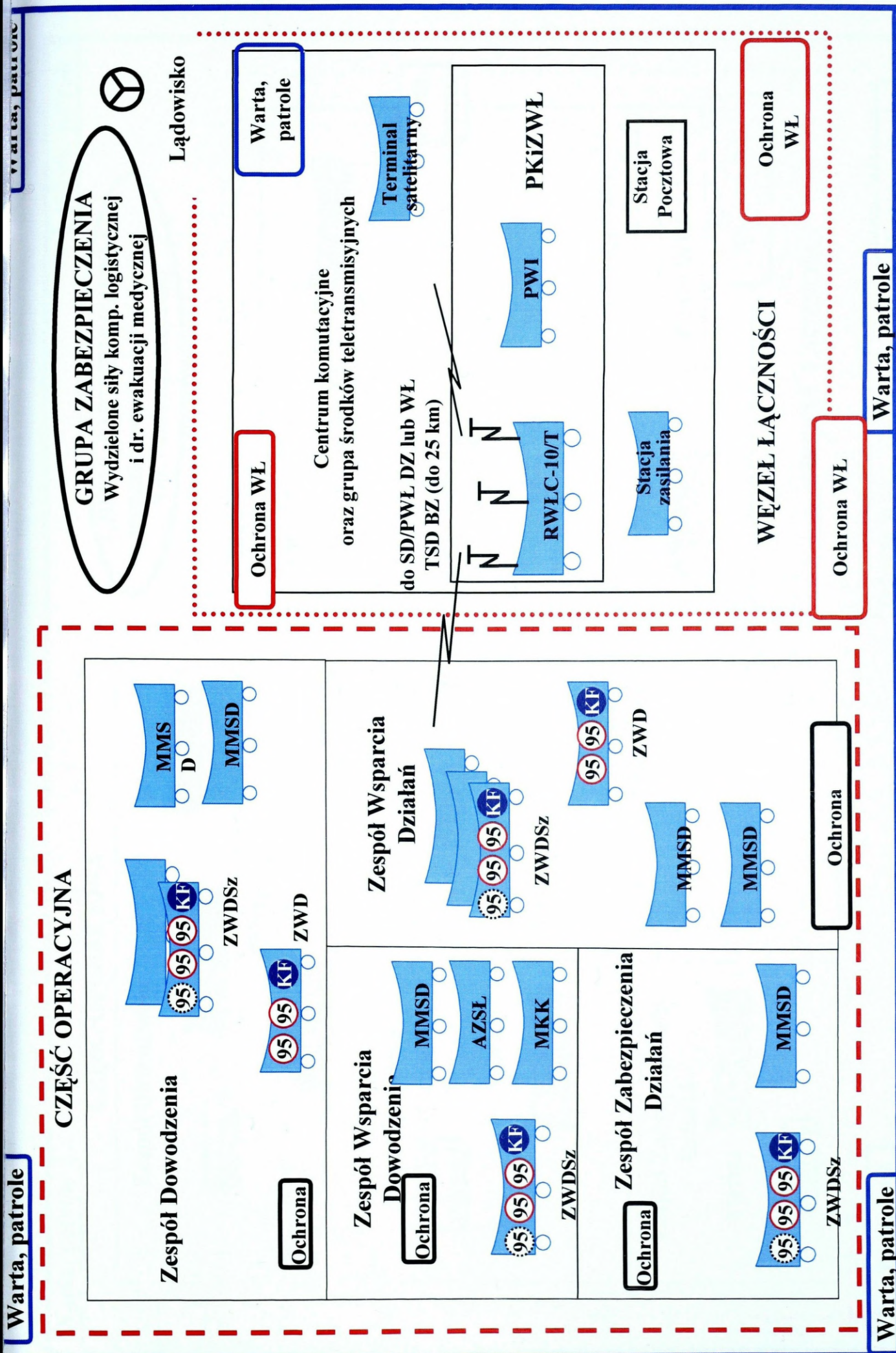

Rys. 1.	Etapy i elementy procesu badawczego.	19
Rys. 2.	Klasyfikacja operacji (jeden z wariantów)	35
Rys. 3.	Klasyfikacja operacji (propozycja).....	36
Rys. 4.	Klasyfikacja operacji wg kryterium wspieranego celu polityki państwa	36
Rys. 5.	Ewolucja koncepcji prowadzenia operacji	41
Rys. 6.	Siły, komponenty współczesnych operacji.....	43
Rys. 7.	Determinanty systemu stanowisk dowodzenia.....	74
Rys. 8.	Ogólny schemat struktury organizacyjnej wojsk lądowych	79
Rys. 9.	Zasadnicze elementy stanowiska dowodzenia.....	82
Rys. 10.	Konwersja dowództwa na części operacyjne stanowiska dowodzenia.	83
Rys. 11.	Ogólna struktura stanowiska dowodzenia	85
Rys. 12.	Rodzaje stanowisk dowodzenia komponentu wojsk lądowych.....	87
Rys. 13.	Typy stanowisk dowodzenia w operacjach wojsk lądowych	88
Rys. 14.	Struktura części operacyjnej głównego stanowiska dowodzenia dywizji, brygady (równorzędnej) wariant 1	93
Rys. 15.	Struktura części operacyjnej głównego stanowiska dowodzenia dywizji, brygady (równorzędnej) wariant 2	93
Rys. 16.	Struktura części operacyjnej tyłowego (alternatywnego) stanowiska dowodzenia dywizji, brygady (równorzędnej) wariant	94
Rys. 17.	Struktura części operacyjnej stanowiska dowodzenia batalionu (równorzędnego) wariant.....	95
Rys. 18.	Struktura części operacyjnej stanowiska dowodzenia pułku (równorzędnego) wariant	96
Rys. 19.	Podsystemy stanowisk dowodzenia komponentu wojsk lądowych.....	102
Rys. 20.	Poziomy stanowisk dowodzenia w operacji wojsk lądowych.....	103
Rys. 21.	Podsystem stanowisk dowodzenia (punktów dowódczo-obszernych) szczebla batalionu.....	104
Rys. 22.	Podsystem stanowisk dowodzenia szczebla brygady.....	104
Rys. 23.	Podsystem stanowisk dowodzenia szczebla dywizji.....	105
Rys. 24.	Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia batalionu, brygady w obronie w przestrzeni operacyjnej (wariant)	110
Rys. 25.	Rozmieszczenie stanowisk dowodzenia dywizji w obronie w przestrzeni operacyjnej (wariant).....	111

Rys. 26.	Kierunki przekształceń w systemie stanowisk dowodzenia – sieciowe stanowiska dowodzenia z elementami wysuniętymi w obszarze operacji ekspedycyjnej.....	118
Rys. 27.	Modułowy wariant dowództwa w uwarunkowaniach sieciocentrycznych (<i>idea</i>).....	119
Rys. 28.	Kierunki przekształceń w systemie stanowisk dowodzenia - od struktury liniowej do sieciowej (<i>idea</i>).....	121
Rys. 29.	Podstawowy paradygmat zmian od koncepcji platformocentrycznych do sieciocentrycznej	122

ZAŁĄCZNIKI

1. Główne stanowisko dowodzenia brygady z elementami węzła łączności.
2. Tyłowe stanowisko dowodzenia brygady z elementami węzła łączności.
3. Główne stanowisko dowodzenia dywizji z elementami węzła łączności.
4. Tyłowe stanowisko dowodzenia dywizji z elementami węzła łączności.
5. Struktura części operacyjnej głównego i tyłowego stanowiska dowodzenia dywizji, brygady (wariant).
6. Struktura tyłowego stanowiska dowodzenia dywizji (wariant).
7. Kalkulacje czasowe dróg marszu do przemieszczenia SD dywizji (wariant).
8. Struktura tyłowego stanowiska dowodzenia dywizji (wariant).
9. Struktura stanowiska dowodzenia brygady (wariant).
10. Struktura stanowiska dowodzenia brygady (BZ./BPanc) (wariant).
11. Struktura tyłowego stanowiska dowodzenia brygady(BZ./BPanc) (wariant).
12. Struktura stanowiska dowodzenia batalionu (bz./bcz) (wariant).
13. Struktura batalionu dowodzenia BZ/BPanc (wariant).
14. Kwestionariusz wywiadu eksperckiego.
15. Sprawozdanie z badania opinii ekspertów.

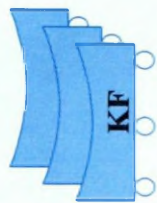
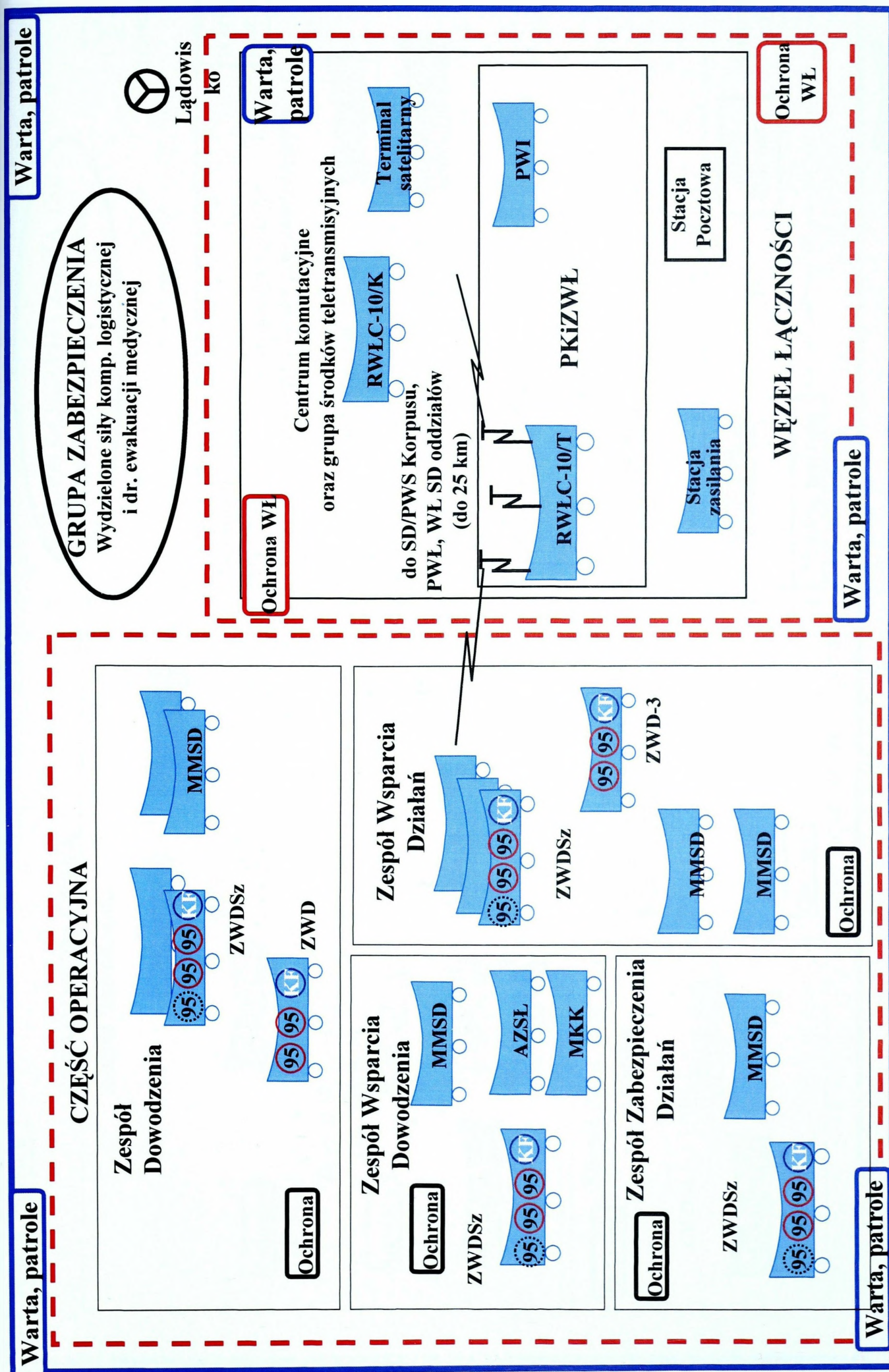

Objaśnienia: — umowna granica GSD - - - - - umowna granica WL
/Rst. ś.m. w odległości 1-3 km poza WL/

Główne stanowisko dowodzenia brygady z elementami węzła łączności

Opracowano na podstawie, Sieci komputerowe węzłów łączności wojsk lądowych pk.: „Węzeł” pod redakcją J. Janczak, AON. Warszawa, 2006

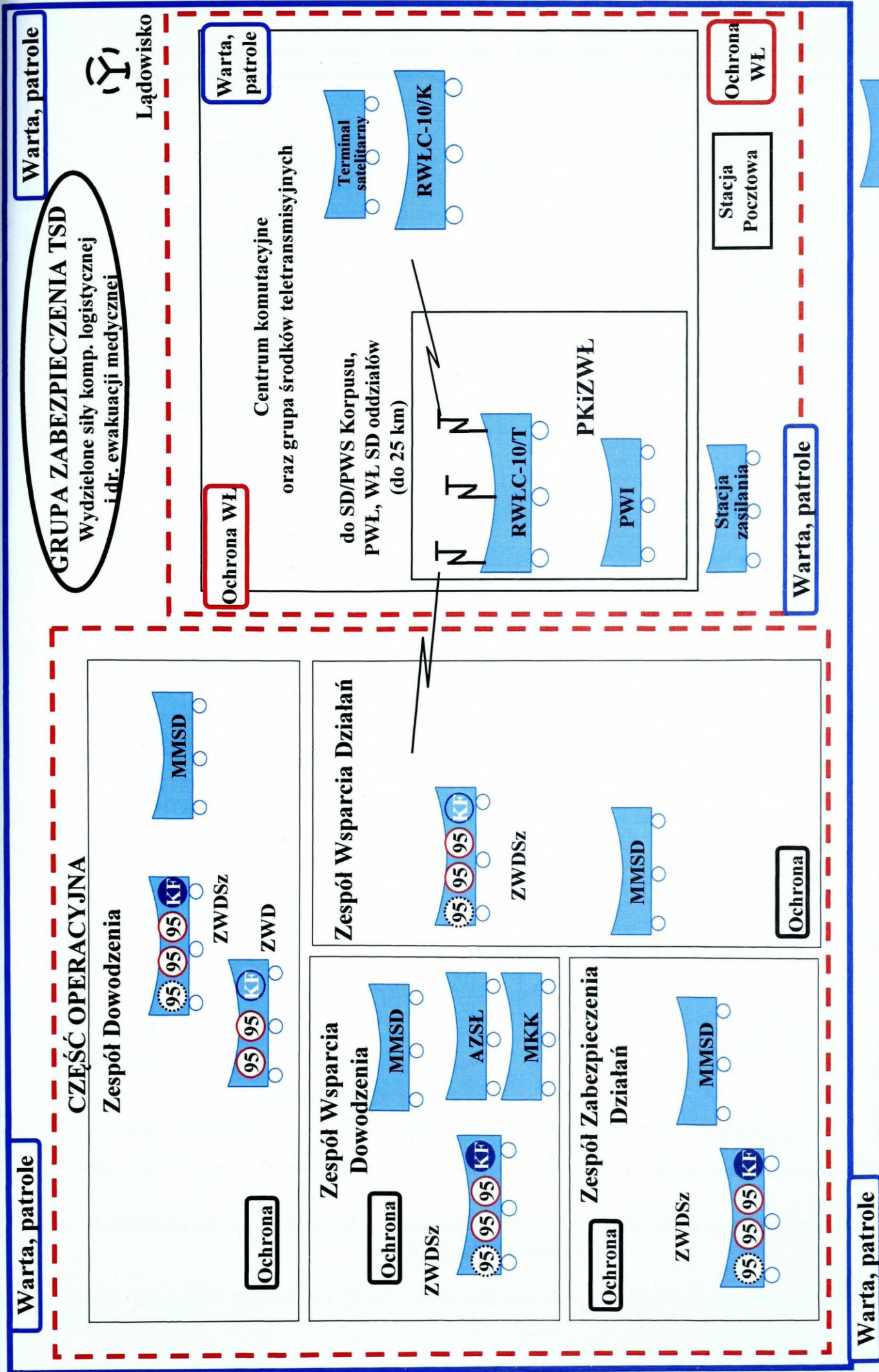
/Rst. ś.m. KF w odległości 1-3 km poza WL/

— umowna granica WL

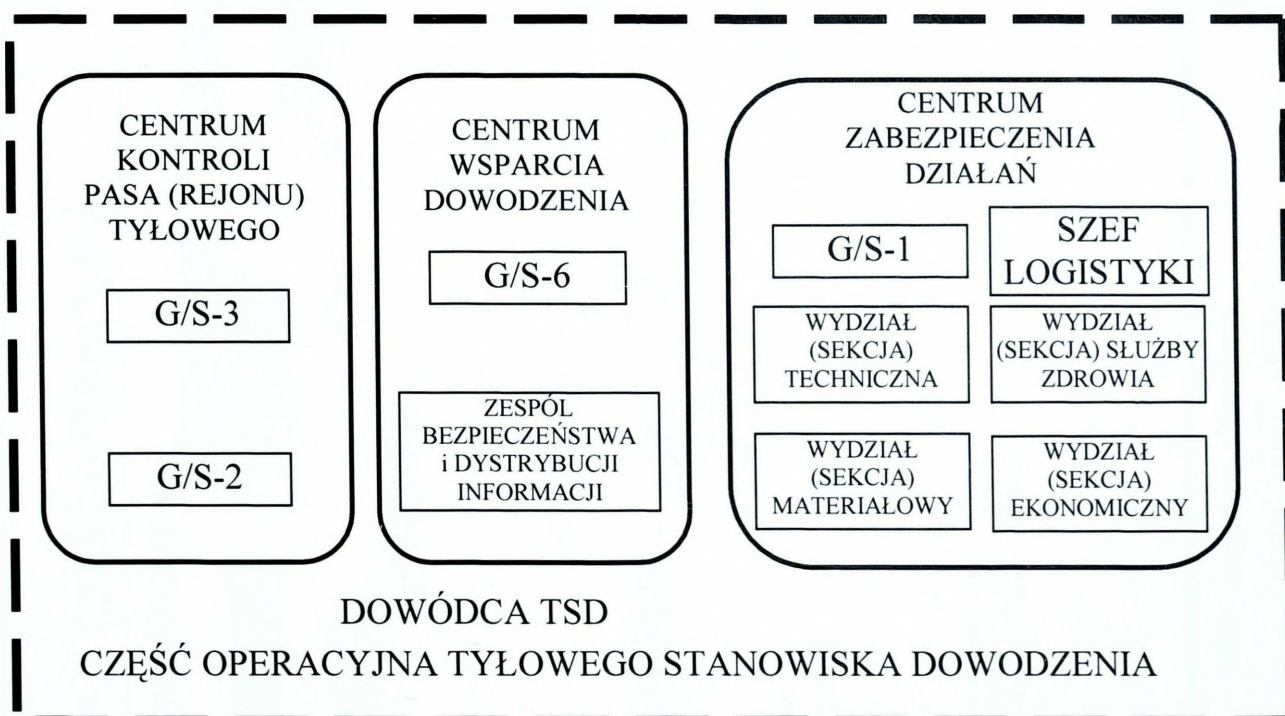
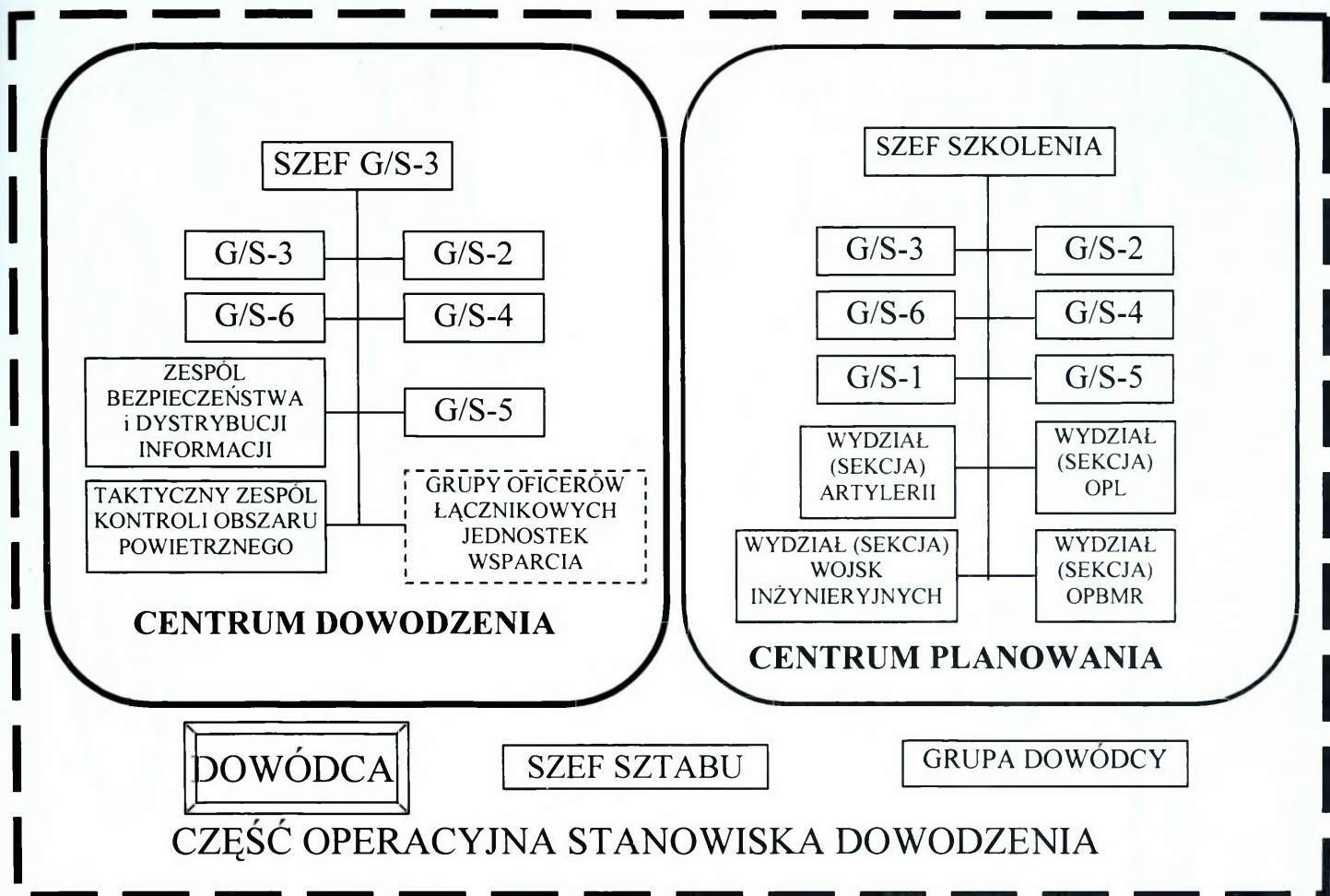
--- umowna granica GSD

Objaśnienia:

Główne stanowisko dowodzenia dywizji z elementami węzła łączności

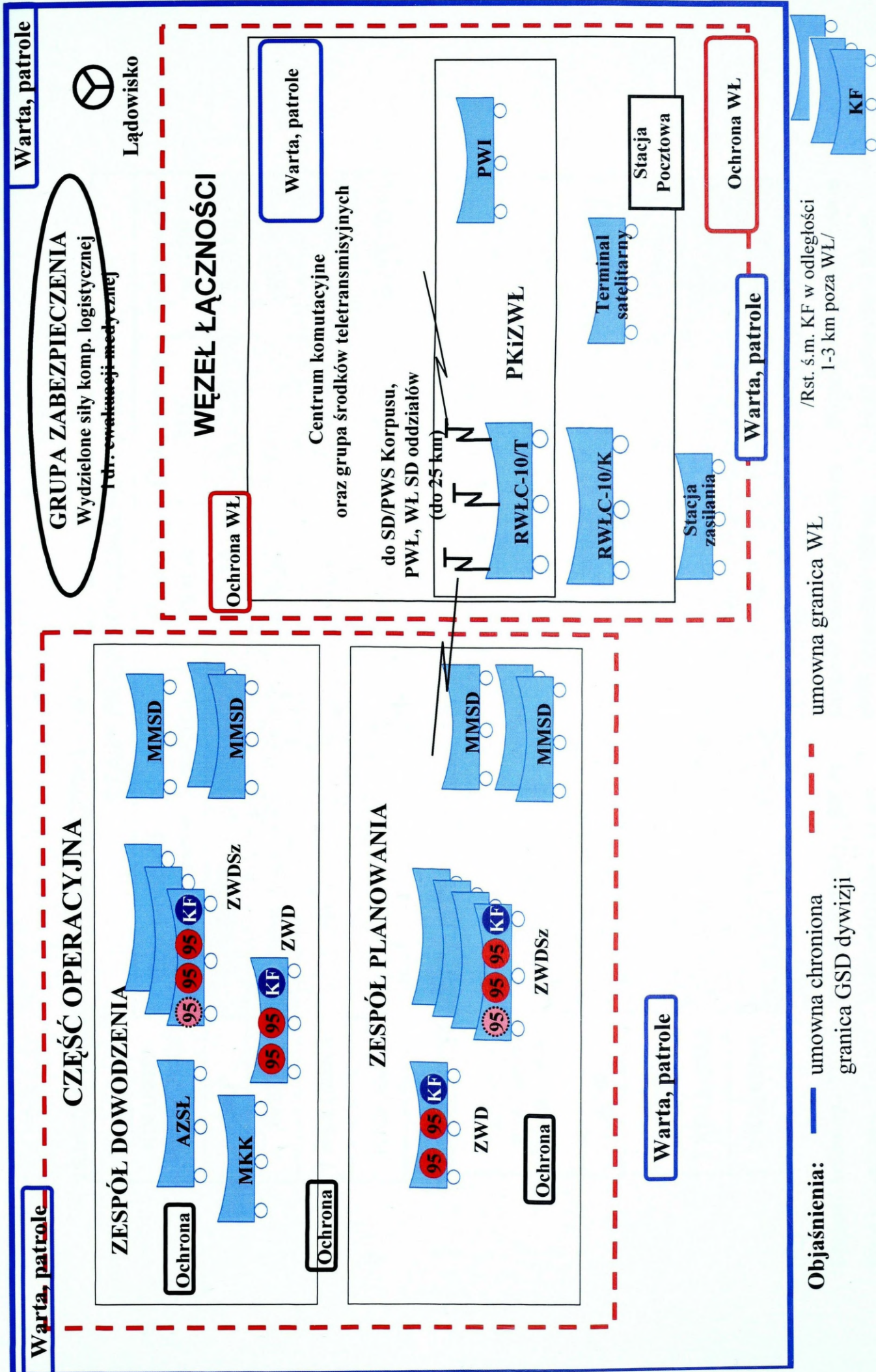

Tyłowe stanowisko dowodzenia dywizji z elementami węzła łączności

Struktura części operacyjnej głównego i tyłowego stanowiska dowodzenia dywizji, brygady (wariant)

Opracowano na podst. N. Prusiński, *Metody i treść pracy zespołów funkcjonalnych na stanowiskach dowodzenia wojsk lądowych AON*, Warszawa, 2005

Struktura tyłowego stanowiska dowodzenia dywizji (wariant)

Opracowano na podstawie, Sieci komputerowe węzłów łączności wojsk lądowych pk.: „Węzeł” pod redakcją J. Janczak, AON. Warszawa, 2006

DŁUGOŚĆ DROGI (ALFA) PRZEMIESZCZENIA – 12km

ELEMENT KOLUMNY MARSZOWEJ	CZASY PRZEKROCZENIA PUNKTÓW				
	Gotowość do przemieszczenia	Punkt wejścia	Punkt zejścia	Osiągnięcie ROP	Gotowość w ROP
GRP	S+0,45	S+0,55	S+1,30	S+1,35	S+2,00
WSD	S+1,25	S+1,35	S+1,50	S+1,55	S+2,10
I KOLUMNA	S+5	S+5,25	S+5,45	S+6,15	S+11,15
II KOLUMNA	S+5,40	S+6,05	S+6,25	S+6,55	S+11,55

DŁUGOŚĆ DROGI (BRAVO) PRZEMIESZCZENIA -14km

ELEMENT KOLUMNY MARSZOWEJ	CZASY PRZEKROCZENIA PUNKTÓW				
	Gotowość do przemieszczenia	Punkt wejścia	Punkt zejścia	Osiągnięcie ROP	Gotowość w ROP
GRP	S+0,45	S+0,55	S+1,40	S+1,45	S+2,10
WSD	S+1,30	S+1,40	S+1,55	S+2	S+2,15
I KOLUMNA	S+5,10	S+5,35	S+5,55	S+6,25	S+11,25
II KOLUMNA	S+5,50	S+6,15	S+6,35	S+7,05	S+12,05

GRP

Długość kolumny – 720 m
Ilość pojazdów – 12 szt.

WSD

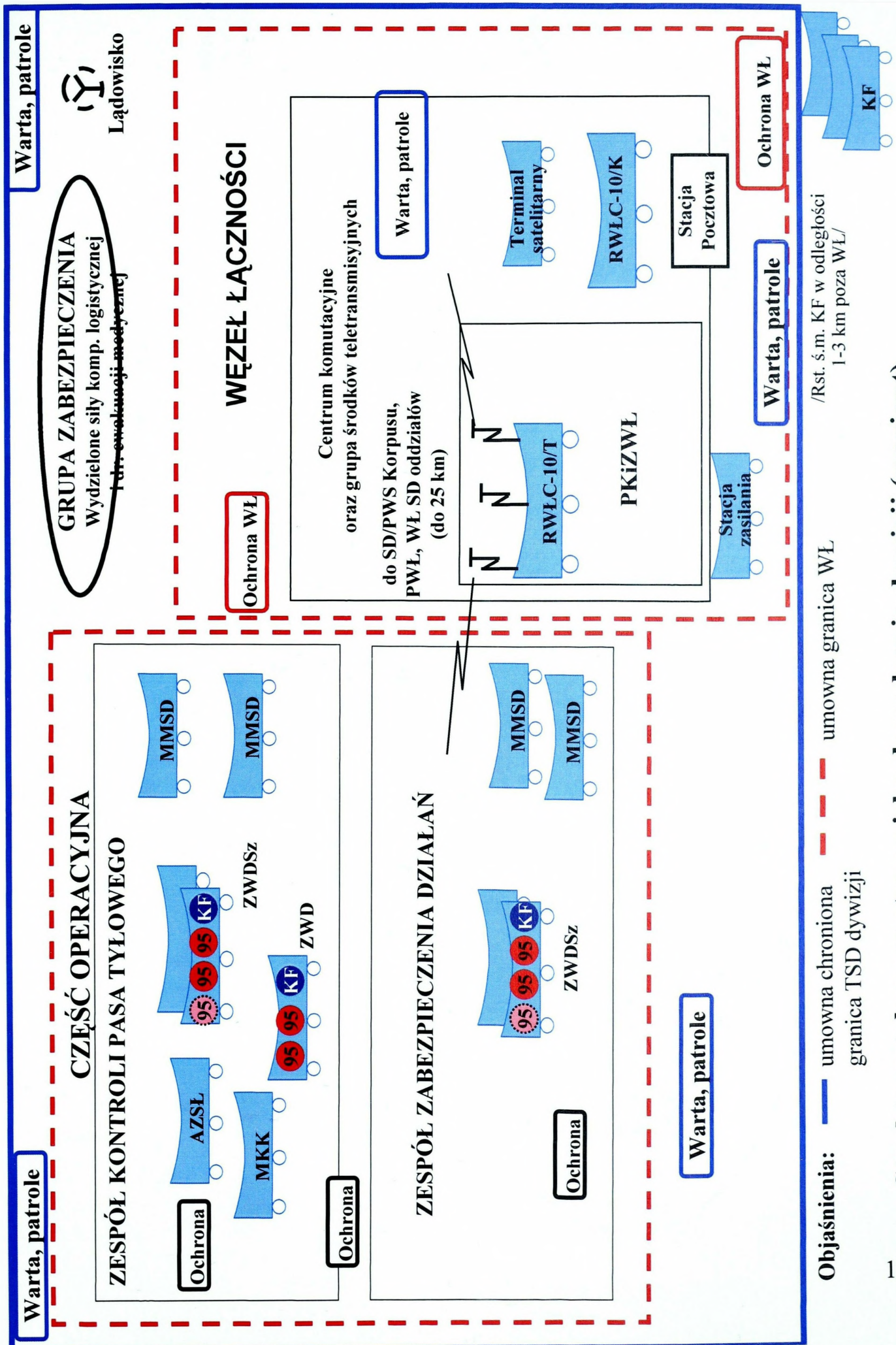
Długość kolumny – 660 m
Ilość pojazdów – 11 szt.

I KOLUMNA

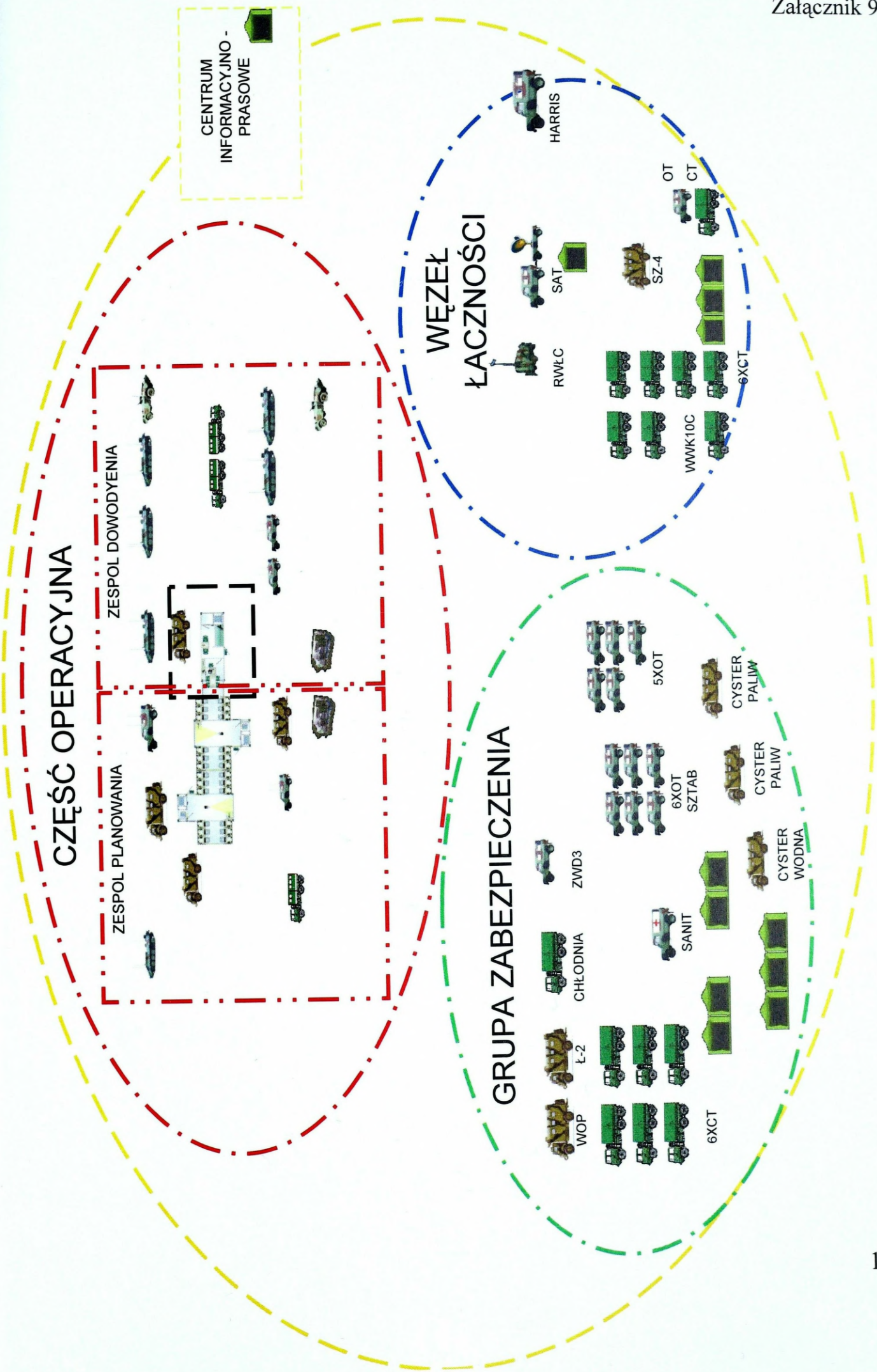
Długość kolumny – 1440 m
Ilość pojazdów – 24 szt.

II KOLUMNA

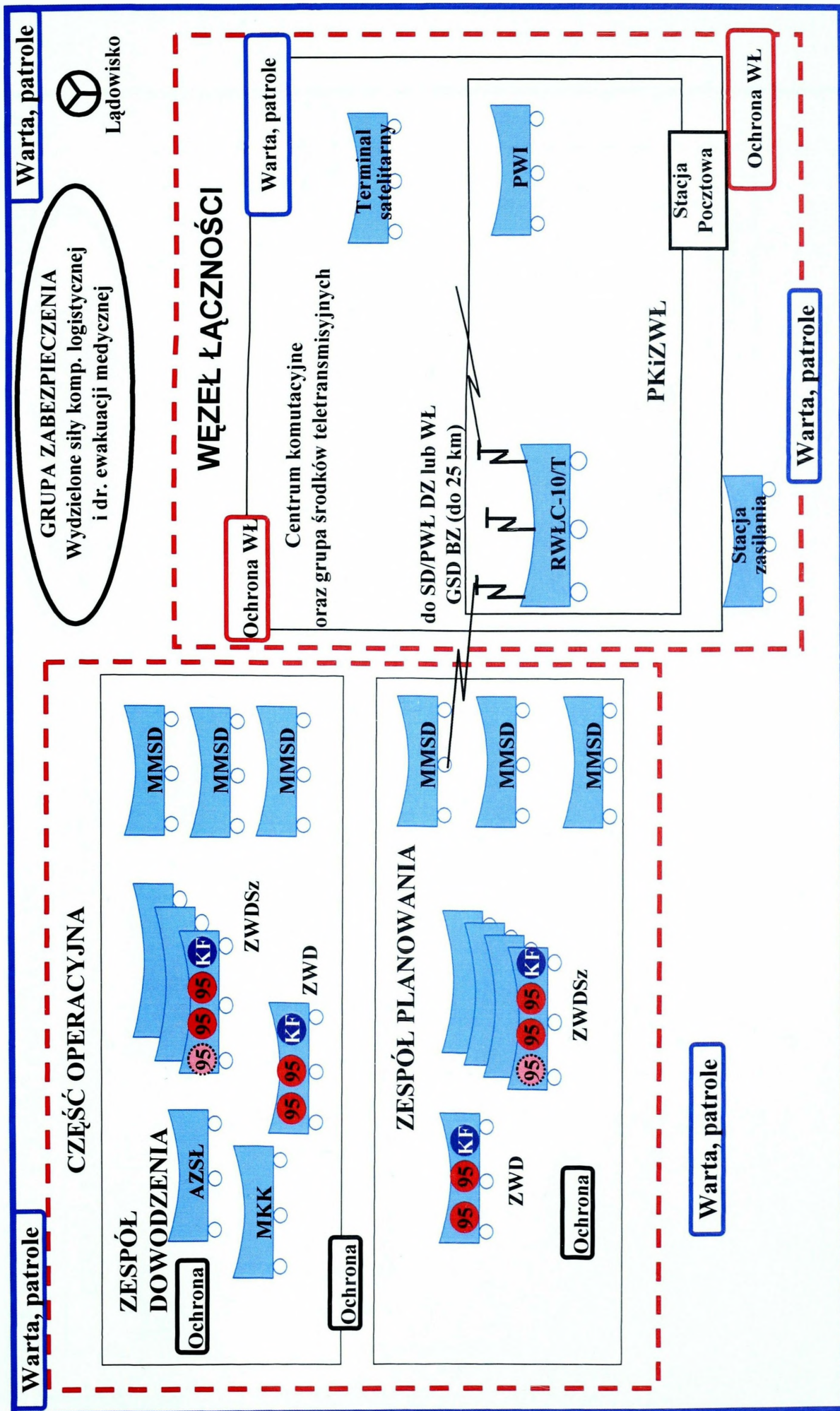
Długość kolumny – 1680 m
Ilość pojazdów – 28 szt.

Struktura tyłowego stanowiska dowodzenia dywizji (wariant)

Struktura stanowiska dowodzenia brygady (wariant)

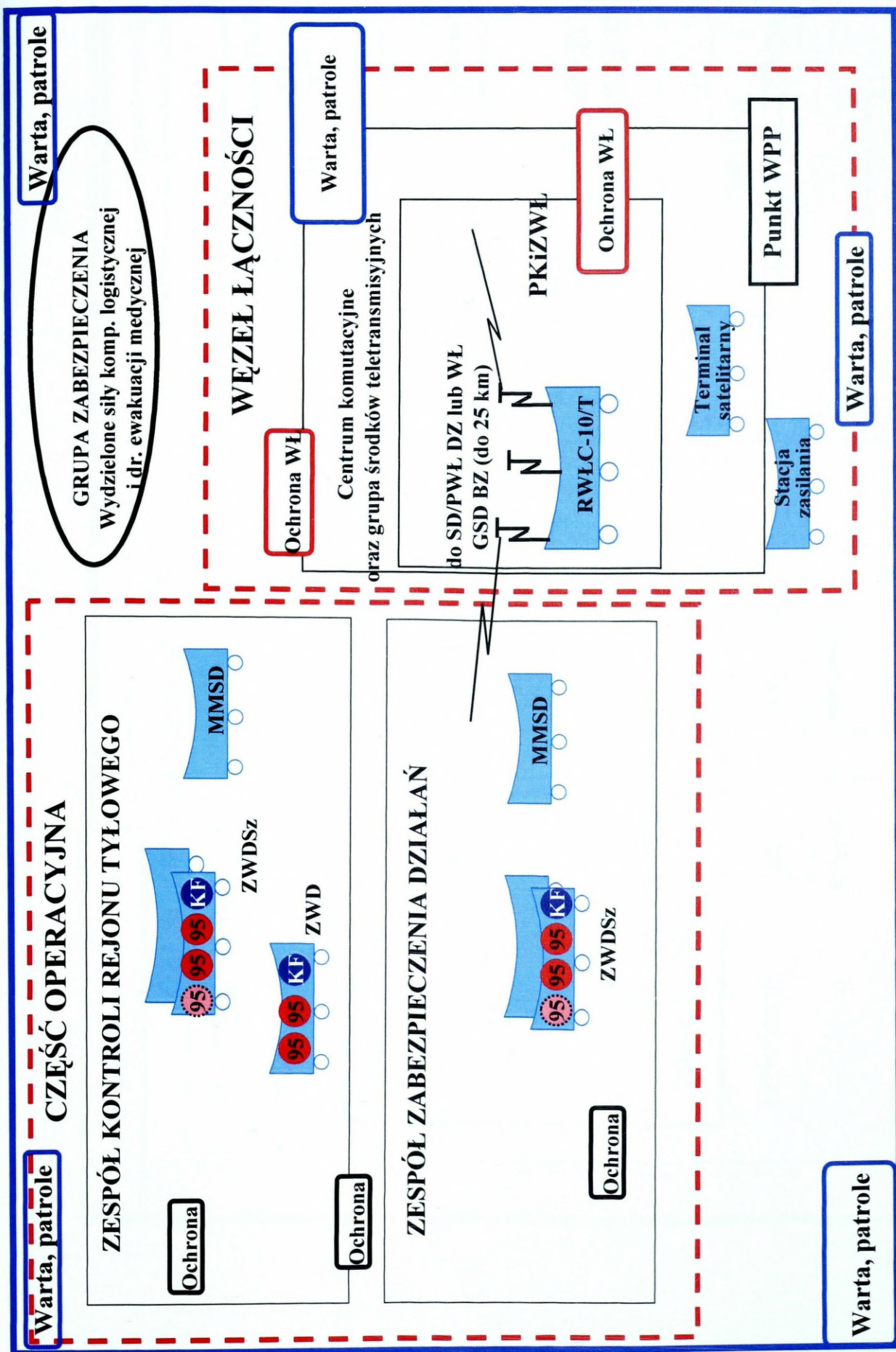
Objaśnienia: — umowna chroniona granica GSD brigady /Rst. ś.m. w odległości 1-3 km poza WŁ/

— umowna granica WŁ

KF

Struktura stanowiska dowodzenia brygady (BZ/BPanc) (wariant)

Opracowano na podstawie, *Sieci komputerowe węzłów łączności wojsk lądowych* pl. . . , *Węzeł* pod redakcją J. Janczak, AON. Warszawa, 2006

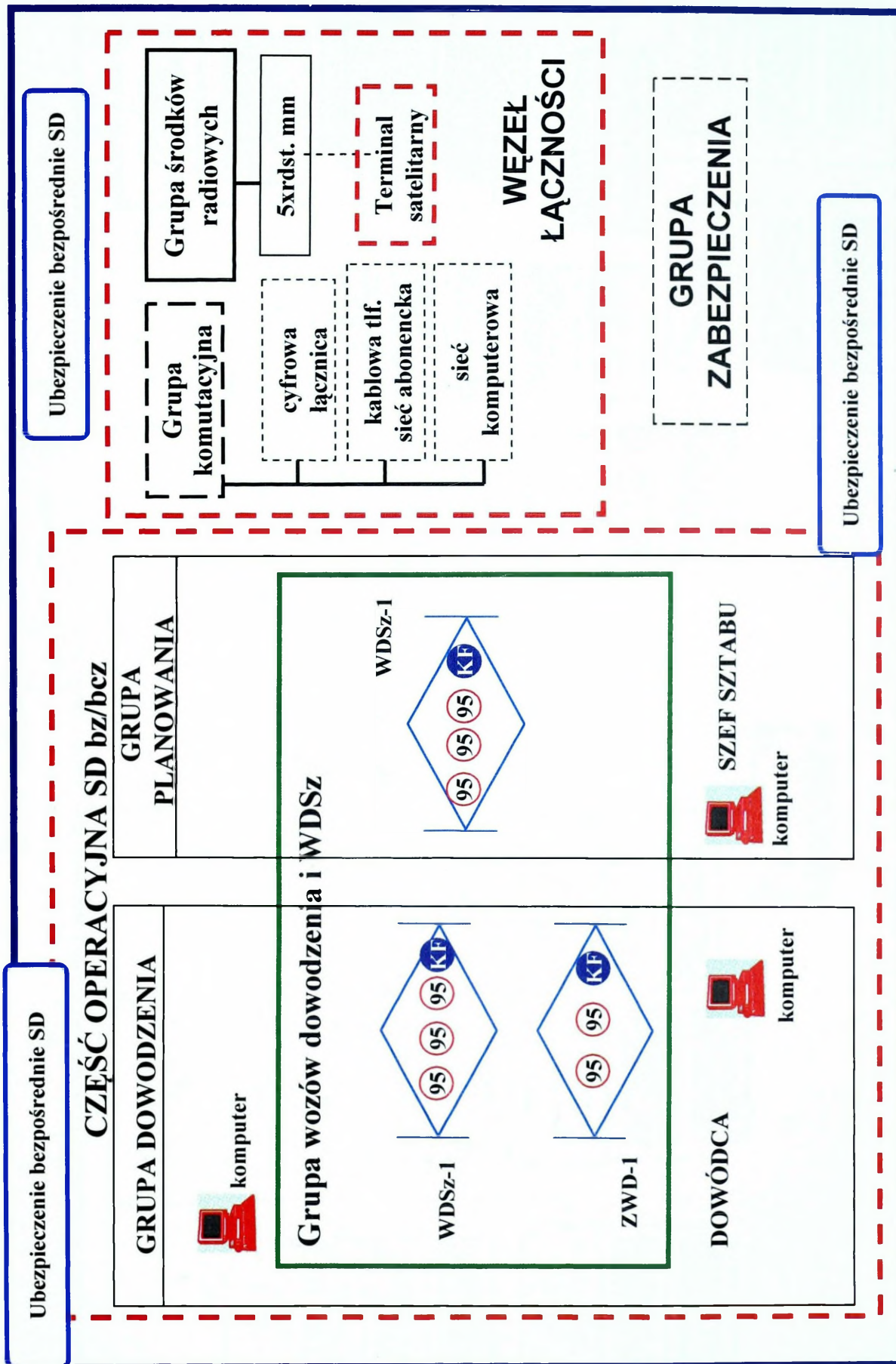
KF

/Rst. ś.m. w odległości 1-3 km poza WŁ/

Objaśnienia: — umowna chroniona granica WŁ
- - - granica TSD brygady

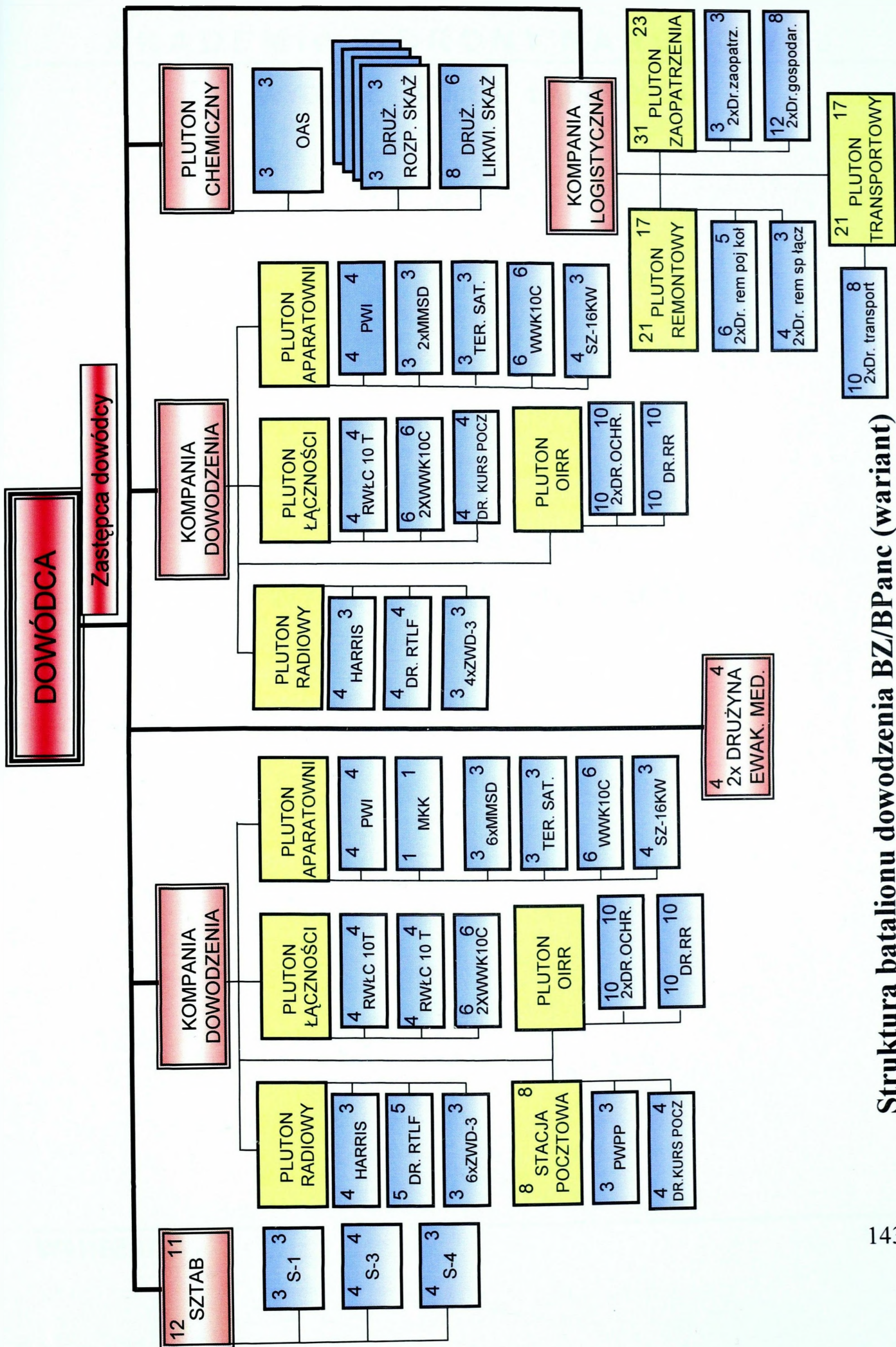
Struktura tyłowego stanowiska dowodzenia brygady (BZ, BPanc) (wariant)

Opracowano na podstawie, *Sieci komputerowe węzłów łączności wojsk lądowych* p.k.: „Węzeł” pod redakcją J. Janczak, AON. Warszawa, 2006

Struktura stanowiska dowodzenia batalionu (bz/bcz) (wariant)

Opracowano na podstawie, Sieci komputerowe węzłów łączności wojsk lądowych pk.: „Węzeł” pod redakcją J. Janczak, AON. Warszawa, 2006

Struktura batalionu dowodzenia BZ/BPanc (wariant)

Źródło: System stanowisk dowodzenia – stan obecny i kierunki zmian, Prezentacja DWŁad, na kształceniu WWL AON w dniu 20.06.2006

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ WOJSK LĄDOWYCH

**KWESTIONARIUSZ
WYWIADU EKSPERCKIEGO**

WARSZAWA

2007

Dynamiczne przemiany w charakterze i rodzajach operacji prowadzonych we współczesnych uwarunkowaniach wskazują, iż dotychczasowe prognozy dotyczące wykorzystania Sił Zbrojnych, w tym w szczególności wojsk lądowych muszą zostać zweryfikowane i dostosowane do nowych warunków. Nowe wyzwania, liczne i diametralnie różne zagrożenia, jakie ujawniły się w operacjach prowadzonych na początku XXI wieku dodatkowo potęgują powyższe potrzeby. W ocenie teoretyków i praktyków wojskowych znaczące zadania w tym względzie spoczywają również na systemie dowodzenia, który powinien być przygotowany do funkcjonowania w tych niezwykle złożonych warunkach. Dowodzenie siłami działającymi w tak zróżnicowanych i trudnych sytuacjach, ujawniających się w operacjach musi być niezwykle efektywne i sprawne. Nieodłącznym elementem takiego dowodzenia są stanowiska dowodzenia, które zorganizowane w jeden system zapewniają dowództwom odpowiednie warunki do kierowania podległymi siłami. Ranga i znaczenie stanowisk dowodzenia zawsze uznawane było za niezwykle istotne. Są to bowiem centra decyzyjne ukierunkowujące, zespajające i koordynujące wysiłki wszystkich uczestników operacji. Od ich organizacyjno-funkcjonalnej sprawności działania, w uwarunkowaniach współczesnych operacji, uzależnione są sposoby działania wojsk i współdziałających ze sobą sił, w drodze do osiągnięcia celów operacji. Na stanowiskach dowodzenia zintegrowanych w jeden system przebiegają procesy informacyjno-decyzyjne nadające kształt i charakter operacji.

W nowych uwarunkowaniach operacyjnych oraz rozwoju i wdrażania rozwiązań technologicznych ery informacyjnej należy ze szczególną uwagą odnosić się do wyników doświadczeń uzyskanych w czasie konfliktów zbrojnych z lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Wyniki badań teoretycznych i praktycznych, związanych z ucyfrowieniem pola walki i wykorzystaniem cyberprzestrzeni do podniesienia efektywności działań przez wojska w każdych z możliwych do przewidzenia sytuacjach wykazały, że stanowiska dowodzenia będą przechodzić znaczące przeobrażenia, wynikające z rozwoju i wprowadzania nowoczesnych technologii informatycznych. Informacja traktowana jest jako źródło siły w nowoczesnych działaniach, małych, ale doskonale zorientowanych w sytuacji wojsk. Zapewnienie przewagi i dominacji informacyjnej nad potencjalnym przeciwnikiem urzeczywistniane jest, między innymi dzięki stanowiskom dowodzenia, na których pracują całe zespoły ludzi pozyskujących, przetwarzających dane i informację w wiedzę niezbędną do podejmowania właściwych decyzji i sprawowania przez dowódcę funkcji dowodzenia.

Celem przeprowadzanych badań jest poznanie opinii doświadczonych oficerów w zakresie problematyki organizacji systemu stanowisk dowodzenia, ich funkcjonowania z uwzględnieniem wymogów i uwarunkowań, wynikających z charakteru operacji prowadzonych przez wojska lądowe lub wydzielonych z ich składu komponentów. Uzyskane wyni-

ki badań stanowić będą źródło wzbogacające wiedzę w tym zakresie oraz wykorzystane zostaną do opracowania wniosków, zaleceń i prognostycznych kierunków przeobrażeń w systemie stanowisk dowodzenia w wojsk lądowych w operacjach.

Mając na uwadze powyższe uwarunkowania zwracam się z prośbą o wyrażenie swojej opinii w stosunku do przedstawionych poniżej problemów.

1. Jakie wyróżniki i czynniki wynikające z charakteru współczesnych operacji wpływać będą na organizację i funkcjonowanie stanowisk dowodzenia?
2. Jakie zmiany w obszarze struktur, organizacji i funkcjonowania stanowisk dowodzenia mogą ujawnić się w systemie stanowisk dowodzenia wojsk lądowych
3. Jakie są najbardziej prawdopodobne kierunki zmian w systemie stanowisk dowodzenia?

Autor z góry dziękuje za wyrażenie opinii na wyżej wymienione problemy.

SPRAWOZDANIE Z BADANIA OPINII EKSPERTÓW

1. **TEMAT BADAŃ:** System stanowisk dowodzenia wojsk lądowych w operacjach.
2. **CEL BADAŃ:** Zbadać i naukowo opracować opinie ekspertów zgodnie ze scenariuszem prezentacji poglądów i rozmowy kierowanej.
3. **CZAS BADAŃ:** sierpień – listopad 2009.
4. **OPIS PRZEBIEGU BADAŃ:**

Badaniami objęto:

- a. Akademię Obrony Narodowej:
  - Wydział Wojsk Lądowych:
    1. Profesor – 1;
    2. Profesor AON – 2;
    3. Adiunkt – 2.
- b. Dowództwo wojsk lądowych:
  4. Szef oddziału G-6 – 2;
  5. Starszy specjalista G-6 – 2.
- c. Zarząd P-6 Sztab Generalny:
  6. Szefa oddziału – 1;
- d. 12 DZ, 1WDZ,,:
  7. Szef sztabu dywizji – 1;
  8. Szef G-3 i G-6 dywizji – 2;
  9. Szef sztabu brygady – 2;
  10. Szef S-3, S-6 brygady – 3.

Badania przeprowadzone były w oparciu o kwestionariusz zawierający trzy pytania wymagające wyrażenia osobistych poglądów ekspertów:

1. Jakie wyróżniki i czynniki wynikające z charakteru współczesnych operacji wpływać będą na organizację i funkcjonowanie stanowisk dowodzenia?
2. Jakie zmiany w obszarze struktur, organizacji i funkcjonowania stanowisk dowodzenia mogą ujawnić się w systemie stanowisk dowodzenia wojsk lądowych
3. Jakie są najbardziej prawdopodobne kierunki zmian systemie stanowisk dowodzenia?

Na podstawie uzyskanych opinii sformułowano następujące wnioski:

Ad. 1.

Udział wojsk lądowych w działaniach militarnych przejawiać będzie się w różnych rodzajach i formach przede wszystkim w postaci operacji prowadzonych na obszarze kraju lub, w ściśle określonych sytuacjach, poza jego obszarem. W zgodnej opinii wielu ekspertów w operacjach tych występować będą również niezwykle zróżnicowane warunki, wynikające z wielu czynników. Charakterystyczną i nieodłączną cechą współczesnych operacji jest ich połączoneść, oznaczająca udział i współdziałanie różnych rodzajów sił zbrojnych w prowadzonych działaniach. Duże zróżnicowanie współczesnych operacji prowadzonych przez wojska lądowe generuje nowe warunki i wymogi wobec organizacji i funkcjonowania stanowisk dowodzenia. Warunki te związane są z przekształceniami w charakterze, przebiegu i rodzaju samych operacji, a uzależnione są od stanu funkcjonowania państwa (pokój, kryzys, wojna), udziału sojusznicznych lub koalicyjnych sił, potencjalnego przeciwnika (często trudnego do określenia), obszaru działań operacyjnych, klimatu, wielkością komponentu wojsk lądowych uczestniczących w operacji oraz charakteru prowadzonych działań.

Prawdopodobne scenariusze rozwoju sytuacji wskazują, że operacje przyszłości cechować będą: wielowymiarowość, integracja działań, precyzyjne oddziaływanie, nielinowość, równoczesność i ogniskowość, zróżnicowany czas ich trwania, długotrwały czas stabilizowania sytuacji po zakończeniu działań wojennych.

Eksperci wskazali również na przeniesienie wysiłku wojsk lądowych na operacje poza obszarem kraju, jako najbardziej prawdopodobne w najbliższej perspektywie. Większość operacji będzie dotyczyła reagowania kryzysowego w ramach NATO, Unii Europejskiej (UE) lub doraźnych koalicji. Operacje poza obszarem sojuszu, zwane w doktrynie NATO jako ekspedycyjne będą dominować w przyszłości i będą miały charakter wielonarodowy, a system dowodzenia, w tym stanowiska dowodzenia, ich skład i struktura również nabierze podobnego charakteru. Na poziomie taktycznym coraz powszechniejsze staną się wielonarodowe dowództwa, pododdziały, oddziały lub grupy bojowe (np. UE).

Doświadczenia uzyskane w takiego rodzaju operacjach wskazują, że potencjalny przeciwnik będzie działał na „własnym” terenie i często może być trudny do zidentyfikowania. Coraz mniej prawdopodobne staje się, że będą to regularne siły zbrojne. Aczkolwiek w kontekście konfliktu gruzińsko-rosyjskiego Eksperci nie wykluczają konfrontacji regularnych armii wspieranych różnego rodzaju siłami o charakterze milicji. Najbardziej jednak prawdopodobnym staje się wizja przeciwnika, którym głównie będą: siły partyzanckie, rebelianckie, terrorystyczne, najemnicy, a ich działania będą miały charakter asymetryczny. Przeciwnik nie będzie stosował i respektował reguł oraz norm prawa międzynarodowego i konfliktów zbroj-

nych. Jego taktyka będzie zmienna i ukierunkowana, obok rażącego oddziaływania, na efekt psychologiczny z szerokim wykorzystaniem środków medialnych do zastraszania i hamowania procesów stabilizujących sytuację nie tylko w obszarze operacji, ale i na terytorium państw wydzielających siły do operacji.

Taki charakter przyszłych operacji i prowadzonych działań wpływał będzie na system dowodzenia, w tym szczególnie na organizację stanowisk dowodzenia, które rozmieszczone będą w silnie bronionych bazach. Dodatkowo ich liczba będzie ograniczona, często część z nich będzie rozwijana nie w obszarze operacji, ale na terenie własnego kraju, gdzie funkcjonować będą dowództwa operacyjne. W operacjach takiego typu istnieć też będą dodatkowe ograniczenia, relacje i więzi wynikające z politycznych i narodowych uwarunkowań poszczególnych państw uczestniczących w operacji.

W operacjach reagowania kryzysowego i operacjach pokojowych zauważalny będzie wzrost czasu ich trwania i często rozkładający się nawet na kilka lat w zróżnicowanym stopniu wysiłek.

Z kolei operacje wojenne będą niezwykle intensywne, ale krótkotrwałe. Wykorzystywane w nich będą najnowocześniejsze środki i broń precyzyjna, stosowane będą nowe formy działań asymetrycznych. Operacje prowadzone będą na dużych obszarach bez fizycznej obecności wojsk w całym obszarze, lecz z możliwością oddziaływania na przeciwnika w każdym miejscu odpowiedzialności (działań) operacyjnej.

Ad. 2.

W ocenie ekspertów rozwój technologiczny zwielokrotnia też możliwości współczesnych środków dowodzenia, przyczynia się do osiągania więcej mniejszymi siłami i mniejszym wysiłkiem. Ta prawidłowość potęgowana jest również wzrastającymi zasięgami oddziaływania oraz wymiarem informacyjnym operacji, w której dysponując pełnią wiedzy o przeciwniku jednocześnie pozbawiamy go jej, zmuszając go do działania w mroku niewiedzy. a czas potrzebny na orientację, podjęcie decyzji, kontrolę efektów w rezultacie prowadzenia działań, w znaczącym stopniu ulegnie skróceniu. Dużą rolę w tym względzie odegrają zautomatyzowane systemy wsparcia dowodzenia. Dominującą rolę odgrywają również systemy rozpoznawcze, zdobywania danych i informacji. Systemy te operując na informacjach wiarygodnych, nieustannie uzupełnianych, weryfikowanych i uaktualnianych w czasie rzeczywistym o stanie sytuacji bieżącej stworzy tzw. wspólny obraz sytuacji (ang. *Common Operational Picture* - COP), który w systemie dowodzenia wszystkich szczebli i poziomów dowodzenia będzie dostępny w każdej chwili dla funkcjonujących w systemie decydentów, z wymaganym zakresem informacyjnym dla każdego z nich.

Rodzaj operacji determinować będzie w znaczącym stopniu organizacja i funkcjonowanie stanowisk dowodzenia, a przede wszystkim ich sieć. Zróżnicowane czynniki i charakter operacji dodatkowo przyczynia się do potrzeby opracowania wielowariantowych rozwiązań w systemie stanowisk dowodzenia. Inna będzie konfiguracja SD operacjach wojennych, inna w pokojowych. Dodatkowo rodzaje i skala zagrożeń wymuszać będą korekty w istniejących rozwiązaniach, dostosowujące wybrane stanowiska dowodzenia do specyfiki właściwej operacji. Zmiany w systemie stanowisk dowodzenia dotyczyć powinny struktur części operacyjnej. Organ dowodzenia na stanowiskach dowodzenia powinien przyjąć strukturę organizacyjno – funkcjonalną składającą się z dwóch zespołów: zespołu dowodzenia i zespołu planowania. Nowy podział organu dowodzenia na dwa zespoły zapewni płynną transformację etatowej struktury dowództw ćwiczących jednostek, w tym dwuzmianowość pracy na stanowiskach dowodzenia

Zaadaptowana powinna zostać nowa koncepcję dowodzenia, w których siły działające w rejonach operacyjnych, w przeważającej części, dowodzone będą ze stanowisk dowodzenia rozmieszczonych na terytorium kraju. Jedynie pewne wysunięte elementy systemu stanowisk dowodzenia będą znajdować się bezpośrednio w obszarze prowadzonej operacji. Będzie to konsekwencja osiągnięcia zdolności sieciocentrycznych przez Siły Zbrojne RP. Wysunięte stanowiska dowodzenia mając dostęp do baz danych, nieustannie aktualizowanych z informacją uzyskiwaną w czasie rzeczywistym i na żądanie, niezależnie gdzie będą się znajdować, będą dysponować wiedzą i wspólnym obrazem sytuacji. Stworzony zostanie większy komfort decyzyjny dla dowództw i wojsk w strefie działań, które oceniać będą ryzyko w działaniach, eliminując niepewność sytuacyjną.

W ocenie ekspertów w systemie stanowisk dowodzenia głębsze konsekwencje wyrażać się mogą w następujących obszarach:

- **zmiany struktury:** organizacji dowództw, organizacji systemu stanowisk dowodzenia, zmianie wewnętrznej struktury organizacyjno-funkcjonalnej SD, zmian w relacjach pomiędzy SD i w ramach stanowiska dowodzenia, zmianach w łańcuchu dowodzenia, zmianie rozpiętości dowodzenia, zmiana organizacji, struktury, wyposażenia i zadań pododdziałów dowodzenia.
- **zmianach technologicznych:** nowe środki dowodzenia, automatyzacja czynności i przedsięwzięć w systemie dowodzenia, nowe aplikacje, wyposażenie, zmiana warunków socjalno-bytowych na SD, decentralizacja zespołów i miejsc pracy na SD.
- **zmianach procedur i algorytmów działania:** zmianę ogólnego toku pracy na SD, zmiana cyklu pracy na SD, zmiana wykonywanych operacji roboczych w ramach cyklu decyzyjnego procesu dowodzenia, zmiana procedur, sposobów działania i rozwiązywania sytuacji

decyzyjnych, transformacja dowództw na stanowiska dowodzenia i ich podział organizacyjno-funkcyjny, ograniczenie kontaktów interpersonalnych bezpośrednich na rzecz kontaktów wirtualnych (wirtualizacja kontaktów), kontrolę informacyjną/zarządzanie i personalne bezpieczeństwo informacyjne;

- **zmiany w zasobach personalnych:** wzrosty wymagań i poziomu kwalifikacji informatycznych i ogólnotechnicznych, zmiany w strukturze kompetencji zawodowych, szkolenie i doskonalenie permanentne w tym w nowoczesnych technologiach informatycznych w operacyjnym i administracyjnym zakresie

Organizacja stanowisk dowodzenia w operacjach uwzględniać musi szereg aspektów:

- połączoność działań,
- zadaniowości sił co przejawia się w fakcie iż siły biorące udział w działaniach mają zazwyczaj zadaniowy charakter (*task force*), czyli tworzone są do wykonywania konkretnych zadań (operacji).

W ocenie ekspertów kierunki przekształceń zachodzących w strukturze oraz więziach pomiędzy poszczególnymi stanowiskami dowodzenia w systemie stanowisk dowodzenia są konsekwencją wraźnia koncepcji sieciocentrycznych oraz dążenia do podniesienia efektywności dowodzenia w uwarunkowaniach współczesnych operacji. Następuje tu odejście od tradycyjnej liniowej hierarchicznej struktury systemu stanowisk dowodzenia na rzecz sieciowego powiązania i decentralizacji dowodzenia oraz spłaszczania struktur organizacyjnych

Ad. 3.

Z punktu widzenia systemu dowodzenia w uwarunkowaniach przyszłych operacji i działań następują dość istotne zmiany, które przejawiać się mogą w zróżnicowanym stopniu i zakresie w systemie stanowisk dowodzenia. Sieciowość powiązanych ze sobą różnorodnych sensorów na wszystkich poziomach i szczeblach systemu informacyjnego prowadzi do podejmowania decyzji przez decydentów w nieznanych dotychczas warunkach posiadania pełni wiedzy o zjawiskach i sytuacjach zachodzących na polu walki w czasie zbliżonym do rzeczywistego. Sieciowość to również zwiększone wymagania wobec każdego uczestnika procesu dowodzenia, jak również poziomu dowodzenia, zwłaszcza w zakresie analizy i interpretacji danych w celu wykorzystania ich w dowodzeniu.

Nowe cyfrowe technologie zwiększą możliwości systemu dowodzenia, dowódcy i sztabu oraz podległych jednostek w zakresie prowadzenia działań w operacjach przy posiadaniu mniejszych środków, a kompleksowe wykorzystanie tych technologii rewolucjonizuje procedury dowodzenia i sztabowe. Inteligentne systemy dowodzenia i kierowania (C²) spo-

wodują jednakowe postrzeganie pola walki na wszystkich szczeblach i poziomach dowodzenia

W powszechnej ocenie ekspertów podstawą organizacji systemu stanowisk dowodzenia i działań sieciocentrycznych tworzą zatem rozwiązania techniczne i operacyjne, które pozwalają osiągnąć nową jakość dzięki wykorzystaniu wiedzy powstałej w wyniku dostępu do danych (wspólna świadomość sytuacyjna) w czasie zbliżonym do rzeczywistego, możliwości reakcji na zagrożenia, dzięki sprzężeniu w jedną sieć, zwaną infosferą: **sensorów, decydentów i środki walki**. Zatem, to właściwe dysponowanie informacją tworzącą wspólną sytuację operacyjną powstaje dzięki efektywnym systemom dowodzenia i kontroli (C2). Siła działań sieciocentrycznych uzależniona jest od systemem dowodzenia, który daje możliwość działania z niezwykłą efektywnością oraz pozwala wykorzystać efekt synergii w wyniku lepszego zespolenia tradycyjnych systemów dowodzenia i potencjałów wojsk.

System stanowisk dowodzenia w wojskach lądowych działających zgodnie z zasadami i wymogami NCW powinien zapewniać pełne wykorzystanie walorów tej koncepcji. Przyczynić powinno się to do usprawnienia więzi informacyjnych, zmniejszenia zależności, skrócenia czasu obiegu informacji w procesie dowodzenia, zmniejszenie ryzyka, efektywniejszego funkcjonowania stanowisk dowodzenia na każdym poziomie działań (taktycznym, operacyjnym) oraz szczeblu dowodzenia (batalionu, pułku, brygady, dywizji, korpusu).

Czynniki wynikające ze specyfiki działań sieciocentrycznych, mogą wpływać na organizację i kształt struktur dowodzenia. W wojskach lądowych rozpiętość systemu dowodzenia jest niezwykle duża. Dlatego też sieciocentryczne determinanty oddziaływać więc będą na wszystkie pionowe i poziome powiązania, związki i zależności, jak również więzi wewnętrzne i zewnętrzne każdego stanowiska dowodzenia, funkcjonującego w systemie dowodzenia wojsk lądowych. Wytworzone zostaną zatem nowe uwarunkowania, które determinowane będą przez czynniki sieciocentryczne.

Jak wspomniano, Eksperti jednoznacznie wskazują na potrzebę „spłaszczenia” struktury dowodzenia, gdyż sama istota NCW powodować ma zmniejszenie zapotrzebowania na pośrednie szczeble dowodzenia. Jednocześnie struktura taka spełnić musi wymogi wynikające z zasady jednoosobowego dowodzenia (na danym poziomie). Biorąc powyższe pod uwagę, stwierdzić można, iż organizacja dowodzenia w działaniach sieciocentrycznych uwzględniać musi następujące aspekty, wynikające z istoty i założeń rozważanej koncepcji:

Eksperti rozpatrując możliwe kierunki przeobrażeń w systemie dowodzenia przez pryzmat działań sieciocentrycznych z uwzględnieniem komponentów wchodzących w jego skład uznali, iż kierunki zmian w sieci stanowisk dowodzenia polegać mogą na:

- spłaszczaniu struktur (szczebli) dowodzenia;

- reorganizacji struktur organizacyjno-funkcjonalnych dowództw i struktur stanowisk dowodzenia;
- powstawaniu nowych więzi i relacji (więzi zewnętrzne i wewnętrzne) stanowisk dowodzenia przy jednoczesnym znikaniu dotychczasowych;
- zmianie parametrów rejonów rozmieszczenia i sposobu działania SD;
- zmianie zakresu odpowiedzialności i uprawnień;
- modyfikacji ogólnych zasad działania poszczególnych elementów organizacyjnych systemu dowodzenia (rozmieszczanie i przemieszczanie stanowisk dowodzenia);
- podziale dowództw na stanowiska dowodzenia.

W obszarze **środki dowodzenia** zmiany będą mieć największy zakres wynikający z wysokich wymagań i potrzeb działań sieciocentrycznych, który obejmować powinien:

- modernizację, wprowadzania nowych, środków i urządzeń łączności, wozów dowodzenia i wozów dowódczo-sztabowych, zautomatyzowanych systemów dowodzenia (uzyskania kompatybilności i interoperacyjności dotychczas istniejących);
- nowych technologii, aplikacji itp.

Eksperti zgodnie stwierdzali, że prognozowana struktura dowodzenia operacyjnego Sił Zbrojnych RP opiera się na założeniu **zmniejszenia struktur dowodzenia (łańcucha dowodzenia), przy jednoczesnym zachowaniu właściwej rozpiętości dowodzenia (zachowanie struktur smukłych)** adekwatnej do możliwości kierowania jednym ośrodkiem decyzyjnego.

W ramach osiągnięcia zdolności sieciocentrycznych przez wojska lądowe, dzięki nowym możliwościom, możliwe stanie się oddalenie stanowiska dowodzenia od obszaru prowadzenia działań, co umożliwi kierowanie działaniami z mobilnych stanowisk dowodzenia. Istnieje przy tym dowolność w umiejscowieniu elementów SD na poszczególnych platformach przenoszenia.

Eksperti sądzą, że przyszłe operacje ekspedycyjne prowadzone będą zgodnie z koncepcją dowodzenia, w której siły działające w rejonach operacyjnych, w przeważającej części, dowodzone będą ze stanowisk dowodzenia rozmieszczonych na terytorium kraju. Jedynie pewne wysunięte elementy systemu stanowisk dowodzenia będą znajdować się bezpośrednio w obszarze prowadzonej operacji. Wymagać to będzie znaczących nakładów finansowych i inwestycji w szeroko rozumiany personel pracujący na stanowiskach dowodzenia. Dotyczy on głównie przygotowania, wykształcenia nowych operatorów znających doskonale

język angielski, nowoczesne technologie i potrafiących wykorzystać pełne ich możliwości w działaniach prowadzonych w różnych środowiskach i warunkach operacji przyszłości.

Wysunięte stanowiska dowodzenia, mając dostęp do nieustannie aktualizowanych baz danych, z informacją uzyskiwaną w czasie rzeczywistym i na żądanie, niezależnie od tego gdzie będą się znajdować, będą dysponować wiedzą i wspólnym obrazem sytuacji. Tworzone **wirtualne więzi** (relacje) funkcjonalno-organizacyjnych i informacyjnych w dowodzeniu sprzyjać będą zdolności do przyjmowania nowych członków. Pozwala to wykorzystywać nadarzające się okazje i dowodzić potrzeby kompletowania całego dowództwa w jednym miejscu i czasie na stanowisku dowodzenia. Przyspiesza to znacznie proces decyzyjny oraz pozwala efektywniej wykorzystać siły.

Strukturę powiązań hierarchicznych i horyzontalnych w sieciach systemu stanowisk dowodzenia i nowo tworzonych więzi powinna cechować otwartość, elastyczność oraz szybkość tworzenia. Powinno to również pozwolić na rekonfigurację więzi, doraźne, adekwatne do potrzeb wynikających z rozwoju sytuacji operacyjno-taktycznej dostosowywanie do zadań.

